

НАСОКИ НА ОРГАНИЗАЦИЯ
ЗА ИКОНОМИЧЕСКО
СЪТРУДНИЧЕСТВО И
РАЗВИТИЕ ЗА
**НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА
ЗА ОТГОВОРНО
БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ**

НАСОКИ НА ОИСР ЗА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА ЗА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ

Този документ, както и всички карти, включени в него, не засягат статута или суверенитета по отношение на която и да е територия, делимитацията на международните граници и името на която и да е територия, град или област.

Моля, цитирайте тази публикация като:

OECD (2018), *OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct* (ОИСР (2018), „Насоки на ОИСР за надлежна проверка за отговорно бизнес поведение“)

Оформление: Peggy King Cointepas

© OECD 2018 Можете да копирате, изтеглите или отпечатвате съдържание на ОИСР за лично ползване, както и да включвате откъси от публикации, бази данни и мултимедийни продукти на ОИСР във Ваши документи, презентации, блогове, уебсайтове и учебни материали, при условие че ОИСР се посочва като източник и притежател на авторските права. Всички запитвания за публична или търговска употреба, както и за права за превод, трябва да бъдат изпращани на rights@oecd.org. Искания за разрешение за фотокопиране на части от този материал за публична или търговска употреба се подават директно до Copyright Clearance Center (CCC) на info@copyright.com или до Centre français d'exploitation du droit de copie (CFC) на contact@cfcopies.com.

НАСОКИ НА ОИСР ЗА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА ЗА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ

ПРЕДГОВОР

Целта на Насоките на ОИСР за надлежна проверка за отговорно бизнес поведение е да предоставят практическа подкрепа на предприятията при прилагането на Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, като разясняват препоръките относно надлежната проверка и свързаните с нея разпоредби на ясен и достъпен език. Изпълнението на тези препоръки помага на предприятията да предотвратяват и управляват неблагоприятни въздействия, свързани със заетостта, правата на човека, околната среда, корупцията, защитата на потребителите и корпоративното управление, които могат да възникнат в резултат на тяхната дейност, веригите на доставките и други бизнес отношения. Приложението към Насоките съдържа допълнителни разяснения, полезни съвети и примери за прилагане на процеса по надлежна проверка.

Тези насоки имат за цел да насърчат единно разбиране между правителствата и заинтересованите страни относно надлежната проверка за отговорно бизнес поведение. Ръководните принципи на ООН за бизнеса и правата на човека, както и Тристранната декларация на Международната организация на труда (МОТ) относно принципите за мултинационалните предприятия и социалната политика, също съдържат препоръки относно надлежната проверка. Настоящите насоки могат да подпомогнат предприятията при прилагането на тези препоръки.

Насоките съответстват на Декларацията на лидерите на страните от Г-7, приета на 7-8 юни 2015 г. в замъка „Елмау“, която отчита значението на общо разбиране по отношение на надлежната проверка, особено за малките и средни предприятия, както и насърчава компаниите с дейност или седалище в техните държави да прилагат надлежна проверка по своите вериги на доставките. В Декларацията, приета на 8 юли 2017 г. в Хамбург, лидерите на страните от Г-20 се ангажират да подкрепят прилагането на трудови, социални и екологични стандарти, както и правата на човека в съответствие с международно признати рамки, с цел постигане на устойчиви и приобщаващи вериги на доставките и подчертават отговорността на компаниите да упражняват надлежна проверка в тази връзка.

Настоящите насоки са разработени под ръководството на работната група на ОИСР по отговорно бизнес поведение (РГОБП) с участието на множество заинтересовани страни от държави, членуващи и нечленуващи в ОИСР, както и представители на бизнеса, синдикатите и гражданското общество. През май 2016 г. първият проект бе предоставен за коментари на РГОБП и институционалните заинтересовани страни на ОИСР.

През февруари 2017 г. беше проведена обществена консултация по преработения проект на тези насоки. През юни 2017 г. беше създадена многостранна консултативна група за подпомагане на РГОБП при интегрирането на коментарите на заинтересованите страни и финализирането на Насоките. В рамките на този процес бе осигурено тясно сътрудничество с Организацията на обединените нации във връзка с правата на човека.

Настоящите насоки са одобрени от Работната група на ОИСР по отговорно бизнес поведение на 6 март 2018 г. и от Инвестиционния комитет на ОИСР на 3 април 2018 г. Препоръката на ОИСР относно Насоките е приета от Съвета на ниво министри на 30 май 2018 г.

ОИСР е разработила насоки в помощ на предприятията при извършване на надлежна проверка за отговорно бизнес поведение в определени сектори и вериги на доставките, включително минерали, селско стопанство, облекло и обувки, добивна промишленост и финанси.

АКРОНИМИ И СЪКРАЩЕНИЯ

Въпроси на отговорното бизнес поведение	Правата на човека, включително трудови и индустриални отношения, опазване на околната среда, борба с подкупите и корупцията, оповестяване на информация, интереси на потребителите
ИКП	Идентифициране и проверка на контрагента
МНП	Мултинационално предприятие
МПЖОР	Механизъм за подаване на жалби на оперативни равнища
МСП	Малко и средно предприятие
НИПЧ	Национална институция за правата на човека
НКТ	Национална контактна точка за Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия
ОБП	Отговорно бизнес поведение
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ОВОССВ	Оценки на въздействието върху околната среда и социалното въздействие
ОВПЧ	Оценка на въздействието върху правата на човека
РГОБП	Работната група на ОИСР за отговорно бизнес поведение
СИЗИ	Свободна индустриална зона за износ

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ	10
I. ОБОБЩЕНИЕ НА НАДЛЕЖНАТА ПРОВЕРКА ЗА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ	17
II. ПРОЦЕСЪТ НА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА	24
1. ИНТЕГРИРАНЕ НА ОТГОВОРНОТО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ В ПОЛИТИКИ И СИСТЕМИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ	25
2. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ И ОЦЕНКА НА РЕАЛНИ И ПОТЕНЦИАЛНИ НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ, СВЪРЗАНИ С ДЕЙНОСТТА, ПРОДУКТИТЕ ИЛИ УСЛУГИТЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО	28
3. ПРЕКРАТЯВАНЕ, ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И СМЕКЧАВАНЕ НА НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ	33
4. ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И РЕЗУЛТАТИТЕ	36
5. КОМУНИКИРАНЕ НА НАЧИНИТЕ ЗА СПРАВЯНЕ С ВЪЗДЕЙСТВИЯТА	37
6. ОТСТРАНЯВАНЕ ИЛИ СЪДЕЙСТВИЕ ЗА ОТСТРАНЯВАНЕ НА НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ, КОГАТО Е ПРИЛОЖИМО	38
ПРИЛОЖЕНИЕ: ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С ОБЗОРА НА НАДЛЕЖНАТА ПРОВЕРКА ЗА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ	40
Q1. Какво може да се посочи като пример за неблагоприятно въздействие по въпросите, обхванати от Насоките на ОИСР за МНП?	40
Q2. Как едно предприятие може да интегрира проблематиката, свързана с половете в своята надлежна проверка?	44
Q3. Как едно предприятие може да взема решения относно определянето на приоритетността?	45
Q4. На кои етапи от процеса на надлежната проверка има място приоритизацията?	50
Q5. По какво приоритизацията при рискове за правата на човека се различава от приоритизацията при други неблагоприятни въздействия?	50
Q6. Как може да се подходи към ограниченията в ресурсите?	51
Q7. Как надлежната проверка може да бъде съобразена с конкретните условия за предприятието?	51
Q8. Кои са заинтересованите страни за предприятието?	53
Q9. Какво представлява „съдържателно ангажиране на заинтересованите страни“?	54
Q10. Кога ангажирането на заинтересованите страни е важно в контекста на надлежната проверка?	55
Q11. Как едно предприятие може да ангажира потенциално уязвими заинтересовани страни?	57

Q12. Как предприятията могат да си сътрудничат при извършване на надлежна проверка?	57
Q13. Може ли сътрудничеството да породи рискове от гледна точка на конкурентното право?	59
ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С ПРОЦЕСА НА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА	61
A.1. ИНТЕГРИРАНЕ НА ОТГОВОРНОТО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ В ПОЛИТИКИ И СИСТЕМИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ	61
Q14. Какво включват политиките за ОБП?	61
Q15. На каква експертност може да се разчита при разработване на политики за отговорно бизнес поведение?	61
Q16. Кои екипи или бизнес звена е уместно да се включат при разработването и привеждането в съответствие на целите с политиките на предприятието за отговорно бизнес поведение?	62
Q17. Какви са различията в ролята на управителния съвет и на ръководството при гарантиране на интегрирането на отговорното бизнес поведение?	64
Q18. Как очакванията за отговорно бизнес поведение могат да бъдат заложи в бизнес отношенията?	65
A.2. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ И ОЦЕНКА НА РЕАЛНИ И ПОТЕНЦИАЛНИ НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ, СВЪРЗАНИ С ДЕЙНОСТТА, ПРОДУКТИТЕ ИЛИ УСЛУГИТЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО	67
Q19. Какво означава определяне на обхвата и колко широк трябва да бъде обхватът на предприятието?	67
Q20. Какво означават секторни, продуктови, географски рискове и рискове на равнище предприятие?	68
Q21. Кои са примерните източници на информация за документално кабинетно проучване?	69
Q22. Как може да се подхожда към дефицитите на информация?	71
Q23. Как едно предприятие може да оценява рисковете от неблагоприятни въздействия в собствените си дейности?	72
Q24. Как едно предприятие може да приоритизира кои свои дейности или бизнес отношения да оцени първо?	73
Q25. Как предприятията могат да извършват оценки на бизнес отношенията, приоритизирани при определянето на обхвата?	74
Q26. Какво може да обхваща оценката на бизнес отношения и кой следва да провежда тези оценки?	74
Q27. Кога да се оценяват бизнес отношения?	75

Q28. Как предприятията могат да оценяват бизнес отношения, с които нямат договорни такива?	76
Q29. Какво означава неблагоприятни въздействия, които са „причинени от“ предприятието, за които то е „допринесло“, или които са „пряко свързани“ с неговите дейности, продукти или услуги чрез бизнес отношение?	78
Q30. Защо има значение начинът, по който едно предприятие е въввлечено в неблагоприятни въздействия?	80
Q31. Как едно предприятие може да приоритизира действията си, за да предотврати и смекчи неблагоприятни въздействия в своите дейности и бизнес отношения?	81
Q32. Каква е разликата между предотвратяване на неблагоприятни въздействия и смекчаване на неблагоприятни въздействия?	82
Q33. Как следва предприятие да предотвратява и смекчава реални или потенциални въздействия, които може да причинява или за които може да допринесе?	82
Q34. Как едно предприятие може да се стреми да предотврати и смекчи реални или потенциални въздействия, пряко свързани с неговите дейности, продукти или услуги чрез бизнес отношение?	85
Q35. Как едно предприятие може да модифицира своите операции или дейности, за да предотврати и смекчи неблагоприятни въздействия, свързани с неговите бизнес взаимоотношения?	86
Q36. Как едно предприятие може да използва своите лостове за въздействие?	86
Q37. Как може да се адресира липсата на лостове за влияние?	87
Q38. Как едно предприятие може да подкрепи бизнес отношение при предотвратяването или смекчаването на неблагоприятни въздействия?	88
Q39. Как едно предприятие може да използва своите лостове за влияние?	88
Q40. Как едно предприятие може да се стреми да предотврати и смекчи неблагоприятни въздействия, свързани с бизнес отношения, които не са на договорна основа?	90
A.4 ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И РЕЗУЛТАТИТЕ	91
Q41. Каква информация се проследява в рамките на надлежната проверка?	91
Q42. Как едно предприятие може да проследява изпълнението и резултатите?	91
Q43. Кои звена в предприятието участват в проследяването на изпълнението и резултатите?	92
Q44. Как едно предприятие може да реагира на резултатите от своето проследяване?	93
Q45. Как да се приоритизират дейностите по проследяване?	94
A.5 Комуникиране на начина, по който се подхожда към въздействията	95
Q46. Кои са подходящите форми на публично комуникиране и на комуникиране към засегнатите заинтересовани страни?	95

Q47. Когато информацията е търговска тайна/чувствителна, как все пак може да се комуникира съответната информация?	96
A.6 ОСИГУРЯВАНЕ НА ОТСТРАНЯВАНЕ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО ИЛИ СЪДЕЙСТВИЕ ЗА ОТСТРАНЯВАНЕТО МУ, КОГАТО Е УМЕСТНО	98
Q48. Какво е отношението между отстраняването на въздействието и надлежната проверка?.....	98
Q49. Какво се разбира под „отстраняване“ и „средства за отстраняване“?	98
Q50. Как едно предприятие може да идентифицира подходящи форми на отстраняване? .	98
Q51. Какво представляват „законовите/легитимните механизми за отстраняване“?	99
Q52. Какво означава „съдействие чрез законови/легитимни механизми за отстраняване“?	101
Q53. При какви обстоятелства са приложими различните процеси за осигуряване на отстраняване?	101
Q54. Каква е разликата между система за ранно предупреждение и процес за осигуряване на отстраняване?.....	102
ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА ОТНОСНО НАСОКИТЕ НА ОИСР ЗА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА НА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ	103
БИБЛИОГРАФИЯ.....	106

ВЪВЕДЕНИЕ

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

Настоящите насоки за надлежна проверка за отговорно бизнес поведение (Насоки) са разработени въз основа на Насоките на ОИСР за мултинационалните предприятия. Насоките на ОИСР за мултинационалните предприятия представляват необвързващи препоръки, отправени от правителствата към мултинационалните компании относно отговорното бизнес поведение (ОБП). Те отчитат и насърчават положителния принос на бизнеса за икономическото, екологичното и социалното развитие, като същевременно признават, че стопанската дейност може да предизвика неблагоприятни въздействия върху работниците, правата на човека, околната среда, борбата с подкупите, потребителите и корпоративното управление. Затова Насоките на ОИСР препоръчват предприятията да прилагат основана на риска надлежна проверка, за да предотвратяват и управляват подобни неблагоприятни въздействия, свързани с техните дейности, веригите на доставките и други бизнес отношения.

ЦЕЛ

Тези насоки са в помощ на предприятията за осмислянето и прилагането на надлежна проверка за отговорно бизнес поведение (ОБП), съгласно Насоките на ОИСР за мултинационалните предприятия. Те също имат за цел да улеснят единното тълкуване между правителствата и заинтересованите страни относно изискванията за надлежна проверка за ОБП. Насоките на ОИСР позволяват на предприятията да адаптират специфичните елементи, мерки и процеси на надлежната проверка съобразно своите конкретни особености. Препоръчва се тези насоки да се използват като базова рамка за развитие и усъвършенстване на съответните вътрешни системи и механизми за надлежна проверка, като при необходимост се търси допълнителна експертна информация и обучение. Насоките на ОИСР разполагат със специфичен механизъм за подкрепа и разглеждане на сигнали – Националните контактни точки (НКТ). Тези насоки представляват полезен инструмент за НКТ при тълкуването и прилагането на Насоките на ОИСР за мултинационалните предприятия. За повече информация относно НКТ вж. Каре 8.

ОБХВАТ

ТАБЛИЦА 1. ОБХВАТ НА НАСОКИТЕ НА ОИСР ЗА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА ЗА ОБП

Предприятия	
	<ul style="list-style-type: none">Всички мултинационални предприятия (МНП), независимо от тяхната собственост, във всички сектори и с всякакъв размер, които оперират или са установени в държави, прилагащи Насоките на ОИСР за мултинационалните предприятия, включително малки и средни предприятия (МСП).

	<ul style="list-style-type: none"> • Всички звена в рамките на групата на МНП – дружества майка и местни дружества, включително дъщерни дружества. • Към мултинационалните и местните предприятия се прилагат еднакви очаквания за поведение навсякъде, където Насоките на ОИСР за мултинационалните предприятия са приложими и за двата типа дружества.
Теми в обхвата на надлежната проверка (въпроси на ОБП)*	<ul style="list-style-type: none"> • Човешки права (ОИСР, 2011 г., глава IV) • Заетост и индустриални отношения (ОИСР, 2011 г., глава V) • Околна среда (ОИСР, 2011 г., глава VI) • Борба с подкупите, искане на подкупи и изнудване (ОИСР, 2011 г., глава VII) • Интереси на потребителите (ОИСР, 2011 г., глава VIII) • Оповестяване (ОИСР, 2011 г., глава III)
Бизнес отношения, подлежащи на надлежна проверка	Всички бизнес отношения на предприятието, включително доставчици, франчайзополучатели, лицензополучатели, съвместни предприятия, инвеститори, клиенти, изпълнители, потребители, консултанти, финансови и правни съветници, както и други лица и организации, държавни или недържавни, свързани с неговата дейност, продукти или услуги.

* Три глави от Насоките на ОИСР за мултинационалните предприятия не са включени в тези насоки: „Наука и технологии“, „Конкуренция“ и „Данъчно облагане“.

ЦЕЛЕВИ АУДИТОРИИ

Основната целева аудитория на тези насоки са специалистите, отговарящи за прилагането на надлежната проверка в рамките на дадено предприятие. С оглед широкия обхват на темите, разглеждани в Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, както и междуфункционалното естество на процеса на надлежна проверка в различните дейности и бизнес отношения на предприятието, вероятно ще бъдат ангажирани различни бизнес звена, функционални отдели и отговорни лица. Настоящите насоки биха били полезни и на други заинтересовани страни, като секторни инициативи и многостранни платформи, които улесняват сътрудничеството по дейностите по надлежна проверка, както и за работници, синдикати, техни представители¹ и граждански организации.

СТРУКТУРА

¹ В настоящите насоки се използват термините „представители на работниците“, „синдикати“ и „представителни организации по собствен избор“ съгласно разбирането им в международните трудови стандарти: Конвенция № 87 на МОТ относно свободата на сдружаване и закрила на правото на организиране, Конвенция № 98 на МОТ относно правото на организиране и колективното договаряне и Конвенция № 135 на МОТ относно представители на работниците.

Настоящите насоки започват с кратко резюме на всяка глава от Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия. Следва преглед на надлежната проверка, включително основни понятия и характеристики, което улеснява читателите в разбирането на препоръчания в Насоките на ОИСР подход към надлежната проверка.

Основната част на настоящите насоки представя процеса на надлежна проверка и съпътстващите мерки поетапно. На практика този процес е непрекъснат, итеративен и невинаги следва стриктна последователност, тъй като някои стъпки могат да се изпълняват паралелно, а резултатите се допълват взаимно. Във всяка стъпка са посочени „практически действия“, които дават примери за прилагане или при необходимост адаптиране на съпътстващите мерки и процеса на надлежна проверка. Тези практически действия не са изчерпателен контролен списък за надлежна проверка и не всички биха били приложими във всяка ситуация. При определени случаи предприятията могат да използват и допълнителни действия или мерки, които намират за подходящи.

В настоящите насоки допълнително са дадени разяснения, насоки и примери за надлежна проверка, вкл. чрез кръстосани препратки. Те са представени във формат „Въпроси и отговори“ и са свързани с конкретни раздели от документа.

ВРЪЗКИ С ДРУГИ ПРОЦЕСИ И ИНСТРУМЕНТИ

Секторни насоки на ОИСР относно отговорно бизнес поведение (ОБП)

ОИСР е разработила секторно специфични насоки за надлежна проверка във веригите на доставките в областта на минералите, селското стопанство, облеклото и обувките, както и добри практики за добивната промишленост и финансовия сектор (вж. OECD, 2016a; OECD, 2016b; OECD, 2016c; OECD, 2017a; OECD, 2017b). Те са разработени в тясно сътрудничество с властите, бизнеса, синдикатите и гражданското общество. Подходите, описани в секторните насоки, са съгласувани с настоящите насоки, но предоставят по-подробни препоръки, съобразени със специфичен контекст или сектори. Настоящите насоки не целят да заменят или променят съществуващите секторно специфични или тематични насоки на ОИСР относно отговорното бизнес поведение, а да ги допълват. При възникване на въпроси предприятията трябва да прилагат насоките, които са най-конкретни и подходящи за тяхната дейност, верига на доставките или сектор.

Други инструменти на ОИСР

Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия се цитират в редица други инструменти на ОИСР, които укрепват връзките между отговорното бизнес поведение и други области, включително: Принципите на корпоративното управление на Г-20/ОИСР; Насоките на ОИСР относно корпоративното управление на държавните предприятия; Общите подходи за официално подкрепяните експортни кредити и екологична и социална надлежна проверка; Политическата рамка за инвестиции; Препоръката на Съвета относно обществените поръчки; и Препоръка относно мерки за по-нататъшна борба с подкупването

на чуждестранни държавни длъжностни лица при международни бизнес трансакции (вж. ОИСР, 2015a; ОИСР, 2015b; ОИСР, 2016d; ОИСР, 2015c; ОИСР, 2015d; и ОИСР, 2009).

Други многостранни процеси и инструменти

По отношение на въпросите, свързани с правата на човека и правата на работниците, настоящите насоки са съобразени с Ръководните принципи на ООН за бизнеса и правата на човека, Декларацията на МОТ за основните принципи и правата при работа, съответните конвенции и препоръки на МОТ, на които се базират Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, както и Тристранната декларация на МОТ относно принципите за мултинационалните предприятия и социалната политика (вж. UN, 2011; ILO, 1998; ILO, 2017).

ГЛАВИ ОТ НАСОКИТЕ НА ОИСР ЗА МУЛТИНАЦИОНАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

I. Понятия и принципи

Първата глава на Насоките представя понятия и принципи, които поставят в контекст всички препоръки в следващите глави. Тези понятия и принципи (например спазването на вътрешното законодателство като първо задължение на предприятията) са основата на Насоките и очертават ключовите идеи, върху които те се изграждат.

II. Общи политики

Тази глава за първи път предоставя конкретни препоръки към предприятията под формата на общи политики, които определят насоките и установяват рамка от ключови принципи за следващите глави. Тя обхваща важни мерки като прилагане на надлежна проверка, управление на неблагоприятни въздействия, ангажиране на заинтересовани страни и други.

III. Оповестяване на информация

Ясната и изчерпателна информация за предприятието е от съществено значение за широк кръг ползватели. Тази глава насърчава предприятията да осигуряват прозрачност в дейността си и да отговарят на нарастващите обществени изисквания за информация.

IV. Права на човека

Предприятията могат да влияят върху почти всички международно признати права на човека. Затова е от съществено значение да поемат и изпълняват своите отговорности.

Тази нова глава на Насоките е разработена в съответствие с Рамката на ООН за защита, зачитане и отстраняване последиците от нарушения на правата на човека в бизнеса и с Ръководните принципи на ООН за бизнеса и правата на човека, които прилагат тази рамка на практика.

V. Заетост и индустриални отношения

МОТ е компетентният орган за установяване и преглед на международните трудови стандарти и за насърчаване на основните права при работа, признати в Декларацията на МОТ относно основните принципи и права при работа от 1998 г. Тази глава разглежда ролята на Насоките за насърчаване на спазването от МНП на международните трудови стандарти, разработени от МОТ.

VI. Околна среда

Главата за околната среда включва препоръки към МНП за повишаване на екологичната им ефективност и увеличаване на приноса им към опазването на околната среда чрез подобро вътрешно управление и по-ефективно планиране. Тя се основава на принципите и целите

на Декларацията от Рио за околна среда и развитие и на генералния план „Дневен ред за XXI век“.

ЗА МУЛТИНАЦИОНАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

VII. Борба с подкупите, исканията за подкуп и изнудването

Подкупът и корупцията увреждат демократичните институции и корпоративното управление. Компаниите играят ключова роля за предотвратяване на тези практики. ОИСР координира глобалните усилия за създаване на равни условия за международния бизнес чрез борба с подкупите. Препоръките в Насоките се базират на значителния опит на ОИСР в тази област.

VIII. Интереси на потребителите

Насоките призовават предприятията да прилагат коректни търговски, маркетингови и рекламни практики и да осигуряват качеството и надеждността на предлаганите продукти.

Тази глава е разработена въз основа на дейността на Комитета на ОИСР по потребителска политика и Комитета по финансовите пазари, както и на други международни организации, включително Международната търговска камара, Международната организация по стандартизация и ООН.

IX. Наука и технологии

Тази глава признава, че МНП са основният канал за трансграничен трансфер на технологии. Тя има за цел да насърчава трансфера на технологии към приемащите държави и да допринесе за развитието на техния иновационен капацитет.

X. Конкуренция

Тази глава подчертава необходимостта мултинационалните предприятия да извършват своята дейност в съответствие с всички приложими закони и разпоредби в областта на конкуренцията, като отчитат законодателството за защита на конкуренцията на всички юрисдикции, в които техните дейности могат да имат антиконкурентни ефекти. Компаниите трябва да избягват споразумения, които нарушават конкуренцията и възпрепятстват ефективното функциониране на вътрешните и международните пазари.

XI. Данъчно облагане

Насоките представляват първия международен инструмент за корпоративна отговорност, който включва данъчното облагане, стъпвайки върху значителна база от разработки в данъчната област, включително Модела на данъчна конвенция на ОИСР и Модела на данъчна спогодба на ООН за избягване на двойното данъчно облагане между развитите и развиващите се страни. Тази глава съдържа основни препоръки относно данъчното облагане.

I. ОБОБЩЕНИЕ НА НАДЛЕЖНАТА ПРОВЕРКА ЗА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ

Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия признават и насърчават положителния принос на бизнеса за икономическото, екологичното и социалното развитие, като същевременно отчитат, че бизнес дейностите могат да доведат до неблагоприятни въздействия, свързани с корпоративното управление, трудовите отношения, правата на човека, околната среда, корупцията и защитата на потребителите. Надлежната проверка е процесът, който предприятията трябва да прилагат, за да идентифицират, предотвратяват, смекчават и отчитат управлението на реалните и потенциалните неблагоприятни въздействия в собствените си дейности, във веригата на доставките и в другите свои бизнес отношения в съответствие с препоръките на Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия. Ефективната надлежна проверка се подпомага чрез интегриране на ОБП в политиките и системите за управление и цели да даде възможност на предприятията да предоставят обезщетение за неблагоприятни въздействия, причинени от тях или такива, за които същите са допринесли. *Вж. Фигура 1.*

НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ И РИСК

Надлежната проверка обхваща действителни или потенциални неблагоприятни въздействия (рискове), свързани със следните аспекти, разглеждани в Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия: права на човека, включително трудови и индустриални отношения, околна среда, подкупи и корупция, оповестяване на информация и интереси на потребителите (ОБП въпроси). В съответните глави на Насоките са представени препоръчителни поведения по всеки от тези въпроси. Вероятността за неблагоприятни въздействия се увеличава, когато поведението на предприятието или условията във веригата на доставките или бизнес отношенията не съответстват на препоръките в Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия. Риск от неблагоприятни въздействия съществува, когато има потенциал за поведение, противоречащо на тези препоръки, тъй като това включва въздействия, които могат да възникнат в бъдеще. *Вж. Приложение Q1.*

КАРЕ 1. РАЗБИРАНЕ НА РИСКА ПО СМИСЪЛА НА НАСОКИТЕ НА ОИСР ЗА МНП

За много предприятия терминът „риск“ се свързва основно с рискове за самото предприятие – като финансов, пазарен, оперативен или репутационен риск. Обикновено предприятията се интересуват от пазарната си позиция спрямо конкуренцията, имиджа си и дългосрочната си устойчивост, поради което при анализ на рисковете акцентът е върху собствените им рискове. Насоките обаче се фокусират върху вероятността от неблагоприятни въздействия върху хората, околната среда и обществото, за които предприятията са причина, за които имат принос или с които са пряко свързани. Това представлява външно ориентиран подход към управлението на риска.

Предприятията могат да установят рискове, свързани с въпросите на ОБП, като анализират разликите между препоръките в Насоките на ОИСР за мултинационални

предприятия и реалните практики в своята дейност, вериги на доставките или бизнес отношения. Вж. Приложение Q1.

ЗАЩО ДА СЕ ОСЪЩЕСТВЯВА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА?

Някои бизнес дейности, продукти или услуги са изначално рискови, тъй като могат да причинят, допринесат или бъдат пряко свързани с неблагоприятни въздействия върху въпросите на ОБП. В други случаи дейностите може да не са с присъщ риск, но определени фактори, като проблеми с върховенството на закона, липса на прилагане на стандарти или поведението на бизнес партньори, могат да породят опасност от неблагоприятни въздействия. Надлежната проверка трябва да помага на предприятията да идентифицират, предотвратяват или ограничават тези въздействия.

В определени случаи процесът на надлежна проверка може да подпомогне вземането на решение дали да бъдат започнати или прекратени дейности или бизнес отношения като крайна мярка, когато рискът от неблагоприятно въздействие е прекалено висок или когато мерките за намаляване на риска не са ефективни. Ефективното предотвратяване и ограничаване на неблагоприятни въздействия може да даде възможност на предприятието да увеличи положителния си принос към обществото, да подобри връзките със заинтересованите страни и да защити своята репутация. Надлежната проверка може да подкрепи предприятията в създаването на по-голяма стойност, в това число чрез: идентифициране на възможности за намаляване на разходите, по-добро разбиране на пазарите и ключови източници на доставките, засилване на управлението на специфични за компанията търговски и оперативни рискове, намаляване на вероятността от инциденти, свързани с теми, обхванати от Насоките на ОИСР за мултинационалните предприятия и ограничаване на излагането на системни рискове. Предприятие може да прилага надлежна проверка и с цел спазване на законовите изисквания, свързани с определени аспекти на ОБП, като местното трудово, екологично, корпоративно, наказателно или антикорупционно законодателство.

ХАРАКТЕРИСТИКИ НА НАДЛЕЖНАТА ПРОВЕРКА – ОСНОВНИ ПОЛОЖЕНИЯ

- **Надлежната проверка е превантивна**

Целта на надлежната проверка е главно да предотврати причиняването или допринасянето за неблагоприятни въздействия върху хората, околната среда и обществото, както и да се идентифицират и предотвратят неблагоприятни въздействия, пряко свързани с операциите, продуктите или услугите чрез бизнес отношения.

Когато участието в неблагоприятни въздействия не може да бъде избегнато, надлежната проверка следва да позволява тяхното смекчаване, предотвратяване на повторенията им, както и отстраняването им, когато е приложимо.

- **Надлежната проверка включва множество процеси и цели**

Понятието „надлежна проверка“ по смисъла на Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия обхваща поредица от взаимосвързани процеси за идентифициране на неблагоприятни въздействия, тяхното предотвратяване и намаляване, наблюдение на изпълнението и резултатите, както и информиране за подходите за справяне с тези въздействия в рамките на собствените операции на предприятията, техните вериги на доставките и други бизнес отношения.

Надлежната проверка трябва да бъде неразделна част от процесите по вземане на решения и управление на риска в предприятието. В този контекст тя може да се основава на традиционните транзакционни процедури по „идентифициране и проверка на контрагента“ (ИКП, “Know your counterparty”), при все че е по-комплексна. Интегрирането на надлежната проверка по ОБП в политиките и управленските системи подпомага предприятията за предотвратяване на неблагоприятни въздействия в тази област и улеснява ефективното ѝ прилагане чрез ясно формулирана стратегия, повишаване на компетентността на персонала, осигуряване на необходимите ресурси и установяване на ясен управленски подход.

- **Надлежната проверка е съизмерима с риска (подход, основан на риска)**

Надлежната проверка е подход, основан на риска. Мерките, които предприятието прилага за осъществяване на надлежна проверка, трябва да бъдат съобразени с тежестта и вероятността на неблагоприятното въздействие. Когато вероятността и тежестта на неблагоприятното въздействие са високи, надлежната проверка следва да бъде по-задълбочена. Процесите на надлежна проверка трябва да се адаптират към характера на неблагоприятното въздействие в области като права на човека, опазване на околната среда и предотвратяване на корупция. Това означава прилагане на подходи, съобразени с конкретните рискове, както и отчитане на начина, по който тези рискове влияят върху различни групи, например чрез включване на измерението, свързано с половете в процеса на надлежната проверка. *Вж. Приложение Q2.*

- **Надлежната проверка може да включва приоритизация (подход, основан на риска)**

В случаите, когато не е възможно едновременното справяне с всички идентифицирани въздействия, предприятието следва да определи приоритетите за действията си върху основата на тежестта и вероятността на всяко неблагоприятно въздействие. След като най-сериозните въздействия бъдат идентифицирани и адресирани, предприятието е длъжно да се насочи към въздействията с по-ниска значимост.

В случай че предприятие предизвиква или има принос към неблагоприятно въздействие по въпроси, свързани с ОБП, то е длъжно безусловно да преустанови дейностите, които водят до това въздействие или допринасят за него, както и да осигури средства за отстраняване или да съдейства за отстраняването. Процесът на приоритизация е и непрекъснат процес и в определени случаи нови или възникващи неблагоприятни въздействия могат да се проявят и да изискват приоритизация, преди да се продължи към по-малко значимите въздействия.

При определяне на приоритетите по отношение на рисковете за правата на човека, ключов водещ фактор при приоритизирането на мерките е тежестта на потенциалното неблагоприятно въздействие – например в случаите, когато забавянето на реакцията би довело до необратимост на въздействието. (Вж. Приложение Q3-5.)

- **Надлежната проверка е динамична**

Надлежната проверка не е статично явление, а непрекъснат, адаптивен и подложен на промени процес. Той включва кръгове на обратна връзка, чрез които предприятието черпи поуки от ефективните и неефективните практики.

Предприятията следва да се стремят към поетапно усъвършенстване на своите системи и процеси, с оглед предотвратяване и справяне с неблагоприятни въздействия. Чрез процеса на надлежна проверка предприятието следва да притежава способност за своевременно и адекватно реагиране при евентуални промени в собствения рисков профил в резултат от динамиката на обстоятелствата (напр. промени в нормативната рамка на дадена държава, възникване на рискове в съответния сектор, разработване на нови продукти или установяване на нови бизнес отношения).

- **Надлежната проверка не прехвърля отговорности**

Всяко предприятие, участващо в рамките на бизнес отношения, е със своя отговорност за идентифициране и адресиране на неблагоприятни въздействия. Препоръките за надлежна проверка, съдържащи се в Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, нямат за цел да прехвърлят отговорности от властите към предприятията, нито между самите предприятия – от тези, които причиняват или допринасят за неблагоприятни въздействия, към предприятия, които са пряко свързани с неблагоприятни въздействия чрез бизнес отношения. Вместо това се препоръчва всяко предприятие да управлява своята собствена отговорност във връзка с неблагоприятните въздействия. В случаите, когато въздействията са пряко свързани с операциите, продуктите или услугите на дадено предприятие, то следва, доколкото е възможно, да използва способността си за въздействие, както самостоятелно, така и в сътрудничество с други, за постигане на промяна.

- **Надлежната проверка се отнася до международно признати стандарти на ОБП**

Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия предоставят принципи и стандарти на отговорно бизнес поведение (ОБП), съвместими с приложимото право и международно признатите стандарти. Те постановяват, че спазването на вътрешното право в юрисдикциите, в които предприятието оперира и/или където е установено, е първото задължение на предприятията. Надлежната проверка може да подпомага предприятията да спазват законите си задължения по въпросите, разглеждани в Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия. В държави, в които местната нормативна и поднормативна уредба противоречат на принципите и стандартите на Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, надлежната проверка може да подпомага предприятията да спазват Насоките в най-голяма възможна степен, без да се поставят в нарушение на местното законодателство. То може също така в някои случаи да изисква предприятие да

предприеме действия по конкретен въпрос на ОБП (напр. закони, свързани с конкретни въпроси на ОБП като подкупи на чужди длъжностни лица, съвременно робство или минерали с произход от засегнати от конфликти и високорискови зони).

- **Надлежащата проверка е съобразена с конкретните условия за предприятието**

Естеството и обхватът на подлежащата проверка могат да зависят от фактори като размера на предприятието, контекста на дейността, бизнес модела, позицията във веригата на доставките и особеностите на продуктите или услугите. По-големите предприятия с обширни операции и разнообразни продукти или услуги може да изискват по-структурирани и задълбочени системи в сравнение с по-малките предприятия с ограничен асортимент от продукти или услуги, с оглед ефективното идентифициране и управление на рисковете. *Вж. Приложение Q6-7 и Таблица 4.*

- **Надлежащата проверка може да бъде адаптирана с цел отчитане на ограниченията, възникващи при осъществяване на бизнес отношения**

Предприятията могат да срещнат практически и правни ограничения във връзка с обхвата на възможностите им за въздействие или лостове за влияние върху бизнес отношения с цел прекратяване, предотвратяване или смекчаване на неблагоприятни въздействия в областта на ОБП, както и за отстраняване.

В частност МСП могат да се окажат без достатъчна пазарна сила, за да упражнят самостоятелно влияние върху своите бизнес отношения. Тези предизвикателства могат да бъдат преодолени чрез прилагане на договорни клаузи, изисквания за предварителна квалификация, доверителни споразумения за гласуване, лицензионни договори или договори за франчайз, както и чрез съвместни действия за обединяване на влияние в рамките на браншови асоциации или междусекторни инициативи.

- **Надлежащата проверка почива върху съдържателно ангажиране на заинтересованите страни**

Заинтересованите страни са лица или групи, чиито интереси могат да бъдат засегнати от дейността на предприятието.² Съдържателното ангажиране на заинтересованите страни залага на двупосочна комуникация, включително своевременно предоставяне на съответната информация в подходящ формат, достъпен и разбираем за заинтересованите страни, с оглед информираното им участие в процеса на вземане на решения. За постигането на съдържателно ангажиране от съществено значение е проявата на добросъвестност от всички участници в процеса. Съдържателното ангажиране на съответните заинтересовани страни представлява важен елемент през цялата процедура по подлежаща проверка. В частност, когато предприятието може да причини или да допринесе за, или вече е причинило или допринесло за неблагоприятно въздействие, ангажирането със засегнатите

² Примери за заинтересовани страни включват работници, техни представители, синдикати, вкл. Глобални съюзи, членове на общността, граждански организации, инвеститори и браншови и търговски организации.

или потенциално засегнатите заинтересовани страни и носителите на права е от съществено значение.

Например, в зависимост от вида на установеното неблагоприятно въздействие, това може да включва участие и споделяне на резултати от оценки на място, разработване на мерки за ограничаване на риска, текущ мониторинг, както и създаване на механизми за подаване на жалби.³

- **Надлежната проверка включва непрекъсната комуникация**

Комуникацията на информацията относно процесите, констатациите и плановете, свързани с надлежната проверка, е съществен елемент от самия процес на надлежна проверка. Тя дава възможност на предприятието да спечели доверие в своите действия и решения и да покаже добросъвестност. Предприятието трябва да посочва как идентифицира и управлява реалните или потенциалните неблагоприятни въздействия и съответно да информира за тях. Информацията следва да бъде предоставена на съответните аудитории (например заинтересовани страни, инвеститори, потребители и др.) в достатъчен обем, за да се покаже адекватността на реакциите на предприятието спрямо въздействията. Комуникацията трябва да се осъществява с необходимото внимание към търговската тайна и други съображения, свързани с конкурентното право или сигурността.⁴ Могат да се използват различни подходи за постигане на максимална прозрачност при спазване на изискванията за поверителност. *Вж. Приложение Q47.*

КАРЕ 2. СЪТРУДНИЧЕСТВО ПРИ ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА

Предприятията могат да си сътрудничат на секторно или междусекторно равнище, както и със съответните заинтересовани страни през целия процес на надлежна проверка, като при това запазват собствената си отговорност за ефективното ѝ осъществяване. Сътрудничеството може да бъде насочено към обединяване на експертност, увеличаване на въздействието и разширяване на обхвата на мерките. Секторното сътрудничество предоставя възможност за споделяне на разходи и реализиране на икономии от мащаба, което е особено ценно за МСП. *Вж. Приложение Q12.*

В много случаи предприятията могат да си сътрудничат при извършване на надлежна проверка, без да нарушават конкурентното право. Важно е дружествата и участващите в сътрудничеството инициативи да предприемат мерки в инициативен порядък за задълбочено разбиране на въпросите, свързани с конкурентното право в съответната юрисдикция, както и да се въздържат от действия, които биха могли да се считат за нарушение на конкурентното право. *Вж. Приложение Q13.*

³ В Приложение Q8 са дадени обяснения на понятията „съответни заинтересовани страни“, „засегнати“ или „потенциално засегнати заинтересовани страни“ и „носител на права“. Приложение Q8-11 съдържа повече информация за ангажирането на заинтересованите страни.

⁴ Съображенията, свързани с конкуренцията, следва да се тълкуват по смисъла на приложимото законодателство в тази област.

II. ПРОЦЕСЪТ НА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА

Като се отчита необходимостта надлежната проверка да е пропорционална на риска и съобразена с конкретната ситуация и контекст на всяко предприятие, в този раздел се определят мерки: (1) за интегриране на въпросите, свързани с ОБП, в политиките и управленските системи на предприятието; (2) за провеждане на надлежна проверка чрез идентифициране на действителни или потенциални неблагоприятни въздействия по въпроси, свързани с ОБП; (3) за прекратяване, предотвратяване или смекчаване на тези въздействия; (4) за наблюдение на изпълнението и резултатите; (5) за информиране относно предприетите действия за справяне с въздействията; и (6) за отстраняване, когато е приложимо. Вж. Фигура 1.

Предоставените практически действия не представляват изчерпателен списък на елементите на надлежната проверка. Не всяко от тях би било уместно във всяка ситуация. В определени случаи могат да бъдат приложими и допълнителни действия или мерки, които не са описани в настоящите насоки.

ФИГУРА 1. ПРОЦЕС НА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА И СЪПЪТСТВАЩИ МЕРКИ

1 ИНТЕГРИРАНЕ НА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ В ПОЛИТИКИТЕ И СИСТЕМИТЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ

2 ИДЕНТИФИЦИРАНЕ И ОЦЕНКА НА НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ ВЪРХУ ДЕЙНОСТТА, ВЕРИГИТЕ НА ДОСТАВКИТЕ И БИЗНЕС ОТНОШЕНИЯТА

3 ПРЕКРАТЯВАНЕ, ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ ИЛИ СМЕКЧАВАНЕ НА НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ

4 ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И РЕЗУЛТАТИТЕ

5 КОМУНИКАЦИЯ НА НАЧИНА НА СПРАВЯНЕ С ВЪЗДЕЙСТВИЯТА

6 ОСИГУРЯВАНЕ ИЛИ СЪДЕЙСТВИЕ ПРИ ЗА ОТСТРАНЯВАНЕТО, КОГАТО Е ПРИЛОЖИМО

1. ИНТЕГРИРАНЕ НА ОТГОВОРНОТО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ В ПОЛИТИКИ И СИСТЕМИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ

1.1 Разработване, приемане и внедряване на набор от политики по въпросите на ОБП, които определят ангажиментите на предприятието към принципите и стандартите, заложиени в Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, както и плановете за прилагане на надлежна проверка, приложими за собствената дейност на предприятието, неговата верига на доставките и другите бизнес отношения. *Вж. Приложения Q14-15.*

*** ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ**

a. Преработване и осъвременяване на вече действащи политики, свързани с въпросите на ОБП (например трудови отношения, права на човека, опазване на околната среда, оповестяване на информация, защита на интересите на потребителите, корпоративно управление, противодействие на подкупи и корупция), с цел тяхното съгласуване с принципите и стандартите, установени в Насоките на ОИСР за МНП.

b. Разработване на целенасочени политики за най-съществените рискове на предприятието въз основа на резултатите от оценката на риска, за да се определи подходът на предприятието за управление на тези рискове. Необходимо е също да се обмисли включване на плановете за надлежна проверка като неразделна част от въпросните политики.

c. Публичното оповестяване на политиките на предприятието по въпросите, свързани с околната среда, безопасността и персонала (ОБП), включва публикуване на уебсайта на предприятието, в неговите обекти и на съответните местни езици, при необходимост.

d. Комуникиране на политиките към съответните работници и други заети лица в предприятието, например чрез въвеждащо или друго обучение, както и периодично при необходимост, за поддържане на информираността.

e. Актуализиране на политиките на предприятието при възникване и развитие на рискове, свързани с неговата дейност, вериги на доставките и други бизнес отношения.

1.2 Стремех към интегриране на политиките на предприятието по въпроси на ОБП в органите за надзор. Интегриране на политиките на предприятието по въпроси на ОБП в системите за управление, така че да се прилагат в рамките на регулярните бизнес процеси, като се отчита възможната независимост, автономност и правна структура на тези органи, съгласно местната нормативна и поднормативна уредба.

*** ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ**

a. Възлагане на отговорността за надзор върху процеса по надлежна проверка на съответното висше ръководство и вменияване на отговорности за ОБП в по-широк план на ниво управителни органи. *Вж. Приложение Q16.*

- b. Възлагане на отговорностите по изпълнението на съответните аспекти на политиките между съответните дирекции и звена, с акцент върху служителите, чиито действия и решения могат най-съществено да повлияят на нивото на риск. *Вж. Приложение Q16.*
- c. Разработка или адаптация на съществуващи информационни системи и системи за документооборот за събиране на данни относно процесите по надлежна проверка, взетите решения и предприетите мерки.
- d. Създаване на канали за комуникация или използване на съществуващи канали за комуникация между съответното висше ръководство и изпълнителните звена за обмен и документиране на информация по отношение на риска и процеса на вземане на решения.
- e. Усъвършенстване на съгласуваността между екипите и бизнес звената относно съществените аспекти на политиките на предприятието във връзка с ОБП. Това би могло да се реализира например чрез създаване на интердисциплинарни работни групи или комитети, предназначени за обмен на информация и за съвместно вземане на решения във връзка с рисковете, както и посредством интегриране в процеса на вземане на решения на онези бизнес звена, които потенциално могат да окажат въздействие върху спазването на политиките за ОБП. *Вж. Приложение Q16.*
- f. Организиране на обучения за работниците/служителите с цел осигуряване на задълбочено разбиране и ефективно прилагане на относимите аспекти на ОБП, както и обезпечаване на достатъчни и съразмерни на обхвата на предвидената надлежна проверка ресурси.
- g. Изготвяне на стимули за работниците/служителите и бизнес звената, които са в съответствие с политиките на предприятието в областта на ОБП.
- h. Разработване, прилагане или адаптиране на действащи процедури за подаване на жалби, чрез които работниците/служителите могат да повдигат въпроси или подават жалби, отнасящи се до ОБП (например трудови практики, подкупи и корупция, корпоративно управление).
- i. Разработване на процедури за реакция или, когато е приложимо, осигуряване на механизми за отстраняване при нарушение на политиката за ОБП (например чрез допълнителна проверка на факти, повишаване на капацитета или прилагане на дисциплинарни мерки и санкции).

1.3. Интегриране на очакванията и политиките за ОБП в отношенията с доставчици и други бизнес отношения. *Вж. Приложение Q18.*

*** ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ**

- a. Комуникиране на ключовите елементи от политиките за ОБП с доставчиците и съответните бизнес партньори.

- b. Включване на клаузи и изисквания, свързани с ОБП, в договорите с доставчици, в договорите за бизнес отношения или в други форми на писмени споразумения.
- c. Разработване и прилагане на процеси за предварителна квалификация и надлежна проверка на доставчици и други бизнес партньори, когато това е приложимо. Тези процеси се адаптират според конкретния риск и контекст, с акцент върху въпросите по ОБП, които са приложими спрямо бизнес отношенията и съответните дейности или сфери.
- d. Осигуряване на достатъчни ресурси и провеждане на обучения за доставчиците и във връзка с останалите бизнес отношения, за гарантиране на разбиране и стриктно прилагане на съответните политики за ОБП, както и осъществяване на надлежна проверка.
- e. Стремеж към извършване на задълбочен анализ и преодоляване на пречките, произтичащи от бизнес моделите на предприятието, които потенциално създават затруднения за ефективното прилагане на политики за ОБП от страна на доставчици и други бизнес партньори, включително практики за снабдяване и търговски стимули.

2. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ И ОЦЕНКА НА РЕАЛНИ И ПОТЕНЦИАЛНИ НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ, СВЪРЗАНИ С ДЕЙНОСТТА, ПРОДУКТИТЕ ИЛИ УСЛУГИТЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО

2.1. Извършване на обстойно определяне на обхвата с цел идентифициране на всички области на дейност на предприятието, във всички негови дейности и взаимоотношения, включително във веригите на доставките, в които рисковете по ОБП са най-вероятно присъщи и са от най-съществено естество. Значими са, наред с другото, сведения за секторни, географски, продуктови и рискове на равнище предприятие, включително известни рискове, с които предприятието се е сблъсквало или е вероятно да се сблъска. Определянето на обхвата следва да предостави възможност на предприятието да осъществи предварителна приоритизация на най-съществените рискови области за последваща оценка. При предприятия с по-малко разнообразни дейности, особено при малки и средни предприятия, определянето на обхвата може да не е необходимо преди преминаване към етапа на идентифициране и приоритизация на конкретни въздействия. *Вж. Приложения Q19–22.*

* ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ

a. Извършване на първоначален стратегически преглед на дейностите на предприятието и видовете бизнес отношения с цел определяне на надлежащия обем информация, която трябва да бъде събирана.

b. Събиране на информация с цел изясняване на рисковете от неблагоприятни въздействия в генерален план, свързани със съответния сектор (например продукти и техните вериги на доставките, услуги и други дейности), географско положение (например управление и върховенство на правото, наличие на конфликти, широкоразпространени неблагоприятни въздействия върху правата на човека или околната среда), както и рискове, специфични за предприятието (например вече установени случаи на корупция, неправомерно поведение, прилагане на стандарти по ОБП). *Вж. Приложение Q20.* Източниците могат да включват доклади от държавни органи, международни организации, граждански организации, представители на работниците и синдикални организации, национални институции за правата на човека (НИПЧ), медии или други експерти. *Вж. Приложения Q21-22.*

c. При недостатъчна информация се провежда консултиране със съответните заинтересовани страни и експерти.

d. Вземане под внимание на информация, получена чрез системи за ранно предупреждение (например горещи линии) и механизми за подаване на жалби.

e. Установяване на най-значимите рискови области по ОБП и приоритизирането им като отправна точка за по-задълбочена оценка на потенциалните и реалните неблагоприятни въздействия.

f. Периодичен преглед на констатациите от определянето на обхвата.

g. Актуализация на обхвата се извършва при постъпване на нова информация, когато предприятието въвежда съществени промени като стартиране на дейност или снабдяване в нова държава, разработване на нова линия продукти или услуги, различаваща се съществено от съществуващите, промяна на входящите ресурси на продукт или услуга, реструктуриране, или нови форми на бизнес взаимоотношения (включително сливания, придобивания, нови клиенти и пазари).

2.2 Започвайки от значимите области на риск, идентифицирани по-горе, следва да се провеждат итеративни и все по-задълбочени оценки на приоритизираните операции, доставчици и други бизнес отношения с оглед идентифициране и оценка на конкретни реални и потенциални неблагоприятни въздействия по ОБП. Вж. Приложения Q23-28.

* ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ

a. Картиране на операциите, доставчиците и другите бизнес отношения на предприятието, включително съответните вериги на доставките, свързани с приоритизирания риск.

b. Каталогизиране на специфичните стандарти и въпроси, свързани с ОБП, които са приложими към оценявания риск, включително съответните разпоредби от Насоките на ОИСР за МНП, както и действащото вътрешно законодателство и съответните международни и секторни рамки по въпросите на ОБП.

c. Когато е възможно и уместно, следва да се набавя съответна информация относно бизнес отношения извън рамките на договорните отношения (например под-доставчици откъд първо ниво). Необходимо е да се създадат процеси, индивидуално или съвместно, за оценка на рисковия профил на по-отдалечени равнища на взаимоотношенията, включително чрез преглед на съществуващи оценки и ангажиране с междинни участници и „контролни точки“ във веригата на доставките с цел оценка на техните практики по надлежна проверка съобразно настоящите насоки.

d. Оценка на естеството и обхвата на реалните и потенциалните въздействия, съотнесени към приоритизирани операции, доставчици или други бизнес отношения (т. е. кой въпрос по ОБП е засегнат и по какъв начин, какъв е обхватът на въздействието и др.). При наличие, следва да се използва информация, получена от собствени или външни независими оценки на въздействието върху околната среда (ОВОС), оценки на въздействието върху околната среда и социалното въздействие (ОВОССВ), оценки на въздействието върху правата на човека (ОВПЧ), правни прегледи, системи за управление на съответствието относно корупцията, финансови одити (с оглед оповестяване на информация), проверки за безопасни и здравословни условия на труд, както и други относими оценки на бизнес отношения, извършвани от предприятието или в рамките на браншови и многостранни инициативи, включително екологични, социални и трудови одити, оценки по отношение на корупция и процеси по ИКП.

e. Идентифициране на дейности, които е възможно да не се развиват в подходяща правна и институционална рамка, която е достатъчна да осигури защитата на правата на всички участващи лица и предприятия.

f. Предварителна оценка на рисковете по ОБП преди предлагане на бизнес инициатива (напр. придобиване, реструктуриране, навлизане на нов пазар, разработване на нов продукт или услуга), анализиране на потенциалните неблагоприятни въздействия на предложената дейност и свързаните бизнес отношения по конкретни въпроси на ОБП.

g. Преоценка на въздействията при необходимост на регулярни интервали: преди ключови решения или промени в дейността (например навлизане на нов пазар, пускане на нов продукт, изменение на политика или по-мащабни промени в търговската дейност); в отговор или в очакване на настъпили изменения в работната среда (като например нараснало социално напрежение); както и на периодична основа през целия жизнен цикъл на съответната дейност или взаимоотношение.

h. По отношение на въздействието върху правата на човека е необходимо да се провеждат консултации и ефективно ангажиране със засегнатите и потенциално засегнатите носители на права, включително работници, техни представители и синдикални организации, с цел събиране на информация за неблагоприятните въздействия и рискове. Следва да се отчитат възможните пречки пред ефективното участие на заинтересованите страни. Когато прякото консултиране с носителите на права не е възможно, следва да се обмислят подходящи алтернативи, като консултации с надеждни и независими експертни източници, в това число защитници на правата на човека, синдикати и граждански организации. Консултациите с потенциално засегнатите носители на права следва да се осъществяват както преди, така и по време на изпълнението на проекти или дейности, които могат да ги засегнат, например чрез оценки на ниво обект. *Вж. Приложения Q8-Q11 и Q25.*

i. При оценяване на въздействия, свързани с правата на човека, следва да се отделя особено внимание на потенциалните неблагоприятни въздействия върху лицата, които принадлежат към групи или общности с повишен риск от уязвимост или маргинализация, както и на различието в рисковете, на които са изложени жените и мъжете.

j. За предприятия, включващи множество субекти в състава на група предприятия, оказване на съдействие на местните субекти при извършването на самостоятелни оценки.

2.3 Оценяване на участието на предприятието в идентифицираните реални или потенциални неблагоприятни въздействия с цел определяне на адекватните реакции (вж. 3.1 и 3.3). По-специално, оценяване дали предприятието е причинило (или би могло да причини) неблагоприятното въздействие; дали е допринесло (или би могло да допринесе) за настъпването на неблагоприятното въздействие; или дали неблагоприятното въздействие е (или би могло да бъде) пряко свързано с неговата дейност, продукти или услуги чрез бизнес отношения. *Вж. Приложения Q29-30.*

* ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ

a. Консултиране с бизнес партньори, други съответни предприятия и заинтересовани страни.

b. Консултиране със засегнатите заинтересовани страни и носители на права, както и с техните законни представители.

c. Извършване на проучване за наличието на подходящ вътрешен или външен експертен капацитет при необходимост.

d. В случай че засегнатите заинтересовани страни или носители на права изразят несъгласие с оценката на предприятието относно неговото участие в реално или потенциално неблагоприятно въздействие, следва добросъвестно да се сътрудничи по линия на законовите механизми, предназначени да съдействат за разрешаване на разногласията и отстраняване . Вж. Приложения Q51-52.

2.4 Въз основа на събраната информация относно реалните и потенциалните неблагоприятни въздействия, следва при необходимост да се извърши приоритизация на най-съществените рискове и въздействия по ОБП за предприемане на съответните мерки, съобразно тяхната тежест и вероятност от настъпване. Приоритизацията се прилага в случаите, в които не е възможно всички потенциални и реални неблагоприятни въздействия да бъдат разгледани незабавно. След като най-съществените въздействия бъдат идентифицирани и адресирани, предприятието следва да пристъпи към разглеждане на въздействията с по-ниска значимост. Вж. Приложения Q3-5 и Q31.

* ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ

a. Идентифициране на потенциални или реални въздействия, подлежащи на незабавно адресиране, поне в определена степен (например чрез актуализиране на договорни клаузи с доставчици или изменение на одитни протоколи, насочени към рискове, които до момента е възможно да са били пропуснати при проведени одити).

b. Приоритизиране за предприемане на действия по всички дейности, които причиняват или допринасят за неблагоприятни въздействия по отношение на ОБП, въз основа на оценката на предприятието за неговото участие в неблагоприятни въздействия съгласно т. 2.3.

c. По отношение на въздействия, обхващащи бизнес отношения, следва да се извършва оценка доколко съответните бизнес отношения притежават подходящи политики и процеси за самостоятелно идентифициране, предотвратяване и смекчаване на съответните рискове по ОБП.

d. В случаите, когато не е възможно всички реални и потенциални неблагоприятни въздействия, пряко свързани с дейностите, продуктите или услугите на предприятието посредством бизнес отношения, да бъдат адресирани (или да бъдат адресирани в пълната желана степен), се извършва оценка на вероятността и тежестта на установените въздействия или рискове, с цел да се определи кои въпроси следва да бъдат приоритизирани за предприемане на действия.

е. Провеждане на консултации с бизнес партньори, други съответни предприятия, както и със засегнати или потенциално засегнати заинтересовани страни и носители на права относно процеса на приоритизация при вземане на решения.

ф. Провеждане на проучване за подходящ вътрешен или външен експертен капацитет при възникнала необходимост.

3. ПРЕКРАТЯВАНЕ, ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И СМЕКЧАВАНЕ НА НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ

3.1 Прекратяване на дейности, които причиняват или допринасят за неблагоприятни въздействия по въпроси на ОБП, въз основа на оценката на предприятието за участието му в неблагоприятни въздействия съгласно т. 2.3. Разработване и прилагане на пригодни за целта планове за предотвратяване и смекчаване на потенциални (бъдещи) неблагоприятни въздействия. Вж. Приложения Q32-33.

* ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ

a. Възлагане на отговорност на съответното високо ниво за преустановяването на дейности, които причиняват или допринасят за неблагоприятни въздействия, както и за предотвратяване на бъдещи дейности, които биха могли да причинят или да допринесат за неблагоприятни въздействия.

b. В случай на комплексни действия или действия, чието прекратяване може да бъде затруднено поради оперативни, договорни или правни основания, следва да бъде създадена пътна карта за прекратяване на дейностите, които причиняват или допринасят за неблагоприятни въздействия, с участието на вътрешни юриконсулти, засегнатите или потенциално засегнатите заинтересовани страни, както и носителите на права.

c. Актуализиране на политиките на предприятието чрез въвеждане на процедури за предотвратяване и управление на неблагоприятни въздействия в бъдеще, както и осигуряване на тяхното стриктно спазване.

d. Провеждане на пригоден за целта обучение на съответните работници и ръководство на предприятието.

e. Въз основа на резултатите от оценката на риска се извършва актуализация и оптимизация на системите за управление за по-ефективно проследяване на информацията и своевременно идентифициране на рискове преди възникване на неблагоприятни последици. Вж. раздел 1.2.

f. Консултиране и взаимодействие със засегнатите и потенциално засегнатите заинтересовани страни и носители на права, както и с техните представители, с оглед разработването на адекватни мерки и изпълнението на плана. Вж. Приложения Q8-Q11.

g. В случай на колективни или съвкупни въздействия (т. е. когато предприятието е един от няколко субекта, допринасящи за възникването на неблагоприятното въздействие), при необходимост се препоръчва координация с други засегнати страни за прекратяване на въздействията и предотвратяване на повторните им появи или за ограничаване на рисковете. Това може да се осъществи чрез секторни инициативи или сътрудничество с органи на властта. Вж. Приложение Каре 6.

h. В случай че предприятието допринася за неблагоприятни въздействия или рискове, произтичащи от действия или бездействия на друго лице, то е длъжно да предприеме всички необходими мерки за прекратяване или предотвратяване на собственото си участие, както е посочено по-горе, и едновременно с това да развива и прилага своята способност за влияние с цел максимално смекчаване на остатъчните въздействия. Вж. т. 3.2, б. „в“-„д“ и Приложение Q34.

3.2 Въз основа на приоритизацията на предприятието (вж. Раздел 2.4) е необходимо изготвяне и изпълнение на планове за предотвратяване или смекчаване на реални или потенциални неблагоприятни влияния в областта на ОБП, пряко свързани с операциите, продуктите или услугите на предприятието чрез бизнес отношения. Мерките, подходящи спрямо рисковете, свързани с тези бизнес отношения, могат да включват: продължаване на отношенията при предприемане на мерки за смекчаване на риска; временно прекъсване на отношенията, докато продължават усилията за смекчаване на риска; или прекратяване на отношенията като последна стъпка след неуспешни опити за смекчаване на риска, когато се установи, че това не е възможно, или предвид сериозността на неблагоприятното въздействие. При вземане на решение за прекратяване трябва да се отчетат възможните социални и икономически последици. Тези планове следва да включват ясно описание на действията, които предприятието планира да предприеме, както и изискванията към доставчици, клиенти и други бизнес партньори. Вж. Приложения Q34-40.

* ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ

a. Възлагане на отговорности за разработването, прилагането и наблюдението на посочените планове.

b. Сътрудничество със съответните бизнес партньори при изготвяне на целенасочени планове за предотвратяване или смекчаване на установените неблагоприятни въздействия в разумни и ясно определени срокове, чрез използване на качествени и количествени индикатори за оценка и измерване на напредъка (т. нар. „планове за коригиращи действия“). Вж. Приложение Q38.

c. Използване на лостове за въздействие, доколкото е възможно, за насърчаване на бизнес отношенията към предотвратяване или минимизиране на неблагоприятни въздействия или рискове. Вж. Приложения Q36 и Q40.

d. Ако предприятието няма достатъчна способност да въздейства, следва да се обмислят подходящи мерки за нейното увеличаване по отношение на бизнес отношенията, като например ангажираност на висшето ръководство и използване на търговски стимули. При възможност се препоръчва сътрудничество с други участници, за да се въздейства колективно, например чрез съвместни действия в рамките на браншови асоциации или чрез взаимодействие с органи на властта. Вж. Приложение Q37.

e. С цел предотвратяване на потенциални неблагоприятни въздействия и справяне с реални въздействия, следва да се търси интегриране на способността да се въздейства във всички

нови и съществуващи бизнес отношения, например посредством политики или кодекси на поведение, договори, писмени споразумения или чрез използване на пазарна сила. *Вж. Раздел II, 1.3 и Приложение Q36.*

f. По отношение на въздействията върху правата на човека, субектите, които причиняват или допринасят за неблагоприятни въздействия, следва да бъдат насърчавани да провеждат консултации и ефективен диалог със засегнатите или потенциално засегнатите носители на права или с техните представители при разработване и изпълнение на планове за отстраняване. *Вж. Приложения Q8-Q11.*

g. Оказване на подкрепа на съответните доставчици и други бизнес отношения при предотвратяването или смекчаването на неблагоприятни въздействия или рискове, включително, но не само, чрез провеждане на обучения, модернизация на съоръжения или укрепване на техните системи за управление, със стремеж към непрекъснато подобрене. *Вж. Приложение Q38.*

h. Обмисляне на прекратяване на взаимоотношенията с доставчици или други бизнес отношения следва да се извършва като крайна мярка, след неуспешни опити за предотвратяване или смекчаване на тежки въздействия; в случаите, в които последиците от неблагоприятните въздействия са неподлежащи на отстраняване; когато липсва разумна перспектива за настъпване на промяна; както и когато бъдат идентифицирани тежки неблагоприятни въздействия или рискове и субектът, който ги причинява, не предприема незабавни действия за предотвратяването или смекчаването им. Всеки план за прекратяване на взаимоотношения следва да отчита и значимостта на доставчика или бизнес отношенията за предприятието, правните последици както от продължаването на взаимоотношението, така и от неговото прекратяване, начина, по който прекратяването би повлияло на въздействията на място, както и наличието на надеждна информация относно потенциалните социални и икономически неблагоприятни въздействия, произтичащи от решението за прекратяване. *Вж. Приложение Q39.*

i. В случай че предприятието вземе решение да запази взаимоотношението, следва да е в готовност да отчете предприетите към момента усилия за смекчаване на риска и да е напълно наясно с репутационните, финансовите или правните рискове, произтичащи от продължаващата обвързаност.

j. Стимулиране на компетентните органи в държавата, в която възниква въздействието, да предприемат необходимите мерки, включително извършване на проверки, прилагане на закона и контрол по спазването на действащата нормативна и поднормативна уредба. *Вж. Каре 6.*

4. ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И РЕЗУЛТАТИТЕ

4.1 Проследяване на изпълнението и ефективността на дейностите по надлежна проверка на предприятието, т. е. на мерките му за идентифициране, предотвратяване, смекчаване и, когато е целесъобразно, подпомагане на отстраняването на въздействия, включително във връзка с бизнес отношенията. Същевременно следва да се използват извлечените поуки от проследяването за усъвършенстване на тези процеси в бъдеще. Вж. Приложения Q41-Q45.

* ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ

a. Контролът и проследяването на изпълнението и ефективността на вътрешните ангажименти, дейности и цели на предприятието по надлежна проверка се осъществяват например чрез периодични вътрешни или външни прегледи или одити на постигнатите резултати, както и чрез съобщаване на резултатите на съответните равнища в предприятието.

b. Провеждане на регулярни оценки на бизнес отношенията за проверка на прилагането на мерките за управление на риска или за потвърждение, че неблагоприятните въздействия са ефективно предотвратени или смекчени.

c. Във връзка с въздействия върху правата на човека, които предприятието е причинило, може да причини или за които е допринесло, се осъществяват консултации и взаимодействие със засегнатите или потенциално засегнати носители на права, включително работници, техни представители и синдикални организации. Вж. Приложения Q8-Q11.

d. Полагане на усилия за насърчаване на регулярни прегледи на съответните многостранни и браншови инициативи, в които предприятието членува, включително преглед на тяхната съгласуваност с настоящите насоки и тяхната стойност за предприятието във връзка с подпомагането на идентифицирането, предотвратяването или смекчаването на неблагоприятни въздействия, свързани с неговата стопанска дейност, като се отчита независимостта на тези инициативи. Вж. Приложение Q12.

e. Идентифициране на неблагоприятни въздействия или рискове, евентуално пропуснати в предходни процеси по надлежна проверка, както и тяхното интегриране в бъдещи действия.

f. Интегриране на обратната връзка от извлечените поуки в процесите по надлежна проверка на предприятието за усъвършенстване на процеса и постиганите резултати в бъдеще. Вж. Приложение Q44.

5. КОМУНИКИРАНЕ НА НАЧИНИТЕ ЗА СПРАВЯНЕ С ВЪЗДЕЙСТВИЯТА

5.1 Комуникиране към външни адресати на съответната информация относно политиките, процесите и дейностите по надлежна проверка, които се прилагат за идентифициране и справяне с реални или потенциални неблагоприятни въздействия, включително изводите и резултатите от такива действия. Вж. Приложения Q46-Q47.

* ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ

а. Публично оповестяване на съответната информация относно процесите по надлежна проверка, с надлежно зачитане на търговската поверителност и други съображения, свързани с конкуренцията или сигурността (напр. чрез годишния доклад за дейността, доклада за устойчивостта и корпоративната отговорност на предприятието или други подходящи форми на оповестяване). Включване на политики за ОБП, информация за мерките за интегриране на ОБП в политиките и системите за управление, идентифицираните от предприятието области на съществени рискове, значимите неблагоприятни въздействия или рискове, които са идентифицирани, приоритизирани и оценени, както и критериите за приоритизация, предприетите действия за предотвратяване или смекчаване на тези рискове (включително, когато е възможно, ориентировъчни срокове и репери за подобрене и техните резултати), мерките за проследяване на изпълнението и резултатите и осигуряването или съдействието от страна на предприятието при отстраняване .

б. Публикуване на горепосочената информация по леснодостъпен и подходящ начин (например чрез уебсайта на предприятието, в офисите му и на съответните местни езици).

в. Относно въздействия върху правата на човека, които предприятието причинява или за които допринася, следва да бъде осигурена готовност за своевременно, отчитащо културните условия и достъпно комуникиране към засегнатите или потенциално засегнатите носители на права на информацията, посочена по-горе, конкретно приложима за тях, по-специално когато от тях или от тяхно име се повдигат съответни опасения. Вж. Раздел II, 2.4 и Раздел II, 2.12.

6. ОТСТРАНЯВАНЕ ИЛИ СЪДЕЙСТВИЕ ЗА ОТСТРАНЯВАНЕ НА НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ, КОГАТО Е ПРИЛОЖИМО

6.1 Ако предприятието установи, че е причинило или допринесло за възникването на действителни неблагоприятни въздействия, то трябва да предприеме действия за тяхното преодоляване чрез отстраняване или съдействие за отстраняване . Вж. Раздел 2.3 и Приложения Q48-Q50.

*** ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ**

a. Целта е да се възстанови положението, в което засегнатото лице или лица биха се намирали, ако неблагоприятното въздействие не беше настъпило (доколкото това е възможно), както и да се осигурят средства за отстраняване , съобразени със значимостта и обхвата на неблагоприятното въздействие.

b. Спазване на законовите изисквания и съобразяване с международните насоки относно отстраняването, при наличието на такива, а при тяхната липса – прилагане на средство за отстраняване, отговарящо на практиката в сходни случаи. Изборът на подходящо средство за отстраняване или комбинация от такива зависи от характера и мащаба на неблагоприятното въздействие и може да включва извинение, възстановяване или реабилитация (например връщане на неправомерно уволнени служители, признаване на синдикат за целите на колективното договаряне), финансово или нефинансово обезщетение (например създаване на компенсационни фондове за пострадалите, програми за подкрепа на засегнатите групи или образователни инициативи), дисциплинарни или административни санкции (например освобождаване на служители, отговорни за нарушения), както и мерки за предотвратяване на бъдещи неблагоприятни въздействия. Вж. Приложение Q50.

c. По отношение на въздействието върху правата на човека: консултиране и включване на засегнатите носители на права и техните представители при определяне на подходящите мерки за отстраняване . Вж. Приложения Q8–Q11 и Q50.

D. Стремение към оценяване на равнището на удовлетвореност на подалите жалби лица от осигурения процес и постигнатите резултати.

6.2 Когато е целесъобразно, се осигурява или се съдейства за функционирането на закони/легитимни механизми за отстраняване на въздействията, посредством които засегнатите заинтересовани страни и носители на права могат да подават жалби и да търсят тяхното разглеждане от предприятието. Насочването на предполагаемо въздействие към законов механизъм за отстраняване е от особено значение в случаите, когато има спорове дали предприятието е причинило или допринесло за неблагоприятните въздействия, както и по отношение на естеството и обхвата на съответното отстраняване . Вж. Раздел II, 2.3 и Приложения Q51-Q54.

*** ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ**

а. Добросъвестно сътрудничество със съдебни или несъдебни механизми. Като пример следва да се посочи случай, в който конкретна преписка е внесена пред НКТ или посредством инициативи, предоставящи алтернативни механизми за подаване на жалби, свързани с поведението на предприятието. В случай че причиненото реално неблагоприятно въздействие представлява престъпление или административно нарушение, предприятието може да носи наказателна или административна отговорност.

б. Въвеждане на механизми за подаване на жалби на оперативно равнище (МПЖОР), например вътрешни механизми за подаване на жалби от работници/служители или системи за жалби, управлявани от трети лица. Това може да включва въвеждане на процедура за разглеждане на жалби, която да съдържа: пътна карта за отстраняване на неблагоприятното въздействие и разрешаване на жалби; определяне на срокове за разрешаване на оплаквания; процедури за реагиране на жалби при отсъствие на споразумение или при особено сериозни въздействия; определяне на обхвата на мандата на МПЖОР; консултиране със съответните заинтересовани страни относно подходящи форми на МПЖОР и начини за разрешаване на жалби, които отчитат културните условия и са леснодостъпни; осигуряване на необходимите кадри и ресурси за функционирането на МПЖОР; както и непрекъснато проследяване и контрол на ефективността на МПЖОР. По отношение на въздействия върху правата на човека: съответствие на МПЖОР с основните критерии за законосъобразност, достъпност, предвидимост, равнопоставеност, съответствие с Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, прозрачност и ангажираност, основана на диалог.

в. Включване на представители на работниците и синдикатите за създаване на процедура, която им позволява да подават жалби към предприятието, включително чрез механизми, предвидени в колективните трудови договори или в Глобалните рамкови споразумения.

ПРИЛОЖЕНИЕ: ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С ОБЗОРА НА НАДЛЕЖНАТА ПРОВЕРКА ЗА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ

ПРИМЕРИ И ОБЯСНЕНИЯ ОТНОСНО НАДЛЕЖНАТА ПРОВЕРКА ЗА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ

Настоящите примери и пояснения са подбрани за илюстрация на препоръки, съдържащи се в Насоките на ОИСР за надлежна проверка на отговорно бизнес поведение. Те не предвиждат нови или допълнителни препоръки по отношение на подходите за надлежна проверка.

Надлежната проверка е насочена към реални неблагоприятни въздействия или потенциални неблагоприятни въздействия (рискове), свързани със следните теми, разгледани в Насоките на ОИСР за МНП: права на човека, включително трудови и индустриални отношения, околна среда, подкупи и корупция, оповестяване на информация и интереси на потребителите.

Вж. Раздел I, Неблагоприятни въздействия и риск

Q1. Какво може да се посочи като пример за неблагоприятно въздействие по въпросите, обхванати от Насоките на ОИСР за МНП?

Таблица 2: ПРИМЕРИ ЗА НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ ПО ВЪПРОСИТЕ В ОБХВАТА НА НАСОКИТЕ НА ОИСР ЗА МНП

ТЕМА	ПРИМЕРИ ЗА НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ*
Оповестяване на информация**	<ul style="list-style-type: none">• Непредоставянето на информация от съществено значение относно финансовите и оперативните резултати на предприятието, целите на предприятието, акционерната структура и правото на глас, политиката за определяне на възнаграждения на членовете на управителния орган и ключовите ръководители, както и информация относно членовете на управителния орган, трансакции със свързани лица, предвидими рискови фактори, въпроси, засягащи работниците и други съответни заинтересовани страни, структурите и политиките на корпоративно управление.• Непредоставяне на обществеността и работниците/служителите на надлежна, измерима и проверима (когато е приложимо) информация, своевременно, за потенциалните

	<p>въздействия на дейността на предприятието върху околната среда, здравето и безопасността.</p>
Права на човека	<ul style="list-style-type: none"> • Принудителен труд^{***} • Дискриминация в заплащането за еднакъв труд или труд с равна стойност. • Насилие или тормоз, основан на пола, включително сексуален тормоз. • Неидентифицирането и необезпечаването на подходящо ангажиране с коренно население, при наличие на такова и е потенциално засегнато от дейността на предприятието. • Причастност към репресивни действия срещу гражданското общество и защитници на правата на човека, които документират, огласяват публично или по друг начин повдигат въпроси, свързани с потенциални и реални въздействия върху правата на човека, свързани с проекти. • Ограничаване на достъпа на хората до чиста вода.
Заетост и индустриални отношения	<ul style="list-style-type: none"> • Незачитане на правото на работниците да създават или да се присъединяват към синдикати или представителни организации по собствен избор и непризнаване на тези синдикати и представителни организации за целите на колективното договаряне. (<i>OECD, 2011, раздел V, пар. 1.b</i>) • Неводенето на конструктивни преговори, индивидуално или посредством сдружения на работодатели, с такива представители, за сключване на споразумения относно условията на заетост. (<i>OECD, 2011, раздел V, пар. 1.b</i>) • Детски труд, включително най-тежките форми на детски труд. (<i>OECD, 2011, раздел V, ал. 1.c</i>) • Дискриминация на работниците по отношение на заетостта или професиите въз основа на раса, цвят на кожата, пол, религия, политически убеждения, национален или социален произход или друг признак. (<i>OECD, 2011, раздел V, пар. 1.e</i>) • Неадаптиране на машини, оборудване, работно време, организация на труда и трудови процеси към физическите и психическите възможности

	<p>на работниците. (OECD, 2011, раздел V, 1.e; ILO, 1981, No. 155)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Незаместване на опасни вещества с безвредни или по-малко опасни такива, когато това е възможно. (ILO, 1988, No.167) • Изплащане на възнаграждения, които не осигуряват покриване на основните потребности на работниците и техните семейства. (OECD, 2011, раздел V, пар. 4.b) • Заплаха за прехвърляне на цялото или на част от производственото звено с цел възпрепятстване на работниците да създават синдикат или да се присъединяват към такъв. (OECD, 2011, раздел V, пар. 7)
Околна среда	<ul style="list-style-type: none"> • Дegradация на екосистемите чрез деградация на земите, изчерпване на водните ресурси и/или унищожаване на девствени гори и биологично разнообразие. • Небезопасни нива на биологични, химични или физични опасности в продукти или услуги. • Замърсяване на водите (напр. чрез заустване на отпадъчни води без оглед на адекватна инфраструктура за пречистване).
Подкупи, искане на подкупи и изнудване	<ul style="list-style-type: none"> • Даването на подкуп на публични длъжностни лица с цел спечелване на обществени поръчки. • Предоставяне на подкуп на публични длъжностни лица с цел получаване на благоприятно данъчно или друго преференциално третиране или за осигуряване на достъп до поверителна информация. • Даване на подкуп на публични длъжностни лица с цел митническо освобождаване. • Даването на подкуп на публични длъжностни лица с цел получаване на разрешения или лицензи. • Продажба на продукти на държавни органи на завишена цена с цел предоставяне на част от печалбата на публични длъжностни лица. • Даване на подкуп на публични длъжностни лица с цел игнориране или заобикаляне на регулаторни изисквания или контролни механизми. • Предоставяне на подаръци и облаги под формата на представителни разходи (храна, развлечения, в оригинала ‘meals and

	<p>entertainment’) на лица, с които предприятието осъществява бизнес, без наличие на адекватни механизми за контрол и отчетност.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Получаване на подаръци от бизнес партньори или публични длъжностни лица при липса на адекватни контролни механизми или отчетност.
<p>Интереси на потребителите</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стоки и услуги, които не съответстват на всички договорени или законово изискуеми стандарти за здравето и безопасността на потребителите, включително стандарти и изисквания във връзка със здравни предупреждения и информация за безопасност. (OECD, 2011, раздел VIII, пар. 1) • Непредоставянето на точна, проверима и ясна информация, която е достатъчна, за да позволи на потребителите да вземат информирани решения, включително информация относно цените и, когато това е уместно, относно състава, безопасната употреба, екологичните характеристики, поддръжката, съхранението и обезвреждането на стоки и услуги. (OECD, 2011, раздел VIII, пар. 2) • Заявления или пропуски на информация, или други практики, които са заблуждаващи, подвеждащи, измамни или нелоялни. (OECD, 2011, раздел VIII, пар. 4)

* Този списък има илюстративен и неизчерпателен характер. Неблагоприятните въздействия могат да бъдат причинени или подпомогнати от предприятие, или да бъдат пряко свързани чрез бизнес отношения.

** Понятието „риск от неблагоприятни въздействия“ може да представлява особено сериозно предизвикателство по отношение на разбирането, когато се прилага към главата „Оповестяване на информация“ в Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, която обхваща предимно потенциални въздействия върху корпоративното управление, финансовите пазари, инвеститорите и работниците. В тази връзка, Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия установяват принципи и стандарти, спрямо които дейностите могат да бъдат сравнявани и проследявани.

*** Всеобща декларация за правата на човека, чл. 4 и 13; Декларация на МОТ за основните принципи и права в областта на труда.

Надлежащата проверка следва също така да бъде съобразена с характера на неблагоприятното въздействие във всички аспекти на ОБП, включително правата на човека, опазването на околната среда и борбата с корупцията. Това предполага приспособяване на методите към специфичните рискове и отчитане на начина, по който отделните рискове се отразяват на различни групи, например чрез прилагане на подход, отчитащ измерението, свързано с половете, в процеса на подлежащата проверка. Вж. Раздел I: „Характеристики на подлежащата проверка“ – подлежащата проверка е пропорционална на риска (подход, основан на риска).

Q2. Как едно предприятие може да интегрира проблематиката, свързана с половете в своята подлежаща проверка?

Интегрирането на измерението, свързано с половете, в рамките на процеса на подлежаща проверка предполага анализ за установяване по какъв начин реалните или потенциалните неблагоприятни въздействия могат да се различават по отношение на жените или да бъдат характерни изключително за тях.

- **Например**, следва да се отчита измерението, свързано с половете и правата на човека на жените, по-специално в ситуации, при които жените могат да бъдат непропорционално засегнати:
- В контексти, в които жените са подложени на сериозна дискриминация.
 - В контексти, в които дейността на предприятието има значително отражение върху местната икономика, околната среда, както и върху достъпа до земя и средства за препитание.
 - В зони на конфликт и постконфликтни зони.
 - В сектори и глобални вериги на доставките с преобладаващо женско участие, като облекло, електроника, туризъм, здравни и социални услуги, домашен труд, селско стопанство и производство на свежи цветя.

В допълнение, това включва, когато е целесъобразно, адаптиране на действията, които предприятията предприемат за идентифициране, предотвратяване, смекчаване и отстраняване на въздействия, така че те да бъдат ефективни и съобразени с конкретните обстоятелства.

→ НАПРИМЕР

- Събиране и оценяване на данни по пол, както и осмисляне дали дейностите на предприятието пораждаат различно въздействие спрямо мъжете и жените.
- Разработване, изготвяне и оценяване на политики и планове, съобразени и посрещащи измерението, свързано с половете, за смекчаване и адресиране на предварително идентифицираните реални и потенциални неблагоприятни въздействия.
- Идентифициране на застъпващи се или натрупани уязвимости (например работник, който е представител на коренно население, неграмотен и от женски пол).

- Разработване на системи за ранно предупреждение, чувствителни към измерението, свързано с половете, както и осигуряване на ефективна закрила на лицата, подаващи сигнали.
- Съдействие за равнопоставено и съдържателно участие на жените при провеждане на консултации и договаряне.
- Оценяване дали жените се ползват с равни права при получаването на компенсационни плащания или други форми на възстановяване.
- Допитване до жени без присъствието на мъже и осигуряване на отделно пространство за жените, за да изразяват мнения и да дават принос по отношение на бизнес решения.
- Идентифициране на тенденции и модели, специфични за пола, при реални или потенциални неблагоприятни въздействия, които са останали незабелязани в рамките на процесите по надлежна проверка.
- Оценка на чувствителността на механизмите за подаване на жалби към аспектите, свързани с половете, отчитайки възможните пречки за достъпа за жените.

Надлежащата проверка може да включва приоритизация (подход, основан на риска) – в случаите, в които не е възможно едновременното адресиране на всички идентифицирани въздействия, предприятието следва да определи приоритетите при предприемането на действия, като се ръководи от сериозността и вероятността на съответното неблагоприятно въздействие. Вж. Раздел I, Характеристики на подлежащата проверка.

Q3. Как едно предприятие може да взема решения относно определянето на приоритетността?

Както е посочено в Насоките, невинаги е възможно предприятията да установят и да реагират незабавно на всички неблагоприятни въздействия, свързани с техните дейности и бизнес отношения. В тази връзка Насоките на ОИСР за МНП също разясняват, че когато „предприятията имат голям брой доставчици, те се насърчават да идентифицират общи области, в които рискът от неблагоприятни въздействия е най-съществен, и въз основа на тази оценка на риска да приоритизират доставчиците за надлежна проверка“.⁵ Предприятията носят отговорност за справяне с всички неблагоприятни въздействия, които са причинили или за които са допринесли. Значимостта на неблагоприятното въздействие следва да се разбира като функция от неговата вероятност и тежест.

Тежестта на въздействията се определя въз основа на техния мащаб, обхват, както и степента на необратимост на въздействието.

„**Мащаб**“ се отнася до сериозността на неблагоприятното въздействие.

„**Обхват**“ касае разпространето на въздействието – например броя на засегнатите лица или степента на екологичните щети.

⁵ OECD (2011), Коментар към Общи политики, пар. 16.

„Необратимост на въздействието“ следва да се разбира като състояние, произтичащо от всички ограничения пред възможността засегнатите лица или околната среда да бъдат приведени в състояние, еквивалентно на това преди настъпването на съответното неблагоприятно въздействие.

Тежестта не е абсолютна стойност, а е обусловена от конкретния контекст. За илюстративни примери за показатели за мащаб, обхват и необратимост на различните неблагоприятни въздействия, обхванати от Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, вж. Таблица 3. Посочените показатели имат ориентировъчен характер и следва да бъдат съобразени с конкретните условия и особености на дейност на предприятието.

ТАБЛИЦА 3. ПРИМЕРИ ЗА ИНДИКАТОРИ ЗА МАЩАБ, ОБХВАТ И СЪСТОЯНИЕ, ХАРАКТЕРИЗИРАЩО СЕ С НЕОБРАТИМОСТ

НЕБЛАГОПРИЯТНО ВОЗДЕЙСТВИЕ	ПРИМЕРИ ЗА МАЩАБ	ПРИМЕРИ ЗА ОБХВАТ	ПРИМЕРИ ЗА СЪСТОЯНИЕ, ХАРАКТЕРИЗИРАЩО СЕ С НЕОБРАТИМОСТ
Околна среда	<ul style="list-style-type: none"> • Степен на въздействието върху здравето на хората • Степен на изменение във видовия състав • Интензитет на използване на водите (% от използваните общи налични ресурси) • Степен на генериране на отпадъци и химикали (тонове; % от генерирания обем) 	<ul style="list-style-type: none"> • Географски обхват на въздействието • Брой засегнати видове 	<ul style="list-style-type: none"> • Степен, до която възстановяването на природния обект е възможно или практически осъществимо. • Необходимото време за отстраняване

<p>Корупция</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стойностно изражение на подкупа • Загуба на човешки живот или тежка телесна повреда, причинена от подкуп • Престъпен характер на подкупа • Степен на въздействие върху пазарите, хората, околната среда и обществото, произтичащо от решения, взети вследствие на подкуп. • Размер на печалбата, реализирана от подкупа 	<ul style="list-style-type: none"> • Честота, с която се плащат подкупи • Географско разпространение на подкупите • Брой и/или ниво на длъжностните лица, служители или агенти, въввлечени в подкупи • Степен на дейностите, свързани с подкупи • Брой подлежащи на идентифициране групи, засегнати от решения, основани на подкуп 	<ul style="list-style-type: none"> • Степен на вредите за обществото поради загуба на публични средства • Степен, до която дейностите, предприети и улеснени посредством подкуп, биха довели до неблагоприятни въздействия, чиито последици не подлежат на отстраняване
------------------------	---	---	---

Труд	<ul style="list-style-type: none"> • Степен на въздействие върху здравето или безопасността на работниците • Дали нарушението засяга основно право при осъществяване на трудова дейност 	<ul style="list-style-type: none"> • Брой засегнати работници/служители и • Степен, до която въздействията са системни (например в определена географска област, индустрия или подсектор) • Степен, до която определени групи са непропорционално засегнати (например малцинства, жени и други). 	<ul style="list-style-type: none"> • Степен, до която въздействието подлежи на отстраняване (например чрез изплащане на обезщетение, възстановяване на трудовото правоотношение и други подходящи средства за справяне с последиците) • Възможност засегнатите работници да бъдат възстановени на съответната работа във връзка със засегнатото право • Степен, до която сплашването на работници, за да се откажат от създаване или присъединяване към синдикат по същество ги лишава от правото им на представителство
Права на човека	<ul style="list-style-type: none"> • Степен на нарушаване на достъпа до основни жизнени потребности или свободи (напр. образование, поминък и др.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Брой засегнати лица • % от подлежащи на идентифициране групи засегнати лица 	<ul style="list-style-type: none"> • Степен, до която въздействието подлежи на отстраняване (например чрез компенсации или възстановяване) • Възможност на засегнатите лица да възстановено упражняването на съответното право

<p>Оповестяване на информация</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Степен, до която недостатъчност о или невярното оповестяване на информация е съществено • Степен на въздействие върху пазарите, хората, околната среда и обществото, произтичаща от решения, взети въз основа на недостатъчно или невярно оповестяване 	<ul style="list-style-type: none"> • Степен, до която решенията са взети въз основа на недостатъчно или невярно оповестяване • Брой засегнати лица (напр. акционери) • Брой подлежащи на идентифициране групи, засегнати от решения, основани на невярно или недостатъчно оповестяване 	<ul style="list-style-type: none"> • Степен, до която липсата на оповестяване или невярното оповестяване би довела до непоправими финансови загуби или до неблагоприятни въздействия, чиито последици не подлежат на отстраняване
<p>Интереси на потребителите</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Степен на въздействие върху човешкото здраве или безопасност • Степен на финансовата загуба за потребителите • 	<ul style="list-style-type: none"> • Брой засегнати потребители • Брой подлежащи на идентифициране групи засегнати потребители • % от подлежащи на идентифициране групи засегнати потребители 	<ul style="list-style-type: none"> • Степен, до която последиците от въздействието подлежат на отстраняване (например чрез компенсации или възстановяване)

Насоките на ОИСП за мултинационални предприятия сами по себе си не целят категоризиране на тежестта на неблагоприятните въздействия. Не е необходимо дадено въздействие да притежава повече от една от тези характеристики (мащаб, обхват и необратимост), за да се счита за „тежко“, макар че често има обратна зависимост между големият мащаб или обхват и възможността за отстраняване .

Кога рискът от неблагоприятни въздействия е най-значим следва да се определя в зависимост от особеностите на конкретното предприятие, неговия сектор и бизнес отношения. В определени ситуации това се свежда до упражняване на професионална

преценка. Поради това предприятията могат да сметат за целесъобразно да се допитат до съответните заинтересовани страни по въпроси, свързани с приоритизацията, и да оповестят своите обосновки чрез политиките за ОБП. Публичното разкриване на аргументацията при вземането на решения относно определянето на приоритетността спомага за изграждането на доверие в подхода на предприятието към надлежната проверка. В определени случаи приоритизацията може да се определя и от изисквания на местното законодателство.

➔ **Например**, някои разпоредби на националното законодателство изискват от предприятията в съответната юрисдикция да извършват надлежна проверка с оглед предотвратяване и адресиране на риска от трафик на хора в своите вериги на доставките, както и доставката на минерали, свързани с финансиране на конфликти.

Въпреки че предприятията следва да *приоритизират* своята надлежна проверка въз основа на значимостта на риска, възможностите им да реагират на идентифицирани рискове ще зависят от законови и практически ограничения, като например способността им да предизвикват промяна в поведението на своите бизнес отношения и доколко определен доставчик е ключов за предприятието. *Вж. Приложение Q7 и Приложения Q34-Q40.*

Q4. На кои етапи от процеса на надлежната проверка има място приоритизацията?

Приоритизацията ще е необходима, когато предприятията не могат незабавно да установят и управляват всички неблагоприятни въздействия, произтичащи от тяхната дейност и бизнес отношения. Приоритизацията на значимите рискове или въздействия е приложима както при идентифицирането на въздействията, така и при предприемането на действия за тяхното предотвратяване и смекчаване. Приоритетните въздействия от гледна точка на предотвратяване и смекчаване следва да бъдат и обект на проследяване, за осигуряване на тяхното адекватно адресиране. *Вж. Приложения Q24, Q31, Q45 във връзка с практическото приложение на приоритизацията на съответните етапи.*

Q5. По какво приоритизацията при рискове за правата на човека се различава от приоритизацията при други неблагоприятни въздействия?

Като цяло процесът на приоритизация на въздействията върху правата на човека следва да се ръководи от препоръките, съдържащи се в Раздел II, 2.4 от Насоките на ОИСР за МНП. Съгласно тях при определянето на приоритетността за въздействия, свързани с правата на човека, тежестта е по-значим фактор от вероятността от настъпване. Съответно когато процесът на приоритизация е необходим, предприятията следва да дадат превес на онези въздействия върху правата на човека, които са с най-голяма тежест, като се отчита възможността, че забавеното предприемане на действия може да намали шанса за ефективно отстраняване .

➔ **Например**, ако потенциално неблагоприятно въздействие може да доведе до загуба на човешки живот, то може да бъде приоритизирано, дори да е по-малко вероятно

(например въвеждане на мерки за предотвратяване на щети и загуба на живот при природни бедствия в електроцентрала).

Надлежащата проверка се адаптира съобразно конкретните обстоятелства на предприятието. Характеристиките и обхватът на подлежащата проверка могат да бъдат обусловени от фактори като мащаба на предприятието, спецификата на оперативната среда, избрания бизнес модел, позиционирането във веригите на доставките, както и особеностите на предлаганите продукти или услуги. Вж. Раздел I, Характеристики на подлежащата проверка – подлежащата проверка е съобразена с конкретните условия за предприятието.

Q6. Как може да се подходи към ограниченията в ресурсите?

Процесът на надлежна проверка влияе върху управлението на човешките и финансовите ресурси. Макар че ресурсните ограничения са предизвикателство за всички предприятия, малките фирми често разполагат с ограничен персонал и бюджет за провеждане на надлежна проверка. В същото време те обикновено проявяват по-голяма гъвкавост при разработването и прилагането на вътрешни политики и имат възможност да управляват по-малък брой процеси или доставчици в сравнение с големите компании. Размерът или ресурсният капацитет на дадено предприятие не го освобождава от отговорността да извършва надлежна проверка, съобразена с нивото на риска. Изпълнението на тази проверка следва да се адаптира към конкретните обстоятелства. Предприятията с ограничени ресурси могат в по-голяма степен да разчитат на колективни подходи при осъществяване на надлежна проверка и да вземат по-точни решения относно приоритизирането на действията си. Освен това тези предприятия могат да използват съществуващи ресурси като примерни политики и общодостъпна информация за рисковете в съответните вериги на доставките, както и да се възползват от техническа помощ, предоставяна от браншовите организации, в които членуват. Вж. Таблица 4 за повече информация.

Q7. Как подлежащата проверка може да бъде съобразена с конкретните условия за предприятието?

Начинът, по който предприятие провежда надлежна проверка, следва да се определя от фактори, включващи неговия размер, специфика на дейността, бизнес модел, позиции във веригите на доставките, както и вид на предлаганите продукти или услуги. За примери вж. Таблица 4.

ТАБЛИЦА 4. ПРИМЕРИ ЗА КАК НАДЛЕЖНАТА ПРОВЕРКА НА ПРЕДПРИЯТИЕТО МОЖЕ ДА БЪДЕ СЪОБРАЗЕНА С КОНКРЕТНИТЕ УСЛОВИЯ

Фактори	Примери
Размер на предприятието	<ul style="list-style-type: none">• МСП с ограничена способност за въздействие върху своите доставчици и ограничени ресурси за изграждане на капацитета им да изпълняват изискванията по ОБП следва

	<p>да разгледа възможността за въвеждане на стриктни процеси за предварителна квалификация, при които се ангажират единствено доставчици, покриващи високите прагове по ОБП. По този начин МСП свежда до минимум необходимите ресурси за идентифициране, мониторинг или предотвратяване на въздействия, след като доставчикът вече е ангажиран.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Голямо МНП с множество доставчици и бизнес отношения в редица условия, характеризиращи се с по-висок риск, може да ангажира местни офиси с нарочен и специално обучен персонал, който носи отговорност за осъществяване на надлежната проверка на място.
Условия, в които развива дейност предприятието	Като част от ефективното ангажиране на заинтересованите страни, предприятие, което прави доставки от региони, засегнати от конфликти или с повишена несигурност, може да си партнира с двустранни агенции за развитие (например донорски агенции), които разполагат с необходимите инструменти, достъп и експертност за работа в такива региони, или с граждански организации в съответния район. Предприятие, което оперира в по-сигурна среда, може да работи директно със засегнатите или потенциално засегнатите заинтересовани страни и носители на права.
Бизнес модел на предприятието	Инфраструктурно предприятие с дългосрочни инвестиции в развиващи се икономики може да установи, че е ефективно да си сътрудничи с властите и да работи за разрешаване на системни проблеми в региона, където оперира. Това следва да се осъществява паралелно с други мерки за предотвратяване и смекчаване на риска като част от стратегия за минимизиране на неблагоприятните въздействия, свързани с дейността на предприятието в дългосрочен план. За разлика от това, ако банка финансира проект с по-кратка продължителност (например модернизация на съоръжение) в развиваща се икономика, може да не е уместно да се ангажира с решаване на системни регионални проблеми. В такива случаи усилията следва да бъдат насочени главно към провеждане на задълбочени оценки на въздействието върху правата на човека във връзка с отпуснатото финансиране и надлежно съобразяване на условията на финансирането.
Позиция на предприятието във веригата на доставките	Предприятие надолу по веригата (например търговец на дребно) може да провежда оценки на междинни доставчици, за преценка дали и как последните осъществяват надлежна проверка по отношение на своите доставчици нагоре по веригата, насочена към идентифициране на рискове от използване на детски труд. Предприятие, което оперира в рамките на верига на доставките, може да осигури проследимост към бизнес партньори нагоре по веригата, които действат в зони с повишен риск, за

	идентифициране на рискове, свързани с детски труд. Във всички случаи детският труд подлежи на приоритизация, но методът за идентифициране на риска варира според позицията на предприятието във веригата на доставките.
Вид на продуктите или услугите на предприятието	Предприятие, което оперира чрез онлайн платформа за посредничество между равнопоставени участници, като доставчици на настаняване, може да не извършва проверки на място на всеки отделен оператор по начина, по който го правят предприятия със стандартизирани, традиционни услуги. Въпреки това, предприятието трябва да разработи солидни механизми за подаване на жалби и да въведе строги изисквания към операторите, които са обект на мониторинг. Това е необходимо за предотвратяване на нарушения на кодекса на поведение и оперативните политики, както и за ефективно възпиране и навременно санкциониране на нарушителите.

Надлежащата проверка залага на ангажиране на заинтересованите страни — Заинтересованите страни са лица или групи, чиито интереси биха могли да бъдат засегнати от дейността на предприятието. Вж. Раздел I, Характеристики на подлежащата проверка, основана на ангажиране със заинтересованите страни.

Q8. Кои са заинтересованите страни за предприятието?

Заинтересованите страни са лица или групи, чиито интереси са засегнати или могат да бъдат засегнати от дейността на предприятието. Не всички лица и групи, определяни като заинтересовани страни, имат интереси, които ще бъдат повлияни от конкретна дейност на предприятието. Затова е необходимо предприятието да идентифицира лицата и групите с интереси, които следва да бъдат взети предвид по отношение на съответната дейност (съответни заинтересовани страни). Надлежащата проверка обхваща както интересите на вече засегнатите заинтересовани страни („засегнати заинтересовани страни“), така и на тези, чиито интереси не са засегнати към момента, но биха могли да бъдат („потенциално засегнати заинтересовани страни“). Следва да се има предвид, че не всички интереси са с еднаква значимост и не е необходимо всички заинтересовани страни да бъдат третираны еднакво. Когато интересът е индивидуално право на човека или колективно право (например на групи като коренно население), заинтересованите страни, чиито човешки права са или могат да бъдат засегнати, се определят като „носител на права“.

Заинтересованите страни ще варират в зависимост от спецификата на предприятието и естеството на неговата дейност.

- ➔ **Например**, засегнатите и потенциално засегнатите заинтересовани страни и носители на права могат да включват:
- Общности на местно, регионално или национално равнище
 - Работници и служители, включително по неформални договорености във веригите на доставките, както и синдикални организации

- Потребители или крайни ползватели на продукти

Освен това, съответните заинтересовани страни, които могат да имат съществено значение за съдържателно ангажиране, могат да включват:

- НПО, местни граждански организации, НИПЧ
- организации, създадени в рамките на общността, както и местни застъпници за правата на човека
- аналогични субекти в бранша
- органите на приемащата държава (местни, регионални и национални)
- бизнес партньори
- инвеститори/акционери

На разположение са множество ресурси в помощ на предприятията при идентифицирането на техните заинтересовани страни (напр. ОИСР, 2015).

В хипотези, при които е налице изключително голям брой засегнати или потенциално засегнати заинтересовани страни или носители на права, предприятието може да осъществява взаимодействие с оправомощени представители на заинтересованите страни, особено в случаите, когато индивидуалното ангажиране с отделни лица би засегнало определени права или колективни интереси.

➔ **Например**, при вземане на решение за реструктуриране или закриване на предприятие (фабрика) може да е от съществено значение провеждането на диалог със синдикатите вместо с отделни работници, за смекчаване на последиците за заетостта, произтичащи от това решение, доколкото правото на работниците да създават или да се присъединяват към синдикати и правото им на колективно договаряне са човешки права, признати на международно равнище.

Предприятията следва приоритетно да се ангажират със заинтересованите страни или носителите на права, които са най-сериозно засегнати или потенциално засегнати. Степента на въздействие върху тези групи може да служи като критерий за необходимото ниво на ангажиране.

Q9. Какво представлява „съдържателно ангажиране на заинтересованите страни“?

- Ангажирането на заинтересованите страни включва интерактивни процеси на взаимодействие със съответните заинтересовани страни. То може да се осъществява например чрез срещи, консултации или процедури за допитване. Съдържателното ангажиране на заинтересованите страни се характеризира с двупосочна комуникация и зависи от добросъвестността на участниците от двете страни.⁶ При него следва да се проявява отзивчивост и да е продължаващо, като в много случаи включва ангажиране със съответните заинтересовани страни преди вземането на решения.

⁶ OECD (2011), Коментар към Общи политики, пар. 25.

- Двупосочно ангажиране означава, че предприятието и заинтересованите страни свободно изразяват мнения, споделят гледни точки и изслушват алтернативни становища за постигане на взаимно разбиране. Това предполага също така, че съответните заинтересовани страни разполагат с възможност да допринасят към разработването и осъществяването на самите дейности по ангажиране.
- И предприятието, и заинтересованата страна трябва да действат добросъвестно при осъществяването на дейностите по ангажиране. Това означава, че предприятието има задължение да започне ангажиране с искрено намерение да разбере как неговата дейност засяга интересите на заинтересованите страни. Предприятието трябва да е готово да разгледа и предприеме действия по отношение на неблагоприятните въздействия, които причинява или за които допринася, а заинтересованите страни добросъвестно да представят своите интереси, намерения и опасения.
- Отзивчивото ангажиране означава, че предприятието се стреми да обоснове решението си чрез събиране на възгледите на лицата, които е вероятно да бъдат засегнати от него. Съществено е потенциално засегнатите заинтересовани страни и носители на права да бъдат ангажирани преди приемането на каквито и да било решения, които могат да ги засегнат.⁷ Това ангажиране обхваща съвременното предоставяне на цялата необходима информация на потенциално засегнатите заинтересовани страни и носители на права, за да могат те да направят информирана преценка относно начина, по който решението на предприятието би повлияло върху техните интереси. Същевременно се изисква последователно изпълнение на поетите ангажименти, като се гарантира, че неблагоприятните въздействия върху засегнатите и потенциално засегнатите заинтересовани страни и носители на права са разгледани и адресирани, включително чрез предоставяне на средства за отстраняване в случаи, в които предприятията са причинили или допринесли за въздействието/въздействията.
- Продължаващото ангажиране означава, че дейностите по ангажиране на заинтересованите страни се реализират през целия жизнен цикъл на съответната операция или дейност и не са еднократен акт.

Съдържателното ангажиране на заинтересованите страни представлява съществен елемент от процеса на надлежна проверка.

Настоящите насоки обаче не следва да се разглеждат като изчерпателен наръчник по разглежданата материя. Съществуват множество ресурси в помощ на предприятията при осъществяване на ангажиране на заинтересованите страни и преодоляване на типичните трудности, възникващи в този контекст (напр. ОИСП, 2015с).

Q10. Кога ангажирането на заинтересованите страни е важно в контекста на надлежната проверка?

⁷ В някои случаи това може да е изискуемо, например когато правото на информация е част от упражняването на права на човека.

Съдържателното ангажиране на заинтересованите страни е съществено през цялата процедура по надлежна проверка. Взаимодействието със засегнати и потенциално засегнати заинтересовани страни, както и с носители на права, може да добие особено значение в случаите, в които предприятието:

- Идентифицира реални или потенциални неблагоприятни въздействия в контекста на собствената си дейност.
- Извършва оценка на бизнес отношения във връзка с реални или потенциални неблагоприятни въздействия.
- Разработва действия за предотвратяване и смекчаване на рискове от неблагоприятни въздействия, които са причинени от предприятието или за които то е допринесло.
- Идентифицира видовете средства за отстраняване във връзка с неблагоприятни въздействия, причинени от предприятието или за които то е допринесло, както и при подготовката на процеси за обезпечаване на това.
- Проследява и съобщава по какъв начин се предприемат действия за справяне с идентифицираните реални или потенциални въздействия върху правата на човека в рамките на собствената си дейност.

Освен това, в определени случаи ангажирането или консултирането със заинтересованите страни се явява самостоятелно право.⁸

➔ **Например**, правото на работниците да създават или да се присъединяват към синдикати, както и правото им на колективно договаряне, са международно признати човешки права. Поради тази причина е от съществено значение да се установи диалог със синдикатите или с представители на работниците при разглеждането на тези въпроси. Наред с това, индустриалните отношения представляват форма на съдържателно ангажиране на заинтересованите страни.

При определени видове неблагоприятни въздействия, пораждащи колективни вреди (например подкупи и корупция, които колективно увреждат населението на съответната юрисдикция, или емисии на парникови газове, допринасящи за колективни, трансгранични вреди), широкото ангажиране със засегнати или потенциално засегнати страни невинаги е възможно. В подобни случаи целесъобразно решение е взаимодействието с надеждни представители на заинтересованите страни или други подходящи организации (например неправителствени организации, представителни публични органи и други).

Освен същественото ангажиране на заинтересованите страни, предприятията могат да се консултират с експерти по конкретни въпроси или в специфичен контекст (например представители на академичните среди, неправителствени организации, местни структури),

⁸ Например, Декларацията на ООН за правата на коренното население, че държавите следва да провеждат консултации и да сътрудничат със съответните коренни народи с оглед получаване на тяхното свободно, предварително и информирано съгласие при много обстоятелства, включително във връзка с одобряването на проекти, които засягат тяхната земя, територии или други ресурси (вж. чл. 19 и чл. 32). Конвенция № 169 на МОТ, представляваща правно обвързващ инструмент за държавите, които са я ратифицирали, вмениява задължение договарящите се държави да провеждат консултации с коренното население с цел постигане на съгласие по планираните мерки (вж. чл. 6).

за да получат становища при разработването и изпълнението на дейности, свързани с надлежната проверка.

Q11. Как едно предприятие може да ангажира потенциално уязвими заинтересовани страни?

Идентифицирането и системното преодоляване на потенциални пречки пред пълноценното ангажиране на заинтересованите страни (като езикови различия, културни особености, неравенство между половете и във властовите отношения, вътрешнообщностни разделения и други) са от съществено значение за постигане на ефективност.

➔ **Например**, предоставяне на информация устно в общност с ниска грамотност.

Някои лица или групи могат да са в повишен риск от уязвимост или маргинализация, напр. поради социална стигматизация. Често най-уязвимите заинтересовани страни са едновременно и най-съществено засегнатите от дейността на предприятието. Например жени, деца и социално маргинализирани общности могат да бъдат засегнати в по-голяма степен или по различен начин от дейността на предприятието и да се нуждаят от допълнително внимание в рамките на процесите по съдържателно ангажиране на заинтересованите страни.

Съществуват разнообразни ресурси, предлагащи насоки за преодоляване на потенциални затруднения при ангажиране, както и за ефективно взаимодействие със специфични уязвими групи заинтересовани страни.⁹

Предприятията могат да си сътрудничат на секторно или междусекторно ниво, както и със съответните заинтересовани страни през целия процес на надлежна проверка, като при всички случаи остават отговорни за гарантиране на ефективното осъществяване на своята надлежна проверка. Вж. Раздел I, Характеристики на надлежната проверка, Каре 2.

Q12. Как предприятията могат да си сътрудничат при извършване на надлежна проверка?

Голяма част от препоръките относно надлежната проверка, съдържащи се в Насоките, могат да бъдат изпълнявани в сътрудничество с други лица, включително с други участници в съответния сектор, в партньорство със синдикални организации или чрез участие в многостранни инициативи.

➔ **Например**, предприятията могат да си партнират със синдикати или да сключват директно споразумения със синдикати, за улесняване на участието на работниците при разработването и прилагането на процеси по надлежна проверка, въвеждането на стандарти относно правата на работниците и подаването на жалби. Синдикалните

⁹ Вж., например, OECD (2016c), Приложения B-D.

споразумения могат да бъдат различни по форма и да се сключват на равнище предприятие, обект, сектор или на международно равнище, като обхващат колективни трудови договори, Глобални рамкови споразумения, протоколи и меморандуми за разбирателство.

Сътрудничеството може да представлява ценен подход за обединяване на експертност във връзка със секторни рискове и подходи за тяхното управление, за оптимизиране – доколкото е осъществимо – на способността за въздействие в контекста на споделени бизнес отношения, както и за повишаване на цялостната ефективност на процесите по надлежна проверка, например посредством приемане на вече осъществени оценки на бизнес отношения и чрез единни рамки за отчитане на бизнес отношения. Секторното сътрудничество често води до споделяне на разходите и реализиране на икономии. *Вж. Приложения Q18, Q27-Q28, Q37 и Каре 5.*

КАРЕ 3. ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ НА ИНИЦИАТИВИ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО ПО НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА

Списъкът по-долу включва примери за добро управление, в помощ на предприятието при преценка на надеждността на инициативата за сътрудничество, в която участва.

Инициативата:

- е създала действащ, достъпен и ефективен механизъм за подаване на жалби, който позволява на заинтересованите страни да изразяват притеснения, свързани с дейността на самата инициатива, без да се опасяват от репресии*;
- разполага с процес за обезпечаване на консултации със заинтересовани страни и експерти относно целите и дейностите на инициативата;
- разполага с ефективен процес за своевременно комуникиране към участващите предприятия на подробности относно реални или потенциални неблагоприятни въздействия с цел подпомагането им при осъществяване на собствените им дейности по надлежна проверка;
- разполага с процес за регулярен преглед, обхващащ мониторинг и оценка на степента, в която самата инициатива реализира поставените си цели и задачи, както и, при необходимост, актуализиране на собствените си политики, дейности и всички указания, предоставяни на участващите предприятия;
- взема предвид наличието на реален или потенциален конфликт на интереси между ръководството на инициативата и предприятията, като са установени процедури за управление на потенциален конфликт на интереси;
- огласява подробности за своята вътрешна управленска структура, наличния персонал, ресурсите и надзорните механизми;
- докладва своите оценки за това дали изпълнява собствените си цели и задачи, свързани с практиките за отговорно снабдяване със суровини и материали;
- допуска взаимно признаване на други инициативи за надлежна проверка, при спазване на подходящ контрол на качеството.

**Това се отнася до механизми за подаване на жалби във връзка с дейностите на инициативата, а не до онези механизми, които инициативите могат да създадат за улесняване на предоставянето на средства за отстраняване на неблагоприятните въздействия между засегнати заинтересовани страни или носители на права и членовете на инициативата.*

Включването в дадена инициатива не води до прехвърляне на отговорността от предприятието върху самата инициатива по отношение на неблагоприятните въздействия, които предприятието причинява, за които допринася или с които е пряко свързано.

Когато предприятие участва в сътрудничество при осъществяване на надлежна проверка, следва първоначално да извърши оценка на качеството на инициативата. Това може да обхваща:

- Проучване на мнението на съответните заинтересовани страни по отношение на надеждността на инициативата.
- Оценка дали инициативата и нейните процеси са надеждни, т. е. съответстват на препоръките на настоящите насоки.
- Осигуряване на прилагането и адаптирането на съвместните подходи спрямо предприятието по такъв начин, че да формират достатъчно солидна надлежна проверка.
- Активно участие в процеса на сътрудничество.
- Прилагане на добро управление в случаите, в които сътрудничеството се осъществява посредством формална инициатива. *Вж. Каре 3.*

Q13. Може ли сътрудничеството да породи рискове от гледна точка на конкурентното право?

В много случаи предприятията могат да си сътрудничат при извършване на надлежна проверка, без да нарушават конкурентното право. Важно е дружествата и участващите в сътрудничеството инициативи да предприемат мерки в инициативен порядък за задълбочено разбиране на въпросите, свързани с конкурентното право в съответната юрисдикция, както и да се въздържат от действия, които биха могли да се считат за нарушение на конкурентното право.

➔ **Например**, предприятията и инициативите за сътрудничество, в които участват:

- Могат да поискат становище от органите за защита на конкуренцията при съмнения дали определен модел на поведение или съвместна дейност може да бъде тълкуван като противоречащ на конкурентното право и съответно да поражда регулаторни рискове.
- Могат да въведат мерки за прозрачност по отношение на инициативите за сътрудничество с оглед смекчаване на съмненията, свързани с конкурентното право. Органите, осъществяващи контрол върху конкуренцията, могат да подхождат с по-

голямо недоверие към инициативи или споразумения между конкуренти, когато поведението се осъществява при пълна липса на публичност. Наред с това, прозрачността улеснява разкриването на потенциално проблематични въпроси, което от своя страна гарантира своевременното им адресиране.

- Могат да въвеждат програми за съответствие с антитръстовото/конкурентното законодателство. Препоръки относно оптималното изготвяне и прилагане на програми за съответствие обикновено се предоставят от съответните органи по конкуренцията в отделните юрисдикции.

Всяка юрисдикция разполага със специфични разпоредби в тази област; въпреки това съществуват определени насочващи въпроси, които предприятията могат да вземат предвид при оценката на опасения, свързани с конкурентното право, във връзка с техните инициативи по ОБП.

→ НАПРИМЕР

- Дали сътрудничеството или инициативата включва споразумение между конкуренти?
- Възможно ли е сътрудничеството или инициативата да се считат за нарушение *per se* на конкурентното право? Тоест, предвиждат ли фиксиране на цени, манипулиране на търгове, ограничения на производството или разпределяне на пазари?
- Дали сътрудничеството или инициативата водят до антиконкурентен ефект – например въздействие върху потребителските пазари чрез покачване на цените или ограничаване на наличността на стоки или услуги – независимо от това дали имат за цел ограничаване на конкуренцията?
- Надделяват ли в крайна сметка ефектите на сътрудничеството или инициативата, благоприятстващи конкуренцията над антиконкурентните ефекти?
- Съществуват ли обществени ползи, произтичащи от сътрудничеството или инициативата, които могат да бъдат отчетени при претеглянето на ефектите или които са с превес над негативите? Вж. Carobianco, Gillard and Bijelic, 2015.

ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С ПРОЦЕСА НА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА

А.1. ИНТЕГРИРАНЕ НА ОТГОВОРНОТО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ В ПОЛИТИКИ И СИСТЕМИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ

Разработване, приемане и внедряване на набор от политики по въпросите на ОБП, които определят ангажиментите на предприятието към принципите и стандартите, заложените в Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, както и плановете за прилагане на надлежна проверка, приложими за собствената дейност на предприятието, неговата верига на доставките и другите бизнес отношения. Вж. Раздел II.1.1

Q14. Какво включват политиките за ОБП?

Вж. Раздел СС, I.1.

Както е посочено в Насоките, политиките за ОБП на предприятието следва да съдържат ангажименти по въпросите, разгледани в Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, както и по-конкретни ангажименти относно най-съществените рискове за предприятието.

Полезно би било и политиките за ОБП да предоставят обяснение относно начина, по който предприятието осъществява приоритизация в рамките на своята надлежна проверка за ОБП (т. е. по какви съображения определени рискове се възприемат като по-съществени спрямо други).

Политиките за ОБП могат да регламентират и начина, по който предприятието изпълнява своите задължения, включително подхода към надлежна проверка, съдържателното ангажиране на заинтересованите страни и отстраняването на неблагоприятните въздействия. В този смисъл, те могат да конкретизират и очакванията на предприятието относно прилагането на политиката за ОБП спрямо работниците (включително неговите служители, временно наети и други лица, които полагат труд в негова полза), както и спрямо неговите бизнес отношения. Вж. Приложение Q18.

Политиките за ОБП на предприятието могат да бъдат съобразени с местния контекст или дейност.

Например, дъщерно дружество на голямо МНП, осъществяващо дейност на територията на държава с характерни трудови рискове, има възможност да адаптира политиката за ОБП на своето предприятие майка с оглед ефективното адресиране на тези контекстно обусловени въпроси.

Q15. На каква експертност може да се разчита при разработване на политики за отговорно бизнес поведение?

Вж. Раздел II, I.1

В рамките на браншови или многостранни инициативи вече съществуват добре утвърдени примерни политики за множество сектори. Предприятието има възможност да ги приеме или да ги използва като основа за допълнително развитие, при условие че съответстват на препоръките, изложени в Раздел II, 1.1 от Насоките и са съобразени със спецификите на съответния сектор или географски особености на предприятието.¹⁰

Консултирането със съответните заинтересовани страни може да е особено ценно при изготвянето на политика за ОБП. Това е в силна степен приложимо в условия, в които все още отсъстват утвърдени примерни политики. Насоки, предоставени от организации на работодателите, браншови асоциации, съответни неправителствени организации или многостранни инициативи, могат също да подпомогнат формулирането на политики. *Вж. Приложения Q8-Q11.*

Ангажирането на съответните звена на предприятието при изработването на политики може да способства определянето на реалистични и ефективни методики за изпълнение на дадена политика. *Вж. Приложение Q16.*

Следва да има стремеж към интегриране на политиките на предприятието по въпроси на ОБП в органите за надзор. Интегриране на политиките на предприятието по въпроси на ОБП в системите за управление, така че да се прилагат в рамките на регулярните бизнес процеси, като се отчита възможната независимост, автономност и правна структура на тези органи, съгласно предвижданията на вътрешното право и подзаконовите актове. Вж. Раздел II, 1.2.

Q16. Кои екипи или бизнес звена е уместно да се включат при разработването и привеждането в съответствие на целите с политиките на предприятието за отговорно бизнес поведение?

Вж. Раздел I, Характеристики на надлежната проверка – Основни положения; Раздел II, 1.2.

На практика координацията между екипите и бизнес звената ще се осъществява в значителна степен в според характерните особености на предприятието, включително естеството на дейностите, неговия размер и специфичните рискове, на които е изложено. Предприятията следва да извършат преценка кои от техните звена могат да окажат влияние върху спазването на политиките за ОБП, с цел идентифициране на лицата, които трябва да бъдат включени при формулирането на съгласувани цели.

Те могат да включват:

¹⁰ Например *вж. OECD (2016a), „Модел на политика за веригите на доставките с оглед на отговорна световна верига на доставките на минерали от зони, засегнати от конфликти и зони с висок риск“; вж. също OECD (2017a), „Модел на политика на предприятие за отговорни вериги на доставките в селското стопанство“.*

- Лица, вземащи решения на високо равнище за предприятието (например съвети на директорите и висше ръководство).
- Компетентни лица, носещи отговорност за съответствието (включително, но не само: правен отдел, отдел „Съответствие“, отдел „Човешки ресурси“, екологични дирекции, ръководители на обекти).
- Лица, които вземат решения относно нови бизнес отношения (например снабдяване, обществени поръчки, продажби, мениджъри на инвестиционни фондове). *Вж. Таблица 5.*
- Лица, които носят отговорност за разработването или упражняват надзор върху продукти и операции, свързани с риск, включително по отношение на продуктовия дизайн, а също така заемат оперативни и технически ръководни длъжности.
- Лица, отговорни за продажбите и маркетинга на продукти или услуги.

Същите тези звена могат също така да вземат участие в самото изпълнение на отделни стъпки от надлежната проверка, като например разработването на политики за ОБП и прилагането на системи за управление, или в процесите по идентифициране, предотвратяване и смекчаване на въздействия.

В зависимост от структурата на предприятието е от съществено значение да се обезпечи съгласуваност между дъщерните дружества, франчайзи или местни офиси с основните ангажименти и процеси, като същевременно тези звена могат да адаптират политиките за ОБП към спецификата на местния контекст. *Вж. Приложение Q14.*

ТАБЛИЦА 5. ПРИМЕР ЗА ДИРЕКЦИИ/ОТДЕЛИ И ФУНКЦИИ, ПОТЕНЦИАЛНО ОТНОСИМИ КЪМ ПРИЛАГАНЕТО НА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА

ДИРЕКЦИИ И/ИЛИ ФУНКЦИИ	ВЪПРОСИ*
Устойчиво развитие, КСО, етично снабдяване	Потенциално относими са множество или всички въпроси, произтичащи от Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, доколкото тези дирекции или функции обичайно изпълняват водеща или координационна роля по въпросите на отговорното бизнес поведение.
Околна среда и/или социални въпроси	<ul style="list-style-type: none"> • околна среда • здравословни и безопасни условия на труд • права на човека • други социални въпроси, когато няма друго отговорно звено/функция
Човешки ресурси	<ul style="list-style-type: none"> • заетост и индустриални отношения • здравословни и безопасни условия на труд • права на човека • наемане на персонал
Представители на работниците, синдикални представители	<ul style="list-style-type: none"> • заетост и индустриални отношения • здравословни и безопасни условия на труд • права на човека

Основна дейност, производство	<ul style="list-style-type: none"> • околната среда • здравословни и безопасни условия на труд • права на човека • защита на потребителите
Правна дейност	<ul style="list-style-type: none"> • законосъобразност • заетост и индустриални отношения • противодействие на подкупите и корупцията • права на човека • защита на потребителите • оповестяване на информация • сключване на договори в рамките на бизнес отношения
Съответствие, етика/почтеност	<ul style="list-style-type: none"> • съответствие по принцип • противодействие на подкупите и корупцията
Снабдяване, верига на доставките, бизнес отношения	<ul style="list-style-type: none"> • пълният спектър от въпроси по Насоките на ОИСР за МНП във веригата на доставките и с бизнес отношенията • проучване, договаряне и мониторинг на веригата на доставките/бизнес отношения по тези въпроси
Търговска и маркетингова дейност	<ul style="list-style-type: none"> • права на човека • защита на потребителите • оповестяване на информация
Общностно развитие	<ul style="list-style-type: none"> • ангажиране на заинтересованите страни • околната среда • здравословни и безопасни условия на труд • права на човека • оповестяване на информация
Външни отношения, докладване	<ul style="list-style-type: none"> • ангажиране на заинтересованите страни • оповестяване на информация
Управление на риска	<ul style="list-style-type: none"> • потенциално всички въпроси
Одит	<ul style="list-style-type: none"> • потенциално всички въпроси
Висше ръководство	<ul style="list-style-type: none"> • потенциално всички въпроси
Съвет на директорите/Собственици	<ul style="list-style-type: none"> • потенциално всички въпроси

** Неизчерпателен списък на въпросите по Насоките на ОИСР за МНП, които могат да са особено относими към дадената дирекция/функция при изпълнение на ролята ѝ в рамките на надлежна проверка или при принос с експертиза.*

Q17. Какви са различията в ролята на управителния съвет и на ръководството при гарантиране на интегрирането на отговорното бизнес поведение?

Вж. Раздел II, 1.2.

Обичайно съветите участват в одобряването на политиките за ОБП на предприятията. Те могат също да участват при вземане на решения относно бизнес стратегия, която може да има отражение върху ОБП.

Освен това, те могат да се намесят в случаи на неизпълнение на политиките за ОБП, като имат право да изискат ръководния орган да предприеме необходимите действия. В тази връзка, целесъобразно е да бъде назначен член или членове на съвета, притежаващи експертност и отговорности по въпросите на ОБП. Следва да се отбележи, че Принципите на Г-20/ОИСР за корпоративно управление признават като съществено задължение на съвета на публичните предприятия упражняването на надзор върху системата за управление на риска, както и върху системите, предназначени да гарантират спазването от страна на дружествата на приложимото законодателство, включително данъчно, конкурентно, трудово, екологично, за равни възможности, за противодействие на корупцията и за здраве и безопасност (ОИСР, 2015а, гл. VI). За ръководството съществува задължение да разработи стратегия, която обезпечава изпълнението на политиката за ОБП.

Въпреки че ролите на съветите и ръководството са отделни по своето естество, в практиката висшият мениджмънт може да бъде част от съвета и следователно да изпълнява едновременно и двете функции.

Интегриране на очакванията и политиките за ОБП в работата с доставчици и други бизнес отношения. Вж. Раздел II, 1.3.

Q18. Как очакванията за отговорно бизнес поведение могат да бъдат заложени в бизнес отношенията?

Вж. Раздел II, 1.3

Освен формулирането на очаквания към бизнес отношенията в политиките за ОБП на предприятието, могат да бъдат предприети допълнителни действия за гарантиране, че очакванията за ОБП са интегрирани в бизнес отношенията.

→ НАПРИМЕР

Съгласно предвижданията в Насоките, очакванията към нови бизнес отношения могат да бъдат комуникирани и приети чрез официални споразумения или документи (като кодекси за поведение на доставчици, договори за съвместно предприятие, допълнителни споразумения с предприятия, в които се инвестира и др.). Тези споразумения или документи могат да съдържат:

- Очаквания бизнес отношенията да спазват Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия и/или Насоките или съгласувани стандарти.
- Очаквания във връзка с прозрачността, мониторинга и отчетността, които следва да бъдат изпълнявани от страна на бизнес отношенията.
- Уточняване дали и по какъв начин се очаква от бизнес отношенията да разпространяват изискванията към собствените си бизнес отношения по веригата на доставките или веригата на стойността.

- Основания за прекратяване на договора поради неизпълнение на очакванията, свързани с Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия.

Компетентните отдели, които вземат решения относно установяване на нови бизнес отношения, могат да интегрират критерии по отговорно бизнес поведение (ОБП) във фазата преди поемане на такова ново бизнес отношение. Това може да бъде реализирано чрез въвеждане на процеси за предварителна квалификация, критерии при провеждане на тържни процедури или скрининг критерии, които вземат предвид въпросите по ОБП.

В много случаи в рамките на едно бизнес отношение (например доставчик) се обслужват множество клиенти и се предоставят услуги и продукти на повече от един сектор. В такива условия в определени ситуации може да се окаже непрактично или прекомерно сложно за предприятието да налага собствените си изисквания спрямо своите доставчици/бизнес отношения, без да взема предвид вече съществуващи или потенциално противоречащи си изисквания, наложени на бизнес отношението от други клиенти/взаимоотношения. Предприятията имат възможност да се справят с това предизвикателство чрез:

- хармонизация с международни и секторни стандарти относно очакванията за надлежна проверка във веригите на доставките;
- сътрудничество с други участници в сектора относно споделени очаквания към бизнес отношенията, включително посредством съвместни политики за ОБП и рамки за докладване;

Вж. Анекс Q12

- ангажиране с бизнес отношенията за намаляване на противоречивите изисквания и за тяхното хармонизиране между клиентите, както и уточняване на допълнителни инициативи, политики или програми за взаимно признаване.

А.2. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ И ОЦЕНКА НА РЕАЛНИ И ПОТЕНЦИАЛНИ НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ, СВЪРЗАНИ С ДЕЙНОСТТА, ПРОДУКТИТЕ ИЛИ УСЛУГИТЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО

Определяне на обхвата в широк план, за идентифициране на всички оперативни области на предприятието в рамките на основните му дейности и взаимоотношения, включително във веригите на доставките, с най-голяма вероятност и значимост на рисковете за ОБП. Вж. Раздел II, 2.1.

Q19. Какво означава определяне на обхвата и колко широк трябва да бъде обхватът на предприятието?

Вж. Раздел II, 2.1.

Определянето на обхвата представлява първоначален процес на идентифициране на общите области на значим риск в рамките на собствените операции на предприятието (например дейности и продуктови линии), както и в контекста на неговите бизнес отношения (включително на всички етапи от веригата на доставките или веригата на стойността). Определянето на обхвата следва да бъде цялостно и да изпълнява ролята на начален етап, който позволява приоритизация. Оценката (*съгласно Раздел II, т. 2.2*) се определя като по-задълбочен процес, насочен към идентифициране и оценяване на приоритизираните рискове, произтичащи от конкретна бизнес дейност или взаимоотношение. *Вж. Приложения Q23-Q28.*

Начинът, по който на практика се осъществява определянето на обхвата, по-специално във връзка с рисковете във всички бизнес отношения, ще се различава в зависимост от характеристиките на предприятието.

➔ **Например**, институционален инвеститор може да разчита на услуги за пазарни проучвания и други външни източници (доклади на гражданското общество, медии и др.), за да определи рисковете в своя инвестиционен портфейл, докато търговец на дребно може да картира структурата на веригата си на доставките и да идентифицира общи рискови области въз основа на конкретни географски, секторни, продуктови или фактори на равнище предприятие.

Въпреки това, в случай че вниманието на предприятието бъде привлечено (например посредством доклади, съдържателно ангажиране на заинтересованите страни или чрез механизъм за подаване на жалби) към факта, че дадена продуктова линия или подкомпонент са свързани с определени рискове, следва тази информация да бъде разгледана наред с останалата информация, събрана в рамките на определянето на обхвата.

КАРЕ 4. КЪДЕ Е МЯСТОТО НА КАРТИРАНЕТО НА ВЕРИГАТА НА ДОСТАВКИТЕ В ПРОЦЕСИТЕ ПО ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ОБХВАТА И ОЦЕНКА?

В процеса на определяне на обхвата е от съществено значение предприятията да извършат картиране на всички свои дейности и на структурата на веригите си на доставките с оглед идентифициране на дейности, географски райони, продукти или бизнес отношения, характеризиращи се с по-висок риск. При приоритизация на тези области с по-висока степен на риск предприятието има възможност да осъществи детайлно картиране на конкретните си бизнес отношения, за да установи кои от тях подлежат на по-нататъшна задълбочена оценка.

Като илюстрация, предприятие, което осъществява дейност в автомобилния сектор, може при определяне на обхвата да установи въз основа на налична секторна информация, че при акумулаторните батерии потенциално съществуват по-значими рискове в сравнение с други компоненти. На този начален етап е малко вероятно предприятието да разполага с изчерпателна информация относно конкретните поддоставчици и държави на произход, достатъчна за инициране на подробна оценка на собствената верига на доставките в частта за батериите. Вместо това първоначалните усилия следва да бъдат насочени към събиране на допълнителна информация относно действителното място на производство на батериите, картиране на етапите от веригата на доставките с по-висока степен на риск при тези продукти, вероятните държави на произход на суровините, използвани в батериите, както и установяване на качеството и характера на осъществяваната надлежна проверка от страна на поддоставчици с висок риск. Едва след този етап предприятието разполага с основание да пристъпи към приоритизация на отделни бизнес отношения за провеждане на задълбочена оценка и предприемане на конкретни действия.

Например, след анализ на продуктовите линии, предприятие в обувната индустрия може да идентифицира кожените обувки като свързани със значителни рискове поради трудовите и екологичните последици от процесите на дъбене. На тази основа предприятието следва да картографира конкретните бизнес партньори (например кожарски предприятия), участващи в производството на кожни изделия, за да приоритизира доставчиците в по-високорискови региони за последваща оценка.

Q20. Какво означават секторни, продуктови, географски рискове и рискове на равнище предприятие?

Вж. Раздел II, 2.1

Идентифицирането на секторни, продуктови, географски рискове и рискове на равнище предприятие може да подпомогне определянето на рисковете както във вътрешните операции на предприятието, така и във връзка с неговите бизнес отношения. Тези рискови фактори се извеждат въз основа на предходни въздействия и възникващи предизвикателства.

- Секторните рискове представляват рискове, които са широко разпространени в определен сектор на глобално равнище в резултат на характеристиките на самия

сектор, неговите дейности, продукти и производствени процеси. Например, добивният сектор обичайно се асоциира с рискове, произтичащи от значителния екологичен отпечатък и въздействията върху местните общности. В сектора на производството на облекло и обувки са широко разпространени, наред с други, рискове, свързани със зачитането на синдикални права, осигуряването на безопасни и здравословни условия на труд и ниското заплащане.¹¹

- Продуктовите рискове представляват рискове, които произтичат от използваните вложени ресурси или производствени процеси при създаването или употребата на определени продукти. За илюстрация, изделия от облекло, декорирани с мъниста или бродерия, са свързани с повишен риск от неформална заетост и несигурни условия на труд, докато телефони и компютри могат да съдържат компоненти, за които има риск да са добити от територии на конфликт.
- Географските рискове представляват условия в дадена държава, които могат да увеличат вероятността от проявление на секторни рискове. Географските рискови фактори обикновено се класифицират като свързани с нормативната уредба (напр. съгласуваност с международните конвенции), управлението (напр. степен на ефективност на инспекторатите, върховенство на закона, равнище на корупция), социално-икономическия контекст (напр. равнища на бедност и образование, уязвимост и дискриминация на определени групи) и политическия контекст (напр. наличие на конфликт).
- Рисковете на ниво предприятие представляват рискове, свързани с конкретно предприятие, като например недостатъчно ефективно корпоративно управление, неблагоприятна предходна практика по отношение на зачитането на правата на човека, трудови права, стандарти срещу подкупи и корупция, екологични стандарти или отсъствието на утвърдена култура на ОБП.

Q21. Кои са примерните източници на информация за документално кабинетно проучване?

Вж. Раздел II, 2.1

Повечето секторни и продуктови рискове, както и ситуации в определени държави, са широко известни или могат лесно да бъдат изведени на базата на наличната информация. Например опасните екологични и здравни въздействия от технически процеси и продукти по правило са достатъчно добре документирани в рамките на съответните сектори. Доклади на международни организации, граждански организации, НИПЧ, държавни органи, синдикати, работодателски и браншови организации могат да са ценен източник на информация за целия процес на надлежна проверка и по-специално за етапа на определяне на обхвата. Медийните публикации също могат да дадат поглед върху местната,

¹¹ Вж. OECD (2017a) за повече информация относно рисковете в сектора на облеклото и обувките; вж. OECD (2016c) за повече информация относно рискове, свързани с добивния сектор.

регионалната и националната социална и политическа обстановка. Вж. Таблица 6 за списък с документални ресурси.

Важно е предприятията да извършват оценка на точността и надеждността на източниците, на които се основават при получаване на информация относно рискове. Това изискване е от особено значение по отношение на „наследени“ източници, включително вече изготвени изходни оценки и проучвания, изготвени от партньор, придобито дружество или аналогично предприятие, както и други вторични източници. Оценяването може да бъде осъществено чрез триангулация на информацията и засичането ѝ с други източници, като при това се взема предвид естеството и произходът на информацията, датата на публикуването ѝ, както и чрез консултации с трети страни, например граждански организации, относно спорни въпроси. Следва да се отчита, че информацията, съдържаща се във външни доклади, не се налага да бъде напълно верифицирана, за да може предприятието да я използва като изходна точка за последващо проучване.

ТАБЛИЦА 6. ПРИМЕР ЗА ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДОКУМЕНТАЛНО ПРОУЧВАНЕ

Първични източници

- Договори, лицензи, приложими регулации и законодателство, както и вътрешни политики на предприятието, които определят правния и регулаторния режим, приложим към съответния проект или дейност.
- Изходни проучвания/оценки на въздействието, възложени от други страни или извършени в по-ранни фази на проекта.
- Данни, генерирани от компетентни държавни органи, отнасящи се до заетостта, равнищата на бедност, стандартите за здраве и образование, възнагражденията, условията на труд, както и до здравословните и безопасни условия на труд и други приложими показатели.
- Данни от преброявания, данни за доходи и нива на бедност (могат да бъдат ненадеждни в определени контекст на развиващи се икономики).
- Картиране на терена и друга информация, свързана с проекта или дейността.
- Ключови показатели, събрани посредством карти на географски информационни системи и други източници.
- Други налични материали или наследена информация при придобиване (ако е приложимо).
- Регистри на жалби и искания на местната общност.

Вторични източници

- Изследвания и индекси, изготвени от академични среди, НИПЧ, държавни органи и браншови организации.
- Проучвания и доклади на междудържавни организации и многостранни и двустранни институции за развитие.
- Изследвания и индекси, разработени от НПО и секторни, национални и международни синдикални организации.
- Информация относно програми за инвестиции в общността или програми за развитие, асоциирани с други секторни проекти в съответния район или регион.
- Проучвания, осъществени от общности, включително коренно население или техни представителни организации, по въпроси от съществено значение за развитието на проекта.
- Налични доклади, изготвени от други предприятия, действащи на съответната територия или в същия регион.

Q22. Как може да се подхожда към дефицитите на информация?

Вж. Раздел II, 2.1–2.2

Някои стратегии за преодоляване на информационни дефицити относно рисковете, свързани с дейността на предприятието и бизнес отношенията му, могат да са полезни, при съобразяване с конкретните обстоятелства и действителните ограничения.

→ НАПРИМЕР

- Могат да се създадат механизми за подаване на жалби и други платформи за мониторинг, като национални мониторингови комитети, които да уведомяват предприятията за действителни или потенциални неблагоприятни въздействия, които те не са установили сами.
Вж. Приложение Q54.
- Не е необходимо информацията или твърденията за реални или потенциални неблагоприятни въздействия да бъдат напълно потвърдени, за да се започне последваща оценка.
- Предприятията могат да си сътрудничат с ключови заинтересовани страни и експерти, за по-задълбочено разбиране на секторните, продуктовете или географските рискове, например чрез участие в кръгли маси.

Започвайки от значимите области на риск, идентифицирани по-горе, следва да се провеждат итеративни и все по-задълбочени оценки на приоритизираните операции, доставчици и други бизнес отношения с оглед идентифициране и оценка на конкретни реални и потенциални неблагоприятни въздействия за ОБП. Раздел II, 2.2

Q23. Как едно предприятие може да оценява рисковете от неблагоприятни въздействия в собствените си дейности?

Вж. Раздел II, 2.2

В много случаи предприятията вече провеждат самооценки или участват във външни одити и инспекции, свързани със съществени рискове в съответния сектор, като в определени случаи тези оценки са регламентирани от националното законодателство. Примери за това са трудовите инспекции, екологичните инспекции, изисквани при лицензиране, оценките на въздействието върху околната среда, системите за управление на съответствието за предотвратяване на корупцията, процесите по ИКП, финансовите одити, оценките на въздействието върху правата на човека и процесите по лицензиране на продукти. Това са често използвани методи за оценка на риска, които предприятията могат да прилагат самостоятелно или съвместно с компетентните органи. Компаниите имат възможност да адаптират или разширят тези съществуващи оценки, за да отразят международните стандарти и препоръки за ОБП.

В допълнение към обичайно прилаганите от предприятието стандартни оценки, може да се наложи извършването на допълнителни вътрешни оценки за пълно разбиране на потенциалните рискове или реалните неблагоприятни въздействия, свързани със собствените дейности на предприятието, с оглед осигуряване на съответствие с очакванията за ОБП, установени в Насоките на ОИСР за МНП.

- ➔ **Например**, организацията може да възложи провеждането на независим одит на прилагането на политиките му относно дискриминацията и сексуалния тормоз.
- ➔ **Например**, дъщерно дружество може да извършва оценки на въздействието върху околната среда, свързани със собствената му дейност, както и да предоставя резултатите на дружеството майка.

Q24. Как едно предприятие може да приоритизира кои свои дейности или бизнес отношения да оцени първо?

Вж. Раздел II, 2.2

За много предприятия, особено по-големите, не е възможно да се оцени реалното или потенциалното въздействие във всички дейности и бизнес отношения. Позволява се на предприятията да приоритизират онези дейности или бизнес отношения, при които рискът от неблагоприятни въздействия е най-висок. Вж. Раздел II, 2.4, и Приложение, Q3, за допълнителни указания относно най-значимите въздействия.

Сред факторите, които следва да се вземат предвид при определяне на посоченото по-горе, са:

- Дейността или бизнес взаимоотношението се реализира на територията на държава, характеризираща се с по-висок риск (например наличие на въоръжен конфликт, присъствие на уязвими групи, отслабено върховенство на закона, високи нива на подкупи и корупция и други подобни обстоятелства).
- Дейността или бизнес взаимоотношението включва дейност или производствен процес с повишен риск, отличаващи се с висока степен на неформална заетост, използване на опасни химикали, прилагане на тежка механизация и други сходни фактори.
- Установени рискове при предишна оценка.

Важно е, че деловите отношения се класифицират като „високорискови“ и се приоритизират за последваща оценка според рисковия профил, а не според степента на свързаност с предприятието.

- ➔ **Например**, предприятие от електронния сектор може да определи като „високорискови“ онези доставчици, които извършват добив на минерали в региони, засегнати от конфликти или със значителен риск, независимо дали предприятието има преки договорни отношения с тях.

Понякога е необходима допълнителна приоритизация сред високорисковите бизнес отношения. В такива случаи, за да бъдат постепенно оценени всички съществуващи високорискови отношения, предприятието може да даде приоритет на оценката на тези, които имат най-голям дял в доставките или на държавите с най-голямо значение за снабдяването.

Q25. Как предприятията могат да извършват оценки на бизнес отношенията, приоритизирани при определянето на обхвата?

Вж. Раздел II, 2.2

При определянето на обхвата предприятието идентифицира основни категории рискове, свързани с неговите бизнес отношения. Оценките представляват по-задълбочен анализ на приоритизираните рискове, които се извършват след финализиране на определянето на обхвата. Примери за видове оценки включват самооценки от доставчици, проверки и одити на място, както и други подобни дейности. Видът на приложената оценка трябва да съответства на спецификата на конкретния риск.

→ НАПРИМЕР

- Проверките на място могат да бъдат подходящи при оценка на рискове, свързани със здравословни и безопасни условия на труд, безопасност на продуктите и екологична ефективност, както и други потенциални рискове.
- Документалният преглед е ефективен инструмент при оценка на спазването на стандартите за финансово отчитане в предприятието.
- Интервютата с работници и фокус групите са ефективен инструмент за оценка на трудови и правозащитни рискове, особено по отношение на чувствителни въпроси, които обикновено не се отразяват в официални документи. Като се има предвид, че работниците може да не се чувстват сигурни да дават откровени отговори в присъствието на ръководството, в определени случаи тези интервюта и групови дискусии е препоръчително да се провеждат от независими, доверени трети страни.
- Съдържателното ангажиране на заинтересованите страни и консултациите със съответните граждански организации общество могат да бъдат полезни при оценката на неблагоприятните въздействия върху местните общности, произтичащи от дейността на предприятието.

Q26. Какво може да обхваща оценката на бизнес отношения и кой следва да провежда тези оценки?

Вж. Раздел II, 2.2

За повечето видове рискове една оценка ще обхваща следното:

- Настъпили неблагоприятни въздействия или рискове от въздействия, причинени или улеснени от бизнес отношенията (например неправилно боравене с химикали, предоставяне на подкупи на длъжностни лица), включително въздействия, свързани с планирани проекти или бъдещи дейности.
- Капацитетът и готовността на бизнес взаимоотношението да осъществява надлежна проверка.
- Адекватността на проведената надлежна проверка, включително мерките, които предприятието или неговите бизнес партньори прилагат за предотвратяване и намаляване на неблагоприятни въздействия (напр. политики, системи за управление на съответствието, оценки на поддоставчици, модернизация на съоръжения, осигуряване на достъп до механизми за подаване на жалби).

Полезно е извършващите оценките да демонстрират следните компетентности:

- Експертност по отношение на относимите рискове, които предприятието оценява (например права на човека, здравословни и безопасни условия на труд, подкупи и корупция), включително дълбоко познаване на най-ефективните методи за идентифициране и оценка на действителни и потенциални неблагоприятни въздействия в конкретния местен контекст.
- Водещи международни и национални стандарти, отнасящи се до неблагоприятни въздействия.
- Възможност за провеждане на оценката в местния контекст (т. е. владеене на съответния език).

Малко вероятно е едно лице да притежава всички посочени по-горе компетентности за всяка област на риск и всеки контекст. С оглед на това предизвикателство, оценяването може да се извършва от екипи, които в съвкупност притежават всички гореспоменати компетентности.

Q27. Кога да се оценяват бизнес отношения?

Вж. Раздел II, 2.2

Препоръчително е предприятията да извършват оценки:

- на съществуващи високорискови бизнес отношения (т. е. бизнес отношения, които включват географски региони, продукти или сектори, идентифицирани като носещи висок риск от неблагоприятни въздействия), които към настоящия момент не са били предмет на оценяване;
- преди поемане на нови високорискови бизнес отношения от първо ниво. *Вж. Приложение Q18;*
- когато е налице вероятна промяна в контекста сред бизнес отношенията с висок риск.

В определени случаи рисковете от неблагоприятни въздействия са с такава степен на разпространеност в конкретен регион, че индивидуалната оценка на отделни бизнес отношения не би предоставила допълнителна информация. При тези обстоятелства предприятието има възможност по своя преценка да насочи незабавно усилията си към предотвратяване и смекчаване на неблагоприятните въздействия.

➔ **Например**, едно предприятие може да установи, че сексуалният тормоз е често срещан в свободна индустриална зона за износ (СИЗИ). Като отчита трудността при идентифицирането на конкретни случаи на сексуален тормоз, предприятието може да реши първоначално да не оценява доставчиците, а да ги насърчи да предприемат мерки за неговото предотвратяване, като например провеждане на обучения за ръководния персонал.

В определени случаи вече са налице достоверни оценки на бизнес отношения. Когато такива оценки са налични, препоръчително е предприятията да извършат преглед на констатациите и впоследствие да съсредоточат усилията си върху предотвратяването или

сметчането на установените неблагоприятни въздействия, както и върху мониторинга на постигнатия напредък.

Q28. Как предприятията могат да оценяват бизнес отношения, с които нямат договорни такива?

Вж. Раздел 2.2

Налице са различни инструменти и подходи за оценяване на бизнес отношения с висок риск при липса на договорни взаимоотношения, с оглед преодоляването на предизвикателствата, свързани с видимостта и способността за оказване на въздействие.

➔ **Например**, за повишаване на прозрачността предприятията:

- Могат да изискват от своите бизнес партньори предоставяне на информация, необходима на предприятието за оценка на рисковете, свързани с техните доставчици и бизнес отношения, включително данни за поддоставчици, подизпълнители или държава на произход. Предприятията могат да разработват и прилагат унифицирани формати за докладване в рамките на съответния сектор, с цел намаляване на неоправданата административна тежест за бизнес партньорите. *Вж. Приложение Q12*;
- Могат да използват съществуваща схема за проследимост или правила за проследяване¹², за да постигнат прозрачност на бизнес отношенията си по-нагоре във веригата на доставките. Това е най-приложимо при предприятия с продуктова насоченост, които оперират с физически вериги на доставките.

Когато е възможно, с цел оценка на бизнес отношения по-нагоре във веригата на доставките по отношение на неблагоприятни въздействия, предприятията могат да:

- използват приети за надеждни оценки на бизнес отношения по-нагоре във веригата, например оценки, споделени чрез инициатива за сътрудничество, или предоставени по веригата чрез каскадно оповестяване или посредством клаузи за предаване (прехвърляне) на задълженията към подизпълнители (flow down provisions)¹³ в писмени споразумения или договори;
- в случай че не съществуват надеждни оценки, въз основа на информация, събрана чрез каскадна отчетност, клаузи за предаване (прехвърляне) на задълженията към подизпълнители или проследимост, следва да се идентифицират споделени бизнес отношения с други участници в сектора с оглед извършването или възлагането на оценки на общи бизнес отношения;

¹² „Проследимост“ е процесът, чрез който предприятията проследяват материалите и продуктите по веригата на доставките.

¹³ „Каскадно оповестяване“ означава едно предприятие да предоставя информация на преките си клиенти във веригата, които след това я предават на своите клиенти. „Клауза за предаване (прехвърляне) на задълженията към подизпълнители“ е разпоредба в основен договор, която се пренася и в договори на по-ниско ниво.

- извършват оценка на процеса на надлежна проверка по отношение на бизнес отношенията, опериращи в контролни точки във веригата им на доставките. *Вж. Каре 5.*

КАРЕ 5. АНГАЖИРАНЕ С БИЗНЕС ОТНОШЕНИЯ, ОПЕРИРАЩИ В КОНТРОЛНИ ТОЧКИ ВЪВ ВЕРИГАТА НА ДОСТАВКИТЕ

Предприятията могат да идентифицират контролни точки (понякога наричани „критични точки“), като отчитат:

- ключови точки на трансформация във веригата на доставките, при които информацията за проследимост или за правилата за проследяване може да бъде агрегирана или изгубена;
- броя на участниците, например в случаите, когато сравнително малък брой предприятия преработват или обработват основната част от входящите материали, които след това се предоставят по-нататък по веригата на доставките;
- точките, в които предприятията към края на веригата разполагат с най-голяма способност за въздействие;
- точките, в които вече са установени схеми и одитни програми, използвани по предназначение, за да се оползотворят тези системи и да се избегне дублирането на усилия.

„Предприятията в контролни точки“ обикновено имат по-добра видимост и/или по-голямо влияние върху своите доставчици и бизнес партньори на по-горни нива във веригата на доставките, отколкото предприятията, намиращи се по-близо до крайните потребители. Провеждането на надлежна проверка на тези предприятия, за да се установи дали самите те спазват настоящите насоки предоставя определена степен на увереност, че рисковете от неблагоприятни въздействия, произтичащи от доставчиците, са идентифицирани, предотвратени и намалени. Идентифицирането на контролните точки и ангажирането с тях могат да се осъществят чрез въвеждане на договорни изисквания към доставчиците и бизнес партньорите за идентифициране на контролните точки (на конфиденциална основа), както и чрез изискване доставчиците и бизнес партньорите да работят с предприятия в контролни точки, които отговарят на критериите на настоящите насоки, посредством използване на конфиденциални системи за обмен на информация за доставчици и/или секторни механизми за споделяне на информация по веригата на доставките на по-горно ниво.

Оценяване на участието на предприятието в идентифицираните реални или потенциални неблагоприятни въздействия с цел определяне на подходящите реакции. В частност, оценява се дали предприятието: (а) е причинило (или би могло да причини) неблагоприятното въздействие; или (б) е допринесло (или би могло да допринесе) за неблагоприятното въздействие; или дали (с) неблагоприятното въздействие е (или би могло да бъде) пряко свързано с неговата дейност, продукти или услуги посредством бизнес отношения. Вж. Приложение II, 2.3.

Q29. Какво означава неблагоприятни въздействия, които са „причинени от“ предприятието, за които то е „допринесло“, или които са „пряко свързани“ с неговите дейности, продукти или услуги чрез бизнес отношение?

Вж. Раздел II, 2.3

Причиняване: Предприятие „причинява“ неблагоприятно въздействие, ако неговите дейности¹⁴ сами по себе си са достатъчни, за да доведат до неблагоприятното въздействие.

Например, ако предприятие прилага дискриминационни практики спрямо жени или расови малцинства при наемане на работа; или ако предприятие даде подкуп на чуждестранно публично длъжностно лице.

Принос: Под „допринасяне“ за въздействие се разбира, че предприятието чрез своите дейности, съвместно с дейностите на други субекти, поражда съответното въздействие, или в случай че дейностите на предприятието довеждат, улесняват или насърчават друг субект да причини неблагоприятно въздействие. В този контекст приносът следва да бъде съществен, като не включва маловажен или тривиален принос.

Субстантивният характер на приноса и преценката кога действията на предприятието биха могли да причинят, да улеснят или да насърчат друг субект да причини неблагоприятно въздействие, може да изисква отчитане на редица фактори, като например:

- Степента, в която предприятието може да насърчи или мотивира настъпването на неблагоприятно въздействие от друг субект, т. е. доколко дейността му е увеличила риска от това въздействие.
- Степента, до която предприятието е знаело е следвало да знае за неблагоприятното въздействие или за възможността то да възникне, т. е. степен на предвидимост.
- Степента, до която и да е от дейностите на предприятието реално е довела до смекчаване на неблагоприятното въздействие или до редуциране на риска от неговото настъпване.

Самото съществуване на бизнес отношения или дейности, които създават общи условия за възникване на неблагоприятни въздействия, не представлява непременно „принос“. Дейността трябва съществено да повишава риска от неблагоприятно въздействие.

Например, търговец на дребно определя твърде кратък срок за доставка на продукт, въпреки че опитът с аналогични продукти показва, че производственият срок е невъзможен за изпълнение, като същевременно забранява използването на предварително одобрени подизпълнители.

- Определянето на нереалистично кратък срок и ограничаването на подизпълнителите повишават риска от прекомерен извънреден труд на производствено ниво.

¹⁴ OECD (2011), Глава IV, ал. 42, предвижда, че „осъществяваните дейности могат да обхващат както действие, така и бездействие.“

- Степента на предвидимост на въздействието може да се определи като висока, тъй като търговецът е знаел, че сроковете за такива продукти в миналото често не са били спазвани и че намаляването на сроковете обикновено води до прекомерен извънреден труд в сектора.
 - Ако не са предприети мерки за намаляване на риска от възникване на въздействието, търговецът може да се счита за допринасящ за прекомерен извънреден труд при производителя.
- ➔ **Например,** инвеститор с частен капитал инвестира в стоманодобивен завод. Инвеститорът е член на съвета на директорите на завода и редовно взаимодейства с ръководството. Инвеститорът гласува против инсталирането на скъпо оборудване за пречистване на отпадните води от завода. В резултат на отсъствието на пречистване питейната вода на местната общност се замърсява от отпадните води.
- Насърчаването на ръководството да се въздържа от инсталиране на технологии, които биха могли да предотвратят или смекчат екологичните въздействия върху водоизточници, увеличава риска от неблагоприятни въздействия.
 - Степента на предвидимост се счита за висока, когато сред специалистите по екологично управление в стоманодобивната индустрия е общоприето, че използването на оборудване за пречистване на вода е необходимо за предотвратяване на замърсяване на питейната вода.
 - Ако инвеститорът беше осъществил надлежна проверка и беше подкрепил алтернативен план за третиране на оттока, рискът от замърсяване на водоснабдяването, както и предвидимостта на това въздействие, щяха да бъдат пониски, което би отдалечило инвеститора от отношение на принос.

Пряка свързаност: „Свързаност“ означава наличие на връзка между неблагоприятното въздействие и продуктите, услугите или операциите на предприятието чрез друг субект (например бизнес отношения). Терминът „пряко свързано“ не следва да се разбира като наличие на преки договорни отношения, включително, но не само, ситуации като „пряко снабдяване“.

- ➔ **Например,** ако едно предприятие се снабдява с кобалт, добит чрез използване на детски труд, който впоследствие се включва в неговите продукти, то може да има пряка връзка с негативното въздействие (детския труд). В този случай предприятието нито е причинило, нито е допринесло за това въздействие, но въпреки това може да съществува пряка връзка между неговите продукти и неблагоприятното въздействие чрез бизнес отношенията с участниците във веригата на снабдяване с кобалт (рафиниращия оператор, търговеца на минерали и добивното предприятие, използващо детски труд).

Отношението на предприятието към неблагоприятните въздействия не е статично. То се променя в зависимост от промените в ситуацията, както и от това доколко извършената

проверка и предприетите мерки за управление на идентифицираните рискове и въздействия намаляват вероятността от възникване на неблагоприятни последици.

По правило дадено предприятие се счита за най-вероятен причинител на неблагоприятно въздействие във връзка с дейности в рамките на собствените му дейности. При бизнес отношенията предприятието обикновено е пряко свързано с неблагоприятни въздействия, произтичащи от дейността на неговите бизнес партньори. Съществува възможност за принос както при собствената дейност на предприятието, така и чрез бизнес взаимодействия.

Горепосочените характеристики не следва да се разглеждат като заместващи въпроси, свързани с отговорността по закон. Националното законодателство може да предвижда специфични подходи или разпоредби за определяне на връзката с въздействието за целите на отговорността по закон. Например предприятия, които са признати за виновни за престъпления, свързани с подкуп, вероятно ще се считат за причинили или допринесли за въздействието съгласно националното законодателство в областта на борбата с корупцията.

Q30. Защо има значение начинът, по който едно предприятие е въввлечено в неблагоприятни въздействия?

Вж. Раздел II, 2.3

Отношението на предприятието към неблагоприятното въздействие (т. е. дали то го е причинило, дали е допринесло за него или е резултат от бизнес взаимоотношения) е ключов фактор, който определя подхода на предприятието към съответното въздействие, както и отговорността му да осигури или подпомогне мерките за отстраняване. *Вж. Фигура 2.*

ФИГУРА 2. Адресиране на неблагоприятни въздействия

НЕБЛАГОПРИЯТНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ

ПРИЧИНЕНО

от предприятието

С ПРИНОС

от предприятието

ПРЯКО СВЪРЗАНО

с дейността, продуктите или услугите на предприятието чрез бизнес взаимоотношение

ОТСТРАНЯВАНЕ НА ПОСЛЕДИЦИТЕ

от действително въздействие

ПРЕКРАТЯВАНЕ

ИЛИ ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ

на потенциално въздействие

ПРЕКРАТЯВАНЕ ИЛИ ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ на принос

Използване на ЛОСТОВЕ ЗА ВЛИЯНИЕ

спрямо субекта, причиняващ неблагоприятното въздействие, за предотвратяване или смекчаване във възможно най-голяма степен

Използване на ЛОСТОВЕ ЗА ВЛИЯНИЕ

спрямо субекта, причиняващ неблагоприятното въздействие, с цел предотвратяване или смекчаване на това въздействие

Забележка: По-подробни насоки относно справянето с неблагоприятни въздействия върху правата на човека се съдържат в ОИСП (2011), глава IV.

Въз основа на получената информация за реални и потенциални неблагоприятни въздействия при необходимост следва за се приоритизират най-значимите рискове и въздействия във връзка с ОБП за предприемане на мерки, според тяхната тежест и вероятност. Приоритизацията е уместна, когато не е възможно всички потенциални и реални неблагоприятни въздействия да бъдат адресирани незабавно. След като най-значимите въздействия бъдат идентифицирани и адресирани, предприятието следва да премине към по-малко значимите. Вж. Раздел II, 2.4.

Q31. Как едно предприятие може да приоритизира действията си, за да предотврати и смекчи неблагоприятни въздействия в своите дейности и бизнес отношения?

Вж. Раздел I, Характеристики на надлежната проверка. Надлежната проверка може да обхваща приоритизация (подход, базиран на риска); Раздел II, 2.4.

При определяне приоритетността на мерките за реагиране водещ фактор е значимостта на реалната или потенциалната вреда.¹⁵ Като допълнителен аспект, с оглед възможността предприятията да бъдат изложени на множество съществени неблагоприятни въздействия, следва да се отчита и близостта във времето на настъпване на вредата.

- ➔ **Например**, ако се установи, че фабрика е в непосредствен риск от пожар поради опасни електрически инсталации, приоритет се дава на обезопасяването на сградата и обучението на работниците за действия при пожар, преди да се разгледа рискът от замърсяване на водите, който, въпреки че може да бъде сериозен, не се очаква да възникне през следващите 5 години.

¹⁵ При определяне на приоритетността на рисковете за правата на човека следва да се отдава по-голямо значение на тежестта на потенциалното неблагоприятно въздействие, отколкото на неговата вероятност.

ПРЕКРАТЯВАНЕ, ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И СМЕКЧАВАНЕ НА НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ

Преустановяване на дейности, които причиняват или допринасят за неблагоприятни въздействия по въпросите на ОБП, въз основа на оценка на участието на предприятието в тези въздействия. Разработване и прилагане на подходящи планове за предотвратяване и ограничаване на потенциални бъдещи неблагоприятни въздействия. Вж. Раздел II, 3.1.

Q32. Каква е разликата между предотвратяване на неблагоприятни въздействия и смекчаване на неблагоприятни въздействия?

Вж. Раздел II, 3.1

„Предотвратяване“ означава мерки, насочени към избягване на настъпването на неблагоприятни въздействия (например намаляване на вероятността от настъпване), докато „смекчаване“ включва действия за намаляване на интензитета на въздействието, след като то вече е настъпило. Предотвратяването е основна цел на надлежната проверка.

→ НАПРИМЕР

- В областта на здравословните и безопасни условия на труд, отстраняването на самия риск се счита за най-ефективния метод за предотвратяване на травми и увреждания на здравето.
- Инсталирането на водопречиствателни съоръжения може да ограничи въздействието на водното замърсяване чрез намаляване на концентрацията на изпусканите замърсители.

→ НАПРИМЕР

- Колективните действия в зони с висок риск, насочени към обучение на местните субекти за противопоставяне на искания за подкуп, както и към повишаване на капацитета на местните контролни органи за прилагане на антикорупционното законодателство, могат да създадат условия за предотвратяване на бъдещи случаи на корупция.
- Съдействието при наказателни производства, свързани с подкуп, както и своевременното докладване на длъжностни лица, поискали подкуп, може да помогне за намаляване на негативните последици от корупционни действия.

Q33. Как следва предприятие да предотвратява и смекчава реални или потенциални въздействия, които може да причинява или за които може да допринася?

Вж. Раздел II, 3.1

Преди всичко предприятията трябва да прекратят дейностите, които причиняват или допринасят за реални неблагоприятни въздействия.

Предприятието има на разположение разнообразни мерки, които може да приложи за предотвратяване или смекчаване на бъдещи неблагоприятни въздействия в рамките на своята дейност.

➔ НАПРИМЕР

- Мерки за адаптиране/модифициране: В определени случаи, с цел превенция или смекчаване на неблагоприятни въздействия, е необходимо да се прилагат мерки за адаптиране или промяна на специфични елементи от операциите, продуктите или услугите на предприятието. Примери включват промяна на маршрута на петролопровод за избягване на потенциални рискове за здравето на местните общности, както и модифициране на производствени процеси с цел изключване на използването на токсични вещества.
- Модернизация на съоръжения: Някои въздействия могат да бъдат избегнати само чрез инвестиции в модернизиране на обектите и оборудването. Тези инвестиции могат да включват осветление, вентилация, осигуряване на достъп до аварийни изходи, нови машини, технологии за контрол на неблагоприятни въздействия и други.
- Политики: Разработването и приемането на вътрешни политики и свързаните с тях процедури за изпълнение могат да служат като инструмент за предотвратяване на неблагоприятни въздействия. Например, политика за недискриминация при наемане на персонал, подкрепена с ясни процедури за прилагането ѝ, може да предотврати случаи на дискриминация. *Вж. Раздел II, 1.1–1.2.*
- Обучение: Провеждането на целенасочено обучение за работници, служители и ръководен персонал допринася за предотвратяване на неблагоприятни въздействия и рискове. Обученията обхващат теми като вътрешни политики и процедури, приложимо законодателство и задължения, безопасна работа с машини и химикали, както и развиване на умения за разпознаване на опасности. *Вж. Раздел II, 1.2(f); 1.3(d).*
- Системи за „червени знамена“: Това включва идентифициране на предупредителни сигнали /“червени знамена“/ и разработване на процедури, които предприятието трябва да прилага при установяване на рискове от възникване или допринасяне за неблагоприятно въздействие.
- Адресиране на системни проблеми: Предприятията носят отговорност да действат за справяне с неблагоприятните въздействия, които причиняват или за които допринасят, дори когато работят в среди с изразени системни проблеми. Въпреки че не са длъжни да разрешават системни проблеми на ниво общество като цяло, те могат да установят, че ангажирането с подобни предизвикателства е ефективен начин за предотвратяване или ограничаване на негативните последици. За подробна информация относно подходите за управление на системни рискове *вж. Каре 6.*

КАРЕ 6. АДРЕСИРАНЕ НА СИСТЕМНИ ПРОБЛЕМИ

„Системни проблеми“ са разпространени в даден контекст проблеми или предизвикателства, с първопричини извън непосредствения контрол на предприятието, които въпреки това увеличават риска от неблагоприятни въздействия при неговата

дейност или във веригата на доставките. Системни рискове могат да произтичат от дефицити в управлението и от неспособността на правителствата да изпълняват задължението си да прилагат законите и да защитават правата на човека. Примери за системни проблеми са: ограничен достъп до образование и високи равнища на бедност (което увеличава риска от детски труд), широкоразпространени практики на подкуп и корупция в публичния сектор, системна дискриминация на малцинствени групи, масов тормоз и насилие срещу жени и момичета. Макар предприятията да не са отговорни за провалите на властите, решението да осъществяват дейност в условия на системни рискове увеличава характера и обхвата на надлежна проверка.

Има редица начини, поради които предприятията могат да се стремят да адресират рискове, свързани със системни проблеми. Например предприятията могат да:

- **Осъществяват междусекторно сътрудничество:** Системните рискове обхващат множество сектори в дадена среда. Затова организациите могат да координират своите действия и да работят съвместно между различни сектори с цел разширяване на ефективните мерки за превенция и управление на рисковете. Така въпросът не се свежда само до прехвърляне на риска от една индустрия към друга.*
- **Включват властите:** Предвид законовите и практическите ограничения, ако компетентните органи не изпълняват задължението си за защита, предприятията могат да използват влиянието си върху публичните институции на местно или национално ниво, като ги насърчават към промяна, например чрез по-ефективно прилагане на закони и подзаконови актове или чрез подкрепа на отговорното бизнес поведение (ОБП). Това включва различни действия, като изпращане на открити писма до държавните органи, участие в многостранни инициативи, провеждане на диалози и други форми на взаимодействие. Предприятията могат също да работят със съответните държави на произход, за да ги подпомогнат при насърчането на ОБП.
- **Идентифициране на ефективни съществуващи инициативи:** При наличие на често срещани секторни рискове, предприятията могат да се възползват от препоръчителни подходи за превенция и минимизиране, разработени от публични органи, браншови организации, многостранни инициативи или сходни предприятия. Идентифицирането на съществуващи инициативи и техните цели е важно за предприятието, тъй като позволява да се определи кои от вече разработените стратегии за превенция и смекчаване на системни рискове могат да бъдат приложени. Например, предприятието може да използва вече създадени механизми за подаване на сигнали в общността.

Усилията за решаване на системни проблеми може да изискват продължително време, преди да се постигнат измерими резултати. Но това не бива да възпира предприемането на действия в отговор на подобни предизвикателства. Компаниите, чиято дейност е свързана с региони, в които системните проблеми водят до неблагоприятни въздействия върху техните операции или вериги на доставките, трябва да бъдат готови да осигурят прозрачност относно своето решение и аргументите за продължаване на присъствието си там. Следва също така да преценят дали могат отговорно да продължат дейността или

доставките от тези региони през периода на адресиране на системните проблеми. В много случаи ще се налага засилен мониторинг и прилагане на мерки за предотвратяване на неблагоприятни въздействия в собствените операции или във веригите на доставките, докато паралелно се търси решение на системните проблеми.

Например, в ситуации, в които детският труд е системен риск, премахването му в един сектор може да доведе единствено до преместване на децата към заетост в друг сектор. Затова се препоръчва използването на междусекторни подходи.

Въз основа на приоритизацията следва да бъдат разработени и прилагани планове за предотвратяване или смекчаване на реалните или потенциалните неблагоприятни въздействия по въпроси на ОБП, пряко свързани с дейностите, продуктите или услугите на предприятието посредством бизнес отношения. *Вж. Раздел II, 3.2.*

Q34. Как едно предприятие може да се стреми да предотврати и смекчи реални или потенциални въздействия, пряко свързани с неговите дейности, продукти или услуги чрез бизнес отношение?

Вж. Раздел II, 3.2

Очакването към предприятията да предотвратяват или смекчават неблагоприятните въздействия, пряко свързани с техните дейности, продукти или услуги чрез бизнес отношения, няма за цел да прехвърля отговорността от лицето, което е причинило или допринесло за въздействието, върху предприятието, с което има бизнес връзки.¹⁶ Отговорността за въздействието остава на лицето или лицата, които са го причинили или имат съществено участие.¹⁷ Дори когато предприятието не може самостоятелно да отстрани въздействието, то трябва да предприема мерки и да оказва влияние върху своите бизнес отношения с цел предотвратяване или смекчаване на негативните последици. *Вж. раздел I „Характеристики на надлежната проверка - Надлежната проверка не води до прехвърляне на отговорността.*

В тази връзка мерките за предотвратяване и смекчаване на неблагоприятните въздействия, свързани с бизнес отношенията, могат да включват:

- Промяна на бизнес операциите или дейностите с цел предотвратяване и ограничаване на неблагоприятни въздействия, свързани с бизнес взаимоотношенията на предприятието. *Вж. Приложение Q35.*
- Използване на лостове за въздействие, доколкото е възможно, с оглед предизвикване на промени в практиките на субекта, който причинява неблагоприятното въздействие/въздействия. *Виж. Приложения Q36-Q37.*
- Подкрепа на бизнес отношенията за предотвратяване или смекчаване на неблагоприятни въздействия. *Вж. Приложение Q38.*

¹⁶ OECD (2011), глава II, пар. 12.

¹⁷ *Id.*

- Прекратяване на бизнес взаимоотношението. *Вж. Приложение Q39.*
- Адресиране на системни проблеми. *Вж. Каре 6.*

Q35. Как едно предприятие може да модифицира своите операции или дейности, за да предотврати и смекчи неблагоприятни въздействия, свързани с неговите бизнес взаимоотношения?

Вж. Раздел II, 3.2

Много от системите за управление, които предприятието прилага съгласно Раздел II, 1.1 от Насоките, са предназначени да предотвратяват и смекчават рисковете във веригата на доставките. Те или намаляват вероятността за установяване на отношения с високорискови контрагенти, или засилват контрола върху нови доставчици и бизнес партньори. Това включва мерки за интегриране на изисквания за устойчиво развитие в бизнес отношенията, като определяне на критерии за предварителна квалификация или провеждане на търгове, базирани на стандарти за устойчиво развитие.

Допълнителни мерки, които предприятие може да предприеме с цел предотвратяване и смекчаване на неблагоприятни въздействия, свързани с неговите бизнес взаимоотношения, включват приспособяване или модифициране на определени аспекти на дейността, продуктите или услугите на предприятието.

Например, интегрирането на съображения, свързани с надлежна проверка, в процеса на продуктов дизайн, посредством анализ на потенциалните рискове за ОБП, наред с други характеристики като осъществимост, разходи и търсене, и вземане на решение дали продуктът да премине от етап „дизайн“ към „разработка“, може да предотврати бъдещи рискове.

Q36. Как едно предприятие може да използва своите лостове за въздействие?

Вж. Раздел II, 3.2(c)-(e)

Лост за въздействие е налице, „когато предприятието може да промени неправомерните практики на субекта, причинил вредата“.¹⁸ Подходящият начин за упражняването му следва да се избере според конкретното въздействие, степента на влияние, с което предприятието разполага спрямо съответното бизнес взаимоотношение, както и други особености, свързани със сектора и/или характера на взаимоотношението. Предприятията могат да прилагат и съчетание от различни подходи.

- ➔ **Например**, използването на лостове за въздействие може да включва, съобразно сектора и конкретната ситуация:
- Ангажирането с бизнес взаимоотношението за призоваване за предотвратяване и/или смекчаване на неблагоприятните въздействия следва да се осъществява чрез официална кореспонденция, електронна поща, телефонни разговори или срещи на

¹⁸ *OECD (2011), Коментар към общите политики, пар. 19.*

живо с оперативното ръководство, висшия мениджмънт и/или на равнище управителен съвет, за изразяване на становища по въпросите на ОБП.

- Включване на очаквания във връзка с ОБП и надлежна проверка в търговските договори.
- Обвързване на търговски стимули, включително ангажименти за дългосрочни договори и възлагане на бъдещи поръчки, с изпълнението на задълженията по ОБП.
- За инвеститори: присъствие на общи събрания и изказвания с цел изразяване на позиции по въпроси, свързани с ОБП, както и упражняване на правото на глас; отправяне на искания за предоставяне на информация към предприятията, в които се инвестира, и ангажиране с тях за получаване на съответната информация и изясняване на очакванията.
- Работа с регулатори и политици по въпроси на ОБП, така че да доведат до промяна на неправомерните практики на субекта, причинил вредата.
- Информирание за възможността за прекратяване на бизнес отношенията при неспазване на очакванията за ОБП (например чрез договорни клаузи, вътрешни политики на организацията, редовни срещи с мениджмънта на бизнес партньорите).

Понякога едно предприятие може да срещне ограничения или да няма собствени лостове за влияние. *Вж. Приложение Q37.*

Q37. Как може да се адресира липсата на лостове за влияние?

Когато едно предприятие няма възможност да влияе върху своите бизнес отношения, то може да предприеме действия за увеличаване на тази възможност, доколкото това е практически постижимо.

➔ **Например**, предприятието може:

- Да интегрира изискванията за ОБП и надлежна проверка в търговските договори.
- Да определи търговски стимули, обвързани с критерии за ОБП.
- Да изгради по-дългосрочни взаимоотношения със своите доставчици или бизнес партньори.

Дружествата, които не разполагат с лостове за влияние спрямо своите бизнес отношения, могат, доколкото това е практически възможно, да увеличат тази способност посредством комуникиране на общи очаквания и осъществяване на съвместни действия.

➔ **НАПРИМЕР**

- Предприятия, които се снабдяват от един и същ доставчик, могат да разработят и използват общ набор от изисквания за ОБП към този доставчик. По подобен начин тези предприятия могат да обединят влиянието си, за да насърчат общите доставчици да прилагат ефективни корективни действия, при спазване на изискванията на конкуретното право. *Вж. Приложение Q13.*
- Предприятията в един и същ сектор могат да предприемат съвместни действия на секторно или регионално ниво, за да идентифицират и ангажират доставчици, които оперират в общи контролни точки по веригата на доставките в сектора.

- Предприятията могат да участват в инициативи с географски или тематичен фокус, които целят предотвратяване и намаляване на неблагоприятните въздействия в съответните области (например кръгли маси по държави, суровини или сектори, многостранни инициативи и програми на място).
- Миноритарните инвеститори могат съвместно да изпратят писмо до дружеството, в което са инвестирани, с което да изразят своите очаквания относно ОБП и да насърчат дружеството да предприема мерки за предотвратяване или смекчаване на въздействията, когато това е приложимо.

Насоките на ОИСР за МНП също признават, че „съществуват практически ограничения пред способността на предприятията да предизвикват промяна в поведението на своите доставчици“.¹⁹ Освен това нормите на корпоративното управление в определени случаи могат да ограничат възможността на предприятието да упражнява контрол или влияние върху поведението — например във взаимоотношенията между акционери и предприятия, в които се инвестира, между съвети и ръководни органи, както и между предприятие майка и неговите дъщерни дружества и/или съвместни предприятия. Силата на лостовете за влияние, с която едно предприятие разполага по отношение на бизнес взаимоотношението, причиняващо неблагоприятното въздействие, е полезен ориентир при оценката на възможните действия за мотивиране на този субект да предприеме необходимите мерки; въпреки това предприятията носят отговорност да осъществяват надлежна проверка и ефективно да прилагат всеки наличен лост за влияние.

Q38. Как едно предприятие може да подкрепи бизнес отношение при предотвратяването или смекчаването на неблагоприятни въздействия?

Вж. Раздел II, 3.2 (b) и 3.2(g)

Предприятието може да оказва съдействие на своите бизнес отношения при прилагането на мерките, предвидени в Раздел II, 3.2 от Насоките. Например, предприятието може:

- Да работи съвместно с доставчици и търговски партньори за разработване и прилагане на корективни планове с ясно определени срокове и конкретни резултати.
- Да оказва технически насоки на доставчици и бизнес партньори, например чрез обучения, модернизация на управленски системи и други.
- Да подпомага участието на доставчици и бизнес партньори в по-широки секторни или регионални инициативи за предотвратяване на неблагоприятни въздействия.
- Да осигурява свързване между доставчици/бизнес партньори и местни доставчици на услуги.
- Да улеснява достъпа на доставчици и бизнес партньори до финансиране за изпълнение на коригиращи планове чрез директно финансиране, нисколихвени заеми, гаранции за непрекъснато снабдяване и съдействие при осигуряване на финансиране.

Q39. Как едно предприятие може да използва своите лостове за влияние?

¹⁹ OECD (2011), Коментар към общите политики, пар. 21.

Съгласно Насоките, прекратяването на бизнес отношения може да бъде подходяща крайна мярка след неуспешни опити за предотвратяване или смекчаване на сериозни въздействия; в случаите, в които неблагоприятните въздействия не подлежат на отстраняване; когато липсва реална перспектива за положителна промяна; или при идентифициране на сериозни неблагоприятни въздействия или рискове, при които субектът, причиняващ въздействието, не предприема незабавни действия за тяхното предотвратяване или смекчаване. Възможността за прекратяване често е необходима, за да може предприятието ефективно да упражни влияние. В тези ситуации е важно предприятията да анализират и управляват потенциалните неблагоприятни въздействия, произтичащи от самото прекратяване. Ако предприятието прецени, че прекратяването е най-подходящата стъпка, то следва да предприеме мерки, които да гарантират, че процесът ще бъде проведен по отговорен начин.

Например, предприятието:

- Следва да спазва националното законодателство, международните трудови стандарти, както и изискванията на колективните трудови договори.
- Може предварително да определи мерки за ескалация при прекратяване на бизнес отношения с партньор.
- Могат да бъдат предоставени подробни данни в подкрепа на решението за прекратяване на ръководството и на синдикалната организация, ако такава има.
- Когато е възможно, следва да се предоставя достатъчно предизвестие за прекратяването на бизнес взаимоотношенията.²⁰

В определени случаи за дадено предприятие може да не бъде възможно или практически осъществимо да прекрати съответното бизнес взаимоотношение.

→ НАПРИМЕР

- Когато срокът на бизнес отношенията е определен с договора или по практически съображения (например при инвестиция в обединен портфейл, когато клиентите на управляващия инвестициите не приемат, че оттеглянето е целесъобразно, или при договор с фиксиран срок).
- Когато доставчикът е ключов бизнес партньор²¹ (например при редкоземен минерал, ключов за основното производство и се доставя само от ограничен брой доставчици, опериращи в условия на висок риск).

При такива хипотези се препоръчва предприятията да докладват случая вътрешно, да продължат да наблюдават бизнес взаимоотношението, например чрез поддържане на база данни, и да преразглеждат решението за продължаване на взаимоотношението при промяна

²⁰ В случаи на идентифициране на тежки неблагоприятни въздействия или когато предприятието прецени, че не може да има предотвратяване или смекчаване на неблагоприятното въздействие, даването на достатъчно предизвестие на бизнес партньора може да е невъзможно.

²¹ Взаимоотношение може да се определи като ключово, когато осигурява продукт или услуга от съществено значение за дейността на предприятието, като при това липсва рационална алтернативна възможност за доставка.

на обстоятелствата или в рамките на дългосрочната стратегия за системен отговор на всички неблагоприятни въздействия. В интерес на предприятието може да бъде и обосноваването на решението да не се прекратява взаимоотношението — как това решение съответства на политиките и приоритетите му, какви действия се предприемат за смекчаване на въздействията и как в бъдеще ще се осъществява мониторинг на взаимоотношението.

Q40. Как едно предприятие може да се стреми да предотврати и смекчи неблагоприятни въздействия, свързани с бизнес отношения, които не са на договорна основа?

Вж. Раздел II, 3.2

Съществуват множество начини едно предприятие да работи за предотвратяване и смекчаване на неблагоприятни въздействия, свързани с бизнес отношения, при които липсва договорно правоотношение.

→ **Например** предприятията могат:

- Да изискват от своите договорни бизнес партньори да насочват дейността си към бизнес отношения, преминали предварителен процес на квалификация.
- Да пренасочват прякото снабдяване или алтернативни форми на стопанска дейност към бизнес отношения, функциониращи в контролни точки във веригата на доставките, които прилагат надеждни процеси по надлежна проверка спрямо своите доставчици (в контекста на веригите на доставките). *Вж. Капе 5.*
- Идентифицират и осъществяват директно взаимодействие с високорискови бизнес отношения, които не са на договорна основа, за предотвратяване и смекчаване на въздействия по начин, аналогичен на дейностите, описани в Q34.

A.4 ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И РЕЗУЛТАТИТЕ

Проследяване на изпълнението и ефективността на дейностите по надлежна проверка на предприятието, т. е. на мерките му за идентифициране, предотвратяване, смекчаване и, когато е целесъобразно, подпомагане на отстраняването на въздействия, включително във връзка с бизнес отношенията. Същевременно следва да се използват извлечените поуки от проследяването за усъвършенстване на тези процеси в бъдеще. Вж. Раздел II, 4.1

Q41. Каква информация се проследява в рамките на надлежната проверка?

Вж. Раздел II, 4.1

Проследяването включва главно оценка дали на идентифицираните неблагоприятни въздействия е отреагирано ефективно. Освен последващите действия по установените въздействия, предприятията могат по-широко да преглеждат своя процес на надлежна проверка или участието си в съответните многостранни и браншови инициативи, за да осигурят тяхната ефективност. Това може да се извършва периодично или да бъде иницирано, когато проследяването покаже, че значителни неблагоприятни въздействия не се адресират надлежно.

Необходимо е да се определят подходящи качествени и количествени показатели за целите на контрола.

➔ **Например**, подходящите показатели могат да включват:

- Процент дял на ангажираните заинтересовани страни, които считат, че неблагоприятните въздействия са ефективно управлявани.
- Дял/брой на изпълнените договорени действия спрямо определените по план срокове.
- Дял на засегнатите заинтересовани страни, които считат каналите за подаване на жалби за достъпни, справедливи и ефективни.
- Честота на появата на повтарящи се проблеми, директно свързани с установените неблагоприятни въздействия.

Показателите могат да варират в зависимост от конкретния контекст, целите и предприетите действия, свързани с процеса на надлежна проверка на предприятието.

Q42. Как едно предприятие може да проследява изпълнението и резултатите?

Вж. Раздел II, 4.1

Начинът, по който едно предприятие следи изпълнението и резултатите си, включително ефективността на предприетите мерки за справяне с въздействията, зависи от контекста на дейността, размера и риска, пред който е изправено – както в собствените си операции, така и в рамките на бизнес отношенията си. В много случаи предприятието трябва да вземе

предвид различни източници на информация. Включително резултати от оценки, данни от механизми за подаване на жалби и обратна връзка от заинтересованите страни, за да си изгради цялостна представа дали въздействията се управляват адекватно.

Например, ако едно предприятие има за цел да проследи доколко ефективно предотвратява използването на детски труд сред преките си доставчици в различни държави, може да вземе предвид следното:

- На равнище обект предприятието може:
 - да проследява напредъка на отделни доставчици във връзка с корективни планове за премахване на детския труд;
 - да събира информация от работниците, техните представители и синдикалните организации относно ефективността на предприетите мерки за справяне с проблемите, свързани с детския труд на съответния обект;
 - да проследява идентифицирани случаи на детски труд и начина, по който се е подхождало към тези случаи (т. е. какво средство отстраняване на въздействието е било предоставено).
- На глобално ниво предприятието следва ежегодно да преглежда данните от извършените оценки, подадените жалби и надеждните сведения, събрани за всички високорискови доставчици или географски райони с повишен риск, за анализ на тенденциите и напредъка в предотвратяването и ограничаването на детския труд.

Честотата на мониторинг се определя от характера и степента на реалното или потенциалното неблагоприятно въздействие, което се наблюдава. При по-сериозни въздействия е необходимо по-често и своевременно удостоверяване, че неблагоприятните ефекти се управляват ефективно.

В множество случаи проследяването на изпълнението и резултатите може да бъде интегрирано в съответните съществуващи вътрешни процеси за мониторинг и докладване.

Q43. Кои звена в предприятието участват в проследяването на изпълнението и резултатите?

Вж. Раздел II, 4.1

Отговорността за проследяване на изпълнението и резултатите може да бъде възложена на различни лица в отделни бизнес звена или офиси в рамките на предприятието, при необходимост.

Например:

- В рамките на предприятието функцията „Доставка на суровини и материали/Снабдяване“ отговаря основно за проследяване на изпълнението на оценките на доставчиците и предприемане на коригиращи действия при необходимост.

- Функцията „Закупуване“ може да носи основна отговорност за проследяване на честотата на забавени, променени или отменени поръчки - всички практики, които могат да увеличат трудовите рискове при доставчиците.
- Оперативният персонал може да събира обратна връзка от засегнатите заинтересовани страни и носителите на права относно ефективността на предприетите мерки за справяне с въздействията. Това може да се осъществи чрез консултации с местните общности, събиране на мнения от участници в срещи и форуми, както и чрез документиране на въпроси, повдигнати по време на процедурите за отстраняване на въздействието.

Надзорът на висшето ръководство върху изпълнението и резултатите на предприятието осигурява по-цялостен поглед върху напредъка на предприятието на организационно ниво.

Също така системи, които събират информация на местно ниво (например данни от оценки на доставчици) и я обобщават в централизирано звено (като централа или регионален офис), могат да улеснят по-широкото идентифициране на тенденции и да служат като основа за разпространение на придобития опит в цялото предприятие.

Q44. Как едно предприятие може да реагира на резултатите от своето проследяване?

Вж. Раздел II, 4.1 (e)-(f)

Проследяването дава на предприятието възможност да оцени дали въведените от него системи ефективно предотвратяват и управляват неблагоприятните въздействия в собствената му дейност и във веригата на доставките или дали е необходимо тези системи да бъдат адаптирани за повишаване на тяхната ефективност.

Например:

- Ако при оценката на доставчик, извършена от предприятието, не бъдат установени рискове, свързани с пожарна безопасност, но по-късно при доставчика възникне пожар, предприятието може да преразгледа методологията си за оценка на пожарната безопасност на своите доставчици.
- Ако предприятието прилага вътрешни обучения и други контролни мерки срещу плащането на подкупи за лицензи, но външни доклади показват, че подобни практики продължават, е препоръчително то да актуализира и усъвършенства вътрешните си контролни механизми с цел по-ефективно предотвратяване и ограничаване на бъдещи нарушения.

Когато процесите или подходът на предприятието към надлежната проверка не са ефективни, може да е уместно провеждането на вътрешна оценка за установяване на причините. Консултацията с работници, ангажирани в процесите по надлежна проверка, както и с външни и други заинтересовани страни, може да осигури допълнителна полезна информация. Включването на контрол от висши ръководни кадри в процеса на мониторинг подпомага прилагането на нови знания и непрекъснатото усъвършенстване на системите за надлежна проверка.

Q45. Как да се приоритизират дейностите по проследяване?

Вж. Раздел II, 4.1

Приоритизирането на дейностите по мониторинг трябва да се основава на взетите решения за приоритетността в рамките на превенцията и смекчаването. Съответно, предприятията при мониторинга следва да акцентират върху тези неблагоприятни въздействия, които са определени като най-значими и по които вече са предприети мерки за превенция и смекчаване. По-широката оценка на процесите по надлежна проверка може да се извършва периодично или при установяване на неефективна реакция спрямо значими въздействия.
Вж. Приложения Q3 и Q31.

A.5 Комуникиране на начина, по който се подхожда към въздействията

Предоставяне на външни страни на съществена информация относно политиките, процесите и дейностите по надлежна проверка, свързани с идентифициране и управление на действителни или потенциални неблагоприятни въздействия, включително установените рискове и постигнатите резултати. Вж. Раздел II, 5.1.

Q46. Кои са подходящите форми на публично комуникиране и на комуникиране към засегнатите заинтересовани страни?

Вж. Раздел II, 5.1

Както е предвидено в Раздел II, 5.1 от Насоките, има възможност за избор на формата на публичното оповестяване, при условие че съответната информация е лесно достъпна за обществеността. Освен това, някои юрисдикции или фондови борси могат да изискват конкретни форми на докладване, свързани с процеса на надлежна проверка.

Когато предприятието е причинило или допринесло за въздействие върху правата на човека, то трябва своевременно да предостави съответната информация на засегнатите или потенциално засегнатите правоносители, като отчита културните особености и осигурява достъпен формат. Достъпността включва не само физическия достъп, но и разбираемостта на информацията, както и нейното предоставяне във време, формат, на език и място, които най-добре гарантират, че засегнатите лица могат пълноценно да я разберат и използват. Информацията трябва да бъде достатъчна, за да покаже адекватността на реакцията на предприятието спрямо конкретното въздействие върху правата на човека, без да създава рискове за засегнатите страни, персонала или да нарушава законовите изисквания за търговска поверителност.²²

Форматът на комуникация трябва да отговаря на съответната целева аудитория.

➔ Например, предприятията могат да изберат да комуникират посредством:

- срещи на живо
- онлайн диалози
- допитване до засегнати или потенциално засегнати носители на права
- официални публични доклади²³
- споделяне на резултати от одити или оценки със синдикални организации
- използване на подходящ посредник.

Следните насочващи въпроси могат да бъдат от полза при определянето на подходящата форма за комуникиране със заинтересовани страни:

- Коя е аудиторията?
- Как аудиторията може да получи достъп до информацията?

²² ООН (2011), Принцип 21, Коментар.

²³ *Id.*

- Какви потенциални бариери пред достъпността могат да срещнат определени маргинализирани или уязвими групи?
- Какъв е капацитетът на аудиторията по отношение на език, грамотност, местоположение, време, възможност за присъствие, технически компетентности?
- Има ли въпроси, свързани с поверителността или сигурността на личните данни?
- Какво съдържание и методи за споделяне на информация са важни и полезни според засегнатите или потенциално засегнатите заинтересовани страни и носители на права?

Дружествата могат да изберат да комуникират със засегнати или потенциално засегнати заинтересовани страни и носители на права, когато възникнат значими неблагоприятни въздействия, причинени или способствани от бизнес отношения.

Подходящи форми на комуникиране в тези ситуации може да обхващат:

- Споделянето на резултатите от трудови, правозащитни или екологични одити или оценки със засегнатите или потенциално засегнати носители на права трябва да се извършва при стриктно спазване на приложимите изисквания за защита на поверителната информация.
- Комуникация със засегнатите или потенциално засегнати носители на права, в сътрудничество със съответните бизнес отношения.
- Комуникация със засегнати или потенциално засегнати носители на права чрез многостранна или секторна инициатива, която поддържа по-тесни контакти с носителите на права.

Q47. Когато информацията е търговска тайна/чувствителна, как все пак може да се комуникира съответната информация?

Вж. Раздел II, 5.1

Комуникацията следва да се осъществява при надлежно зачитане на търговската поверителност и други съображения, свързани с конкуренцията и сигурността.

→ Например:

- В определени случаи националното законодателство може да забранява определени разкрития или да определя категории защитена търговска тайна.
- Споразумения между предприятието и неговите бизнес партньори могат да ограничат разкриването на определена информация, например идентичността на клиенти.
- Съображенията за търговска тайна могат да ограничат разкриването на определена информация, като например ценови условия или отношения с доставчици.
- В случай на потенциални рискове за заинтересованите страни или персонала (включително рискове, свързани с разкриването на лични данни), обемът на предоставената информация може да бъде ограничен.

Същевременно оповестяването на информация при определени обстоятелства може да бъде от съществено значение за корпоративната отговорност по отношение на спазването на правата на човека.

➔ **НАПРИМЕР**

- Информирание на служителите за тяхното излагане на опасни вещества.
- Разкриване на резултатите от изпитвания на продукти или на околната среда, необходими за осигуряване на ефективна защита на правото на живот или здраве.
- Оповестяване на информация относно опасни вещества, необходима за ефективното предоставяне на медицинска помощ след индустриална авария.

Определени подходи могат да се окажат полезни за ефективно споделяне на информация, като същевременно се спазват изискванията за поверителност.

➔ **НАПРИМЕР**

- ограничаване на достъпа до чувствителна информация единствено до лица, одобрени от доставчика на информацията;
- анонимизиране на източника на информация;
- предоставяне, доколкото е осъществимо, на добре обосновано обяснение или обосновка на причините, поради които съответната информация не е споделена;
- използване на трети лица или иновативни технологии, които позволяват предоставяне на ключова информация при защита на търговски чувствителни данни, включително чрез споделяне на определени данни в обобщен вид или без оповестяване на конкретни бизнес отношения;
- отсрочване на докладването до момент, в който лицата вече не са изложени на риск, например след като жалбата или рискът бъдат разрешени;
- осигуряване на доверие чрез алтернативни методи, включително покана към независима трета страна за проверка на процесите на предприятието по надлежна проверка и последващо публично оповестяване на резултатите или представянето им пред съответната инициатива за сътрудничество.

A.6 ОСИГУРЯВАНЕ НА ОТСТРАНЯВАНЕ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО ИЛИ СЪДЕЙСТВИЕ ЗА ОТСТРАНЯВАНЕТО МУ, КОГАТО Е УМЕСТНО

Q48. Какво е отношението между отстраняването на въздействието и надлежната проверка?

Вж. Раздел II, 6

Осигуряването на средства за отстраняване не е част от процеса на надлежна проверка, а отделен и ключов процес, който надлежната проверка следва да улеснява и подкрепя. Процедурите за подаване на жалби и отстраняване си взаимодействат с надлежната проверка и могат да я подпомогнат, като предоставят механизми, чрез които предприятието научава за въздействия върху правата на човека и околната среда и реагира на тях. Данните и обратната връзка от процесите за отстраняване могат да подобрят идентифицирането на действителни и потенциални неблагоприятни въздействия, като открият въпроси, които може да са били пренебрегнати, и предоставят информация за ефективна реакция на подобни въздействия. Примерите и обясненията по-долу не представляват изчерпателен преглед на средствата за отстраняване.

6.1 Ако предприятието установи, че е причинило или допринесло за възникването на действителни неблагоприятни въздействия, то трябва да предприеме действия за тяхното отстраняване чрез осигуряване или подпомагане на процеса на възстановяване. Вж. Раздел II, 6.1.

Q49. Какво се разбира под „отстраняване“ и „средства за отстраняване“?

Вж. Раздел II, 6.1 и 6.2

„Отстраняване“ и „средства за отстраняване“ обхващат както процесите по осигуряване на средство за отстраняване във връзка с неблагоприятно въздействие, така и материалните резултати от тях (т. е. самото средство за отстраняване), които са в състояние да противодействат или да „заличат“ настъпилото неблагоприятно въздействие.

Q50. Как едно предприятие може да идентифицира подходящи форми на отстраняване?

Вж. Раздел II, 6.1

Подходящият вид средство за отстраняване или комбинация от средства се обуславя от естеството и обхвата на неблагоприятното въздействие. Вж. Раздел II, 6.1, буква (b). Приложимите форми на отстраняване са посочени в Раздел II, 6.1, буква (b) от Насоките, като следното също може да бъде от значение при определяне на подходящи средства за отстраняване:

- Съществуващи стандарти: в определени случаи в националното и международното законодателство се съдържат стандарти или нормативни актове, определящи кое представлява подходящо средство за отстраняване.
- Прецедент: при липса на национални и международни законоустановени стандарти, предприятието може да се ръководи от практиката при аналогични случаи.
- Предпочитания на заинтересованите страни: вземането предвид на гледната точка на засегнатите заинтересовани страни относно определянето на подходящите средства за отстраняване има съществено значение при неблагоприятни въздействия върху правата на човека.

Когато е необходимо, следва да се осигурява или подпомага функционирането на законови/легитимни механизми за отстраняване, чрез които засегнатите страни и носителите на права могат да подават жалби и да търсят тяхното разглеждане от предприятието. Вж. раздел II, 6.2.

Q51. Какво представляват „законовите/легитимните механизми за отстраняване“?

Вж. Раздел II, 6.2

Законовите/легитимните механизми за отстраняване могат да включват процедури, чийто принципал е държавата или различен от нея субект, за подаване на жалби относно неблагоприятни въздействия, причинени от дейността на предприятия и за предявяване на компенсации.²⁴

НАПРИМЕР

- Законов ред като наказателно преследване, съдебни и арбитражни производства са обичайни примери за процедури към държавата, които осигуряват възможност за отстраняване [на последици с компенсации].
- Извънсъдебни механизми към държавата като специализирани държавни органи, агенции за защита на потребителите, органи за регулаторен надзор и органи/агенции за опазване на околната среда.
- Националните контактни точки (НКТ) по Насоките на ОИСР за МНП са несъдебен механизъм под егидата на държавата, чрез който могат да се поставят въпроси относно прилагането на Насоките на ОИСР за МНП в конкретни случаи. *Вж. Каре 8.*
- Механизмите за подаване на жалби на оперативно ниво трябва да отговарят на следните основни критерии: легитимност, достъпност, предвидимост, равнопоставеност, съответствие с Насоките на ОИСР за МНП, прозрачност и диалогичност.
- Глобалните рамкови споразумения между предприятия и глобални синдикати, многостранните механизми за подаване на жалби, механизмите за подаване на жалби на общностно равнище, колективните трудови договори, както и механизмите за

²⁴ *OECD (2011), Глава IV, нар. 46.*

подаване на жалби във веригата на доставките на предприятието, представляват примери за недържавни процеси, които могат да обезпечат отстраняване.

КАРЕ 7. РОЛЯТА НА ДЪРЖАВАТА ЗА ГАРАНТИРАНЕ ДОСТЪП ДО ЕФЕКТИВНО ОТСТРАНЯВАНЕ НА ПОСЛЕДИЦИТЕ ОТ НЕБЛАГОПРИЯТНИ ВЪЗДЪЙСТВИЯ

В изпълнение на задължението си да осигуряват защита срещу нарушения на правата на човека, произтичащи от дейността на предприятия, държавите следва да предприемат ефективни мерки чрез съдебни, административни, законодателни или други подходящи средства, за да гарантират, че при възникване на такива нарушения на тяхната територия или под тяхна юрисдикция, засегнатите лица имат достъп до ефективни механизми за компенсации. Насоките на ОИСР за МНП не следва да се тълкуват като въвеждащи правни категории, свързани с отговорността, включително между предприятия. Националните съдилища ще прилагат собствени правна категории и критерии при определяне на отговорността за причинени вреди и подходящите средства за обезщетяване. Въпреки това, когато предприятията решат да осъществяват дейност в държава, чиито органи не изпълняват задълженията си по защита, това не освобождава предприятието от задължението да осигури обезщетение, ако самото то е причинило или е допринесло за настъпването на неблагоприятни последици.

КАРЕ 8. НАЦИОНАЛНИ КОНТАКТНИ ТОЧКИ ПО НАСОКИТЕ НА ОИСР ЗА МНП

Насоките на ОИСР за МНП включват несъдебен механизъм за подаване на жалби чрез Националните контактни точки (НКТ). Държавите, присъединили се към Декларацията на ОИСР за инвестициите, създават НКТ. Техният мандат включва повишаване на ефективността на Насоките чрез информационни дейности, обработване на запитвания и съдействие при разрешаването на въпроси, свързани с прилагането на Насоките за МНП в конкретни казуси.* Всяко физическо или юридическо лице може да подаде жалба до НКТ в държавата, в която предприятието осъществява дейност или в която е неговото седалище, във връзка с действията на предприятие в която и да е точка на света. НКТ подпомагат страните чрез доброволни и несъстезателни процедури, като помирение или медиация, за разрешаване на спорове. След приключване на производството по даден случай, НКТ издават окончателно становище и имат правомощието да отправят препоръки, базирани на установените факти.

**Терминът „конкретен казус“ по смисъла на Насоките се използва за обозначаване на практически въпрос, който може да възникне при прилагането на Насоките.*

Q52. Какво означава „съдействие чрез законови/легитимни механизми за отстраняване“?

Вж. Раздел II, 6.2

В случай че едно предприятие може да е причинило или да е допринесло за неблагоприятно въздействие, то следва да участва в някой от разнообразните механизми, предвидени в Раздел II, 6.2(a)-(c) от Насоките, за установяване дали е причинило или е допринесло за неблагоприятното въздействие, както и да осигури средство за отстраняване във всички такива случаи.

Ако обаче предприятието не е причинител и не е допринесло за неблагоприятното въздействие, а има само пряка връзка с него, то все пак може да изиграе определена роля в отстраняване, въпреки че не се очаква да осигури самото средство за отстраняване. Например, предприятието може, доколкото е възможно, да използва влиянието си върху бизнес партньорите, за да насърчи съответната страна да участва в процеси за отстраняване. Когато е уместно, предприятието следва да предоставя информация, която може да подпомогне разследвания или диалог.

Q53. При какви обстоятелства са приложими различните процеси за осигуряване на отстраняване?

Вж. Раздел II, 6.2

Подходящият процес за осигуряване на отстраняване се определя от различни фактори, включително законовите изисквания, предпочитанията на заинтересованите страни, наличието на механизми за изпълнение, характерът на неблагоприятното въздействие и мястото на възникването му (т. е. в рамките на собствените операции на предприятието или във веригата на доставките).

→ НАПРИМЕР

- В определени случаи предприятията могат да бъдат задължени да участват в държавни съдебни механизми за разглеждане на жалби или да подлежат на наказателно преследване.
- В рамките на дейността на предприятието, механизмите за подаване на жалби на оперативното ниво могат да бъдат ефективен инструмент за осигуряване на отстраняване, когато отговарят на ключовите критерии: легитимност, достъпност, предвидимост, равнопоставеност, съответствие с Насоките на ОИСР за МНП, прозрачност и диалогичност и ангажираност за постигане на консенсусни решения.²⁵
- Възможностите за подаване на жалби във веригата на доставките на предприятие (т. е. извън собствените му операции) може да бъдат по-ограничени. Предприятията могат да създават или да участват в процеси, които са приложими и подходящи

²⁵ OECD (2011), Глава IV, нар. 46.

според конкретните им обстоятелства, чрез разработване на собствен механизъм за жалби във веригата на доставките, участие в многостранен механизъм за жалби или присъединяване към Глобално рамково споразумение.

Q54. Каква е разликата между система за ранно предупреждение и процес за осигуряване на отстраняване?

Вж. Раздел II, 6.2

Целта на системата за ранно предупреждение е да идентифицира рискове или действителни въздействия, произтичащи от дейността на предприятието или от неговите бизнес отношения.

→ **Например**, предприятието може да създаде гореща линия за работниците, чрез която да подават сигнали за въпроси, свързани с техните права, като условия на труд, здраве и безопасност.

Целта на процеса за осигуряване на отстраняване е да предостави средство за компенсиране на лицата, които са претърпели вреди.

→ **Например**, служител може да подаде жалба срещу ръководството за неправомерно уволнение. Служителят и работодателят се срещат, за да определят подходящо средство за отстраняване на въздействието, като връщане на работа или обезщетение.

Една система, например механизъмът за подаване на жалби, може едновременно да изпълнява функцията на система за ранно предупреждение и да осигурява процедури за отстраняване.

ПРИЛОЖЕНИЕ

ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА ОТНОСНО НАСОКИТЕ НА ОИСР ЗА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА НА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ

Приета на 30 май 2018 г.

СЪВЕТЪТ,

КАТО ВЗЕ ПРЕДВИД член 5, буква b) от Конвенцията за Организацията за икономическо сътрудничество и развитие от 14 декември 1960 г.;

КАТО ВЗЕ ПРЕДВИД Декларацията относно международните инвестиции и мултинационалните предприятия [C(76)99/FINAL], Решението на Съвета относно Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия [C(2000)96/FINAL] (наричано по-долу „Решение относно Насоките“), Конвенцията за борба с подкупването на чуждестранни публични длъжностни лица в международни бизнес сделки, Препоръката на Съвета относно насоки за надлежна проверка за отговорни вериги на доставките на минерали от зони, засегнати от конфликти и с висок риск [C/MIN(2011)12/FINAL], Препоръката на Съвета относно рамката на политика за инвестиции [C(2015)56/REV1], Препоръката на Съвета относно насоките на ОИСР-ФАО за отговорни вериги на доставките в селското стопанство [C(2016)83], Препоръката на Съвета относно насоките на ОИСР за надлежна проверка и ефективно ангажиране на заинтересованите страни в добивната индустрия [C(2016)100], както и Препоръката на Съвета относно насоките на ОИСР за надлежна проверка за отговорни вериги на доставките в сектора на облеклото и обувките [C(2017)63];

КАТО ВЗЕ ПРЕДВИД, че министрите на ОИСР възлагат на ОИСР да изготви общи насоки за надлежна проверка, приложими за всички сектори [C/MIN(2017)9/FINAL];

КАТО ПРИПОМНЯ, че всеобхватната цел на правителствата, препоръчващи прилагането на Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия (наричани по-долу „Насоките“), се състои в насърчаване на отговорно бизнес поведение;

СЪЩО ТАКА ПРИПОМНЯ, че Решението относно Насоките предвижда Инвестиционният комитет на ОИСР, съвместно с Националните контактни точки (НКТ), да прилага проактивна програма заедно със заинтересованите страни, за да насърчава ефективното спазване от страна на предприятията на принципите и стандартите, заложиени в Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия, във връзка с конкретни продукти, региони, сектори или индустрии;

КАТО ОТЧИТА усилията на международната общност за глобално насърчаване на отговорно бизнес поведение, насочени към укрепване и хармонизиране на прилагането на стандартите в областта на правата на човека, труда, опазването на околната среда и противодействието на корупцията, както и за подкрепа на равнопоставени условия на конкуренция за бизнеса, отчитайки въздействията върху обществото и околната среда;

КАТО КОНСТАТИРА, че отговорното бизнес поведение във всички сектори на икономиката представлява ключов фактор за постигането на устойчиво развитие;

КАТО ОТБЕЛЯЗВА, че Насоките препоръчват предприятията да извършват надлежна проверка, основана на риска, за да идентифицират, предотвратят и смекчат реални и потенциални неблагоприятни въздействия, свързани с оповестяване на информация, правата на човека, заетостта и индустриалните отношения, околната среда, подкупите и корупцията и интересите на потребителите в собствените си операции, веригите на доставките и другите бизнес отношения;

КАТО ОТЧИТА, че правителствата, предприятията, синдикалните организации, гражданските организации и международните организации могат да използват съответните си правомощия и функции с цел насърчаване и подпомагане на отговорното бизнес поведение, включително във веригите на доставките;

КАТО ОТЧИТА Насоките на ОИСР за надлежна проверка на отговорно бизнес поведение [C(2018)42/ADD1] (наричани по-долу „Насоките“), които подлежат на изменение, когато това е уместно, от Инвестиционния комитет, по-специално с оглед развитието на практиките по надлежна проверка и повишаването на ефективността за предотвратяване и адресиране на неблагоприятни въздействия върху обществото и околната среда;

КАТО ВЗЕ ПРЕДВИД Ръководните принципи на ООН за бизнеса и правата на човека и Тристранната декларация на МОТ относно принципите за многонационалните предприятия и социалната политика, които включват препоръки за надлежна проверка и с които тези насоки се стремят да бъдат съгласувани;

КАТО ОТЧИТА ефективното сътрудничество между ОИСР и съответните междуправителствени организации при разработването и прилагането на Насоките;

КАТО ОТЧИТА, че надлежната проверка е непрекъснат и адаптивен процес, който включва различни етапи и цели, като приоритетно се насочва към предотвратяване на неблагоприятни въздействия върху обществото и околната среда и следва да бъде основана на риска, съобразена с конкретните обстоятелства на предприятието, адаптирана към ограниченията във взаимоотношенията с бизнес партньори и изградена върху ефективно ангажиране на заинтересованите страни;

По предложение на Инвестиционния комитет;

I. ПРЕПОРЪЧВА на държавите членки и на нечленуващите държави, присъединили се към тази Препоръка (наричани по-долу „Присъединени страни“), а когато е приложимо, на техните Национални контактни точки по Насоките (наричани по-долу „НКТ“), активно да насърчават използването на Насоките от предприятия, опериращи на или от тяхната територия, с цел да се гарантира, че те спазват международно договорените стандарти за отговорно управление на бизнеса, за да предотвратят неблагоприятните въздействия от дейността си и да допринасят за устойчивото развитие;

II. ПРЕПОРЪЧВА, по-конкретно, на Присъединените страни да предприемат мерки за активно подкрепяне и мониторинг на приемането на рамката за надлежна проверка, установена в Насоките, съгласно която предприятията, осъществяващи дейност на или от тяхната територия, следва да:

1. интегрират отговорното бизнес поведение в своите политики и системи за управление;
2. идентифицират и оценяват реални и потенциални неблагоприятни въздействия, свързани с дейността, продуктите или услугите си;
3. прекратяват, предотвратяват и смекчават неблагоприятните въздействия;
4. проследяват изпълнението и резултатите;
5. съобщават за мерките, предприети за справяне с въздействията; и
6. предоставят или съдействат за предоставянето на средства за отстраняване на въздействията, когато това е целесъобразно;

III. ПРЕПОРЪЧВА на Присъединените страни и, когато е уместно, съответните НКТ, с подкрепата на Секретариата на ОИСР, да осигурят възможно най-широко разпространение на Насоките и тяхното ефективно прилагане от предприятията, както и да насърчават използването на Насоките като източник на информация за заинтересованите страни, включително браншови асоциации, синдикати, граждански организации, многостранни и секторни инициативи, като редовно предоставят информация на Инвестиционния комитет относно дейности, свързани с мониторинг, разпространение и прилагане.

IV. ПРИКАНВА Присъединените страни и Генералния секретар да осъществяват разпространение на настоящата Препоръка;

V. НАСТОЯВА неприсъединилите се внимателно да вземат предвид настоящата Препоръка и да се присъединят към нея;

VI. ВЪЗЛАГА на Инвестиционния комитет да осъществява мониторинг на изпълнението на Препоръката и да отчита напредъка пред Съвета в срок не по-късно от пет години от нейното приемане и впоследствие, когато това е целесъобразно.

БИБЛИОГРАФИЯ

Capobianco, Gillard and Bijelic (2015), “Competition law and responsible business conduct”, Background Note for the 2015 Global Forum on Responsible Business Conduct, OECD, Paris, <https://mneguidelines.oecd.org/global-forum/2015GFRBC-Competition-background-note.pdf>.

ILO (2017), ILO Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy, 5th Edition, www.ilo.org/empent/areas/mne-declaration/lang--en/index.htm.

ILO (1998), ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, www.ilo.org/declaration/lang--en/index.htm.

ILO (1981), Occupational Safety and Health Convention, www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NOR_MLEX PUB:12100:0::NO::P12100 ILO CODE:C155.

OECD (2017a), OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains in the Garment and Footwear Sector, <https://mneguidelines.oecd.org/responsible-supply-chains-textile-garment-sector.htm>.

OECD (2017b), Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises, <http://mneguidelines.oecd.org/rbc-financial-sector.htm>.

OECD (2016a), OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas, <https://mneguidelines.oecd.org/mining.htm>.

OECD (2016b), OECD-FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains, <https://mneguidelines.oecd.org/rbc-agriculture-supply-chains.htm>.

OECD (2016c), OECD Due Diligence Guidance for Meaningful Stakeholder Engagement in the Extractive Sector, <http://mneguidelines.oecd.org/stakeholder-engagement-extractive-industries.htm>.

OECD (2016d), Recommendation of the Council on Common Approaches for Officially Supported Export Credits and Environmental and Social Due Diligence, www.oecd.org/tad/xcred/environmental-social-due-diligence.htm.

OECD (2015a), G20/OECD Principles of Corporate Governance, OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance.htm.

OECD (2015b), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris. www.oecd.org/corporate/guidelines-corporate-governance-soes.htm.

OECD (2015c), Policy Framework for Investment 2015 Edition, OECD Publishing, Paris. www.oecd.org/investment/pfi.htm.

OECD (2015d), OECD Recommendation of the Council on Public Procurement, www.oecd.org/gov/public-procurement/recommendation.

OECD (2011), OECD Guidelines for Multinational Enterprises, <https://mneguidelines.oecd.org/guidelines>.

OECD (2009), OECD Recommendation of the Council for Further Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions (2009), www.oecd.org/daf/anti-bribery/oecdantibriberyrecommendation2009.htm.

UN (2011), UN Guiding Principles on Business and Human Rights, <https://business-humanrights.org/en/un-guiding-principles>.

НАСОКИ НА ОИСР ЗА НАДЛЕЖНА ПРОВЕРКА ЗА ОТГОВОРНО БИЗНЕС ПОВЕДЕНИЕ

Насоките на ОИСР за мултинационални предприятия признават и насърчават положителния принос, който бизнесът може да оказва върху икономическия, екологичния и социалния напредък, като същевременно отчитат, че бизнес дейностите могат да породят неблагоприятни въздействия свързани с работниците, правата на човека, околната среда, корупционните практики, интересите на потребителите и корпоративното управление.

Настоящите насоки са в помощ на предприятията за осмислянето и прилагането на надлежната проверка във връзка с ОБП. Те са предназначени и да насърчават единното разбиране за отговорно бизнес поведение сред правителствените органи и заинтересованите страни.

<https://mneguidelines.oecd.org/>